

Vergadering van het Algemeen Bestuur

Datum: Donderdag 28 november 2024
Tijd: 09.00 – 11.00 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis Harlingen, Voorstraat 35 Harlingen

1. Agenda

1.	Opening en vaststelling agenda	
2.	Verslag AB vergadering 27 juni 2024	Besluiten
3.	Besluitenlijst DB-vergadering 6 juni 2024	Informeren
4.	Poststukken en mededelingen	Informeren
5.	Overzicht Marrekrite percelen (grondbezit)	Informeren
6.	Reactie zienswijzen Begroting 2025 en MJR26-28	Informeren
7.	Marrekrite toekomstbestendig – basis op orde	Besluiten
8.	Routebureau	Besluiten
9.	Landpadenregeling	Besluiten
10.	Turap 2024 en begrotingswijziging 2024.1	Besluiten
11.	Uitgangspunten weerstandsvermogen	Besluiten
12.	Rondvraag	
13.	Sluiting	

Vergadering van het Algemeen Bestuur

Datum: 28 november 2024
Tijd: 09.00 – 11.00 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis Harlingen, Voorstraat 35 Harlingen

2. Verslag AB-vergadering 27 juni 2024

Datum: Donderdag 27 juni 2024
Tijd: 12.15 – 14.15 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis De Fryske Marren, Heremastate 1 in Joure

Voorzitter: De heer Jonkman
Gemeente Opsterland

Notulist: Mevrouw De Jong - Plantinga
Mevrouw Janssen
Officemanager Marrekrite
Officemanager Marrekrite

Aanwezig: De heer Van Iddekinge
De heer Reitsma
De heer Bruining
Mevrouw Van der Meer
Mevrouw Willemsma
De heer Rietman
De heer Kempenaar
Mevrouw Rinkes
De heer Touwen
De heer De Jong
Mevrouw De Groot
Gemeente De Fryske Marren
Gemeente Leeuwarden
Gemeente Achtkarspelen
Gemeente Waadhoeke
Gemeente Tytsjerksteradiel
Gemeente Súdwest-Fryslân
Gemeente Dantumadiel
Gemeente Heerenveen
Directeur Marrekrite
Financieel adviseur Marrekrite
Coördinator Land Marrekrite

Afwezig (mk): De heer Douwstra
De heer Hoen
De heer Schoute
Mevrouw Slijver
Provincie Fryslân
Gemeente Weststellingwerf
Gemeente Harlingen
Gemeente Noardeast-Fryslân

Afwezig (zk): De heer Hoekstra
Gemeente Smallingerland

1. Opening en vaststelling agenda

De heer Jonkman opent de vergadering om 12.15 uur en heet iedereen van harte welkom. Hij dankt de gemeente voor de gastvrijheid en de lunch. De heer Bruining (Achtkarspelen) is nieuw in het bestuur. Hij stelt zich kort voor.

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

2. Verslag AB vergadering 30 november 2023

De heer Jonkman vraagt of er op- of aanmerkingen zijn. Die zijn er niet. Het verslag wordt vastgesteld.

Besluit

- Het verslag van de AB vergadering van 30 november 2023 wordt vastgesteld. **B-447**

3. Verslag DB vergadering 29 februari 2024

Het verslag staat ter informatie op de agenda. Geen op- of aanmerkingen.

4. Verslag extra DB vergadering 10 april 2024

Het verslag staat ter informatie op de agenda. Geen op- of aanmerkingen.

5. Verslag extra overleg AB 24 april 2024

Het verslag staat ter informatie op de agenda. Geen op- of aanmerkingen.

6. Poststukken en mededelingen

a. *Wijzigingen GR*

De heer Touwen licht het traject van het vaststellen van de gewijzigde GR toe. Er zijn geen aanvullingen op de beschreven stand van zaken.

b. *Landpaden / Dagrecreatieve netwerken*

Zowel voor het project Landpadenregeling als het project Dagrecreatieve Netwerken (DRN) worden dit jaar de consequenties uitgewerkt. Deze worden eind van het jaar aan het bestuur voorgelegd in het kader van de toekomstvisie van Marrekrite. Weusthuis werkt momenteel zowel aan de inhoudelijke voortgang als aan een visie op de structurele borging van de opgave Dagrecreatieve Netwerken.

c. *Vaar (water-) knooppunten*

Het project vaar (water-)knooppunten is afgerond. Dit project kwam voort uit het plan om net als bij fietsen en wandelen een netwerk van water/vaarknooppunten te realiseren, maar dan middels een digitaal systeem. Inmiddels heeft de tijd ons ingehaald en zijn er meer dan voldoende routeplanners voor varen op de markt, waaronder de Watersport app van de provincie. In het kader van het project is een aantal aanbevelingen voor deze app opgesteld.

d. *Handhaving langliggers*

Handhaving is het oudste vraagstuk binnen MK en de problemen lijken steeds groter te worden. De heer Touwen heeft hierover recent met diverse bestuurders en ambtenaren gesproken. Er wordt gezocht naar een centraal aangestuurde oplossing. MK wordt dagelijks benaderd door omwonenden en bezorgde watersporters. MK stuurt de 'klachten' door naar desbetreffende gemeenten. De heer Rietman vraagt of er al duidelijk op de website van MK staat dat dit soort meldingen bij de gemeentes gedaan moet worden? De heer Touwen geeft aan dat niet zo is en dat we dit zullen

aanpassen. Verder wordt momenteel onderzocht of MK een waarnemende rol kan innemen met betrekking tot handhaving. Dat zou een hoop werk bij de gemeenten wegnemen.

Actie

- Tekst '*Langliggers? Meldt dit bij desbetreffende gemeente voor handhaving*' op MK- website zetten.

A-308

7. Jaarstukken 2023

De heer Jonkman geeft het woord aan de heer De Jong, die aangeeft dat de jaarstukken een goedkeurende verklaring hebben gekregen voor getrouwheid en rechtmatigheid. Verder is goed om in herinnering te brengen dat de regels op het gebied van begrotingsrechtmatigheid tijdens het spel aangepast zijn. Dit leidde overigens alleen tot enkele tekstuele aanpassingen, geen financiële. De controle is, mede dankzij de VIC (uitgevoerd door SWF) goed verlopen. Dank ook aan de accountant voor de flexibiliteit.

Begrotingsonrechtmatigheid op investeringen: er is een kleine overschrijding van de door het algemeen bestuur vastgestelde kredieten. Dit zit met name in de aan de investeringen toe te rekenen uren. Verder staat alles duidelijk beschreven in het accountantsverslag.

Het resultaat à € 90.000 wordt normaal gesproken uitgekeerd aan de deelnemers. MK vraagt om dit vast te houden voor onvoorziene uitgaven.

Mevrouw Rinkes geeft aan dat ze graag het proces volgt, zoals afgesproken met betrekking tot het rekeningresultaat, dus niet vasthouden, maar uitkeren. Diverse bestuursleden reageren hierop. De smaken verschillen. De een is voor uitkeren, de ander niet.

De heer Kempenaar geeft aan dat we deze discussie vorig jaar ook hebben gehad. Hij heeft het gevoel dat we meer tijd verliezen aan de details, dan aan de hoofdzaak. Hij stelt voor om het resultaat te reserveren, maar dan wel met een concrete bestemming.

De heer De Jong reageert zowel op het proces als de bestemming. Als MK het als begrotingswijziging in het bestuur brengt moet het als gevolg van de nieuwe Wet op de gemeenschappelijke regelingen via een zienswijze procedure naar de deelnemers: dit duurt erg lang, mede gezien de beperkte vergaderingen van het algemeen bestuur. Het kan een keuze zijn, maar hij zou dit niet adviseren.

Hij vervolgt dat we verwachten dat de begroting 2024 enigszins gaat knellen, onder meer als gevolg van personele wisselingen. Hierdoor werken we een tijd met dubbele bezetting vanwege werkoverdracht op voor Marrekrite cruciale functies en zullen de nieuwe medewerkers wat extra ondersteuning nodig hebben bij de verschuiving van interne taken. Ook moeten we rekening houden met extra cao-verhogingen en zullen we in 2024 te maken hebben met extra rentelasten als gevolg van het aantrekken van (kasgeld) leningen. Deze rentelasten zijn nog niet ingecalculleerd. Vermoedelijk kan Marrekrite deze kosten niet allemaal opvangen binnen de huidige begroting 2024, vandaar het verzoek om het resultaat te mogen reserveren.

Mevrouw Rinkes wil graag weten wat er vorig jaar uiteindelijk met het resultaat is gebeurd en welke route we nu het beste kunnen volgen met betrekking tot besluitvorming, vooraf of nadien?

De heer De Jong: vorig jaar lag er een andere vraag over de resultaatsbestemming ter besluitvorming. Qua route zal er met het DB overlegd moeten worden of dit onder het DB mandaat valt. Zo niet dan zal er voor het volgende AB een extra moment moeten worden ingepland. Bij de tussenrapportage in het najaar zullen we hier richting het bestuur op terugkomen.

De heer Rietman vat samen dat we praten over verschillende uitgangspunten. Hij stelt voor het zo te houden zoals het is, zodat we niet iedere keer over de regels hoeven te spreken. Het DB en directie mogen hierin wel slagvaardiger optreden.

De heer Jonkman kan zich hier goed in vinden en stelt voor hier in het DB nader over te spreken en goede afspraken te maken en deze aan het AB te communiceren.

Besluiten

Het algemeen bestuur:

- stelt de gewaarmerkte Jaarstukken 2023 vast, **B-448**
- verleent het dagelijks bestuur decharge voor het beheer van de GR gedurende 2023, **B-449**
- neemt de goedkeurende controleverklaring van de accountant voor kennisgeving aan, **B-450**
- en reserveert het onverdeelde rekeningsaldo ad. € 90.522 voor onvoorziene uitgaven. **B-451**

Acties

- Kwestie resultaatbestemming en reserveringen nader in het DB bespreken en hier bij de tussenrapportage in het najaar op terugkomen. **A-309**

8. Begroting 2025 & MJR 26-28 en zienswijzen

De heer De Jong geeft aan dat er een aantal ontwikkelingen is, die onze deelnemers waarschijnlijk wel zullen herkennen, zoals met name de voortdurende stijging van de looncomponent. Dit spelt bij MK ook heel sterk. Hij vervolgt dat we voor het kunnen aantrekken van leningen bij diverse geldverstrekkers afhankelijk zijn van de vaststelling van het nieuwe GR-reglement. De BNG wil namelijk een specifieke tekst in de GR zien, die niet in het oude reglement staat. Pas daarna kunnen we leningen aantrekken op basis van offertes van meerdere geldverstrekkers, waaronder de BNG.

De heer De Jong geeft aan dat hij verwacht ook dit jaar leningen te moeten aantrekken om onze liquiditeit te waarborgen en aan onze betalingsverplichtingen (facturen en lonen) te kunnen blijven voldoen. Hiervoor vraagt hij het liefst offertes van meerdere verstrekkers. Mocht het wijzigen van de GR-tekst niet tijdig lukken, dan zullen we andermaal rechtstreeks een lening moeten aantrekken via de NWB. Daarover zal het bestuur nader worden ingelicht.

Een ingreep die Marrekrite al heeft moeten doen, is het verlagen van het baggerbudget tot € 200.000. Dit betekent dat we jaarlijks tot dit bedrag werken kunnen uitvoeren. In onze onderhoudsplannen verlengen we de cyclus hiermee van 24 naar 30 jaar. Een mogelijk risico is dat bepaalde voorzieningen verondiepen en moeilijker bereikbaar worden. Momenteel hebben we nog onvoldoende zicht op het proces van aanslibben (tempo en hoeveelheid). We doen hiervoor metingen, maar echte conclusies kunnen pas na jaren meten worden getrokken. Een optie zou ook kunnen zijn om, in plaats van regelmatig te baggeren, voorzieningen te verplaatsen, mocht dat op de langere termijn kostenefficiënter blijken te zijn.

De teruggave van het vermogen loopt nog tot en met 2026 en zal dan geëvalueerd worden. Dit is reeds met de financiële ambtenaren besproken. Uit dat overleg komt ook het idee naar voren om een notitie te delen over het weerstandsvermogen en de solvabiliteit, zodat we objectiever vastleggen wat het minimaal benodigde weerstandsvermogen voor Marrekrite is.

De waarde van onze voorzieningen op de balans tegenover veel vreemd vermogen kan zorgen voor solvabiliteitsproblemen. Hierop wijkt Marrekrite af van andere GR-en. Het zou voor Marrekrite wellicht goed zijn om meer eigen vermogen vast te houden.

Tot slot benoemt de heer De Jong dat we van de meeste deelnemers reeds een reactie hebben ontvangen met daarin de mededeling dat zij geen zienswijze wensen in te dienen. De gemeente Leeuwarden is hierop een

recreatieschap marrekrite

uitzondering. De reactie van het DB op de zienswijze van Leeuwarden is per brief aan de deelnemers gestuurd. Een afschrift hiervan zit bij de vergaderstukken.

Mevrouw Willemsma doet de oproep goed te kijken naar mogelijke bezuinigingen, omdat de gemeenten vanaf 2026 met financiële tekorten te maken krijgen.

De heer Jonkman reageert dat hij het hiermee in algemene zin eens is, maar niet in specifieke zin, aangezien Marrekrite altijd al scherp aan de wind zeilt. In de discussie over de toekomst spreken hier we verder over.

Actie

- Notitie over het weerstandsvermogen en de solvabiliteit delen. **A-310**

Besluiten

Het algemeen bestuur besluit:

1. In te stemmen met de voorliggende ontwerp Begroting 2025 & Meerjarenraming 2026-2028. **B-452**
2. De reactie van het dagelijks bestuur op de zienswijze van de gemeente Leeuwarden ter kennisgeving aan te nemen. **B-453**

9. Normenkader en financiële verordeningen

In 2023 was er geen nieuw normenkader vastgesteld, waarmee die van 2022 nog aan de orde was. Met het voorliggende, geactualiseerde normenkader kan er weer ordentelijk gewerkt worden, aldus de heer De Jong. De overige stukken spreken voor zich. Hier hebben de bestuursleden geen verdere vragen over.

Besluiten

- a. Het bestuur gaat akkoord met het 'Normenkader 2024'. **B-454**
- b. Het bestuur gaat akkoord met de 'Controle verordening'. **B-455**
- c. Het bestuur gaat akkoord met de 'Financiële verordening'. **B-456**

10. Adviesrapportage Marrekrite Toekomstbestendig

De heer Jonkman geeft aan dat het onderzoek naar de toekomstbestendigheid van Marrekrite heeft geleid tot een uitgebreid rapport, dat reeds in een tweetal extra bijeenkomsten van het DB en AB aan de orde is geweest. Nu is het moment daar dat het rapport officieel in het algemeen bestuur aan de orde wordt gesteld.

De heer Touwen geeft ter inleiding aan dat in het dagelijks bestuur is besloten om het stuk op dit moment eerst alleen ter kennisgeving voor te leggen aan de deelnemers. De directie had graag gezien dat we een stap verder waren gegaan en een knip hadden gemaakt in de besluitvorming die betrekking heeft op het op orde brengen van de huidige organisatie, versus het eventueel besluiten om nieuwe taken aan het werkpakket toe te voegen. Het dagelijks bestuur gaf er echter de voorkeur aan om geen knip te maken, maar integrale besluiten te nemen en wel aan het einde van dit jaar. De consequentie is dat we voorlopig moeten blijven werken met een krappe personele bezetting.

Mevrouw Willemsma zegt verbaasd te zijn dat het stuk nu ter informatie op de agenda staat, in plaats van ter besluitvorming. Het stuk is immers in april al ter informatie toegestuurd en besproken. Zij is benieuwd hoe dit

recreatieschap marrekrite

proces nu verder gaat. Waar blijft het op haken?

De heer Jonkman begrijpt de vraag en legt uit dat, voordat er bestuurlijk besluiten genomen kunnen worden, iedereen de ruimte moet hebben om zaken zorgvuldig voor te bereiden. Enkele deelnemers hebben hier meer tijd voor nodig.

De heer Touwen vult aan dat het heel jammer is dat we nu niet kunnen doorpakken, anderzijds, een goede discussie tussen - en binnen - de deelnemers is belangrijk. Hij wijst op het belang van breed gedragen besluiten, in lijn met de traditie binnen Marrekrite. Hij suggereert daarom om het niet op een officiële AB-vergadering aan te laten komen, maar vooraf de tijd te nemen om zaken nog eens goed met elkaar door te spreken. Hij denkt dat het verstandig zou zijn niet alleen de bestuurders, maar ook de ambtenaren R&T hierbij te betrekken. Zij waren ook bij het oorspronkelijke onderzoek betrokken en hebben veel kennis van zaken.

Mevrouw Van der Meer geeft aan dat ze net als mevrouw Willemsma verbaasd is dat we nu nog geen besluit kunnen nemen, ze had hierover graag actief ingelicht willen worden.

De heer Kempenaar geeft aan dat we deze principiële discussie gezamenlijk aan moeten gaan, dit hoeft niet ambtelijk te worden geregeld.

De heer Touwen geeft aan dat hij dat niet bedoelde te zeggen. Hij vindt het verstandig als de ambtenaren vanwege hun kennis ook in de discussie worden betrokken.

De heer Jonkman benadrukt het feit dat veel gemeenten, maar ook de provincie, op diverse vlakken momenteel financieel een pas op de plaats moet maken. Het is goed om ruimte te bieden ten einde posities te kunnen bepalen. Hij benadrukt dat de toekomst van Marrekrite bij geen van de deelnemers ter discussie staat.

Mevrouw Willemsma wil graag een duidelijke lijn voor wat betreft de scheiding van de bestaande organisatie en de toekomst van MK.

De heer Touwen geeft aan dat hij de zaken ook het liefst op die wijze zou aanvliegen. Eigenlijk liggen er namelijk 2 vragen op tafel. Zijn we goed toegerust voor de huidige taak? En: wat willen de deelnemers dat we eventueel extra gaan doen? In het onderzoeksrapport worden naast een aantal concrete aanbevelingen, 4 scenario's benoemd (A,B,C en D). Het is wat lastig dat de scheiding huidig versus toekomst hier niet zo makkelijk overheen te leggen is. Dat kan met de aanbevelingen wel, omdat die eendimensionaal zijn.

De heer Jonkman geeft aan dat er in deze vergadering ruimte is voor eerste reflecties, die zijn welkom.

Mevrouw Rinkes staat open voor scenario A (bestaande taak) en B (routebureau) als genoemd in het onderzoeksrapport. Scenario C (advisering & onderzoek) en D (projecten) zijn voor gemeente Heerenveen geen vanzelfsprekende opties. Dit geldt ook voor gemeente Waadhoeke, aldus mevrouw Van der Meer.

Scenario A staat volgens gemeente Leeuwarden niet ter discussie. Marrekrite functioneert goed en moet dit blijven doen. Scenario B is een slimme zet en een mooie ambitie, want wordt nu door andere partijen deels ingevuld vanwege de overlap, maar een goede afbakening zou goed zijn. Scenario C is niet nodig volgens de heer Reitsma. Een fonds klinkt heel aantrekkelijk op papier, maar is in de praktijk vaak complex.

De heer Rietman geeft aan dat zijn gemeente Marrekrite zoveel mogelijk ruimte wil geven. Er liggen kansen voor heel de provincie als we Marrekrite sterker maken. A,B en C zijn zekere keuzes voor gemeente Súdwest-Fryslân. De expertise van Marrekrite is cruciaal en moet worden benut, zeker als de provincie zich herbezint. Scenario D zou een mooi instrument zijn om de slagvaardigheid erin te houden, hij vindt een goede verkenning hiernaar belangrijk.

De heer Reitsma vraagt of de expertise van Marrekrite niet onder druk zal komen te staan als de organisatie groeit.

De heer Rietman reageert dat Marrekrite nu van de ene overlegtafel naar de andere loopt om mee te denken. Die verzoeken doen wij als gemeenten zelf en dat geeft druk op de organisatie. Het bevragen van de

recreatieschap marrekrite

organisaties in de gastvrijheidssector moet beter beloond worden. Het is van belang dat zij meedenken. Daar moet je dan ook wat tegenover stellen.

Mevrouw Rinkes benoemt dat ze de behoefte aan scenario C begrijpt. Zij ziet ook de vele extra opgaven van de provincie die bij Marrekrite komen. Hier is momenteel geen structurele capaciteit voor, vooral als het niet collectief wordt opgepakt. Als scenario C niet wordt omarmd, moet Marrekrite ervoor waken niet een klein beetje scenario C uit te blijven voeren voor één of een aantal deelnemers. Gemeente Heerenveen zou graag in de uitwerking / voorstel onder het tussentijdse overleg in oktober willen zien hoe scenario C er in de praktijk eruit zou kunnen komen te zien.

De heer Van Iddekinge wil tot slot toevoegen dat de keuze van gemeente De Fryske Marren momenteel ook vooral bij de scenario's A en B ligt. Hij ziet het belang van de adviserende rol wel, maar ook het risico van overvragen, zeker als er geen middelen onder liggen.

De heer Touwen dankt de aanwezigen voor hun inbreng. Het blijkt dat er best verschillende opvattingen leven, toch tekenen zich ook lijnen af. Hij schat dat we hier in het dagelijks bestuur goed op door kunnen praten. Hij stelt voor om in oktober een extra overleg te plannen, waarin dit onderwerp breed kan worden uitgewerkt, zodat er aan het einde van het jaar afgewogen besluiten genomen kunnen worden.

De heer Jonkman dankt iedereen voor de inbreng. We gaan ermee aan de slag. Hij voegt eraan toe dat hij heeft vernomen dat gemeente Ooststellingwerf naar aanleiding van het rapport nadenkt over deelname aan de GR Recreatieschap Marrekrite. Hij verzoekt de heer Touwen contact met deze gemeente te zoeken.

Acties

- Organiseren vervolg overleg inzake traject Marrekrite Toekomstbestendig. **A-311**
- Plannen bezoek Gemeente Ooststellingwerf. **A-312**

11. Rondvraag

Er zijn geen verdere vragen of opmerkingen.

De heer Jonkman sluit af met een woord van dank aan mevrouw De Jong-Plantinga, die Marrekrite vanwege haar emigratie gaat verlaten. Hij dankt haar voor haar geweldige inzet en betrokkenheid bij de organisatie. Zij had de bestuurszaken altijd heel goed op orde.

12. Sluiting

De heer Jonkman dankt de aanwezigen voor hun komst en sluit de vergadering om 13.50 uur.

Vergadering van het Algemeen Bestuur

Datum: Donderdag 28 november 2024
Tijd: 09.00 – 11.00 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis Harlingen, Voorstraat 35 Harlingen

3. Besluitenlijst DB 6 juni 2024

Code	Datum	AB	DB	Besluiten Omschrijving	Toelichting
B-437	06-06-24		DB	Het bestuur stelt het verslag van de DB-vergadering van 29 februari 2024 vast.	
B-438	06-06-24		DB	Het bestuur stelt het verslag van de extra DB-vergadering van 10 april 2024 vast.	
B-439	06-06-24		DB	Het DB stelt de gewaarmerkte Jaarstukken 2023 definitief vast.	
B-440	06-06-24		DB	Het DB besluit om het AB voor te stellen decharge te verlenen aan het dagelijks bestuur voor het beheer van de GR gedurende 2023.	
B-441	06-06-24		DB	Het DB besluit aan het AB voor te stellen om de goedkeurende controleverklaring van de accountant voor kennisgeving aan te nemen.	
B-442	06-06-24		DB	Het DB besluit het AB voor te stellen de Jaarstukken 2023 vast te stellen.	
B-443	06-06-24		DB	Het DB besluit het AB voor te stellen om Normenkader Rechtmatigheid Marrekrite 2024 vast te stellen.	
B-444	06-06-24		DB	Het DB besluit het AB voor te stellen de Controleverklaring Marrekrite 2024 vast te stellen.	
B-445	06-06-24		DB	Het DB besluit het AB voor te stellen de Financiële Verordening Marrekrite 2024 vast te stellen.	
B-446	06-06-24		DB	Het DB besluit om de adviesrapportage 'Marrekrite toekomstbestendig; analyse, scenario's en aanbevelingen' opgesteld door de Fryske Flekspool, ter kennisname aan het AB voor te leggen en besluitvorming over eventuele maatregelen tot eind 2024 uit te stellen.	

Vergadering van het Algemeen Bestuur

Datum: Donderdag 28 november 2024
Tijd: 09.00 – 11.00 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis Harlingen, Voorstraat 35 Harlingen

4. Poststukken en mededelingen

Poststukken:

- A. Mail Ministerie van BZK - Toezichtregime 2025 (zie bijlage 4.1)
- B. Brief VFG – oproep scenario's gemeenschappelijke regelingen en conceptreactie MK (zie bijlage 4.2 en 4.3)
- C. Conditie kasgeldlening (zie bijlage 4.4)

Mededelingen:

1. *Personele zaken*

Na een goede campagne (35 reacties) konden we een Teamleider Beheer & Onderhoud aantrekken. Onze nieuwe collega is per 1 november in dienst getreden.

2. *Aanbesteding fiets- en wandelnetwerk*

Het huidige contract voor het onderhoud aan het fiets- en wandelnetwerk loopt tot 31 december 2024. Daarom is een nieuwe aanbestedingsprocedure opgestart voor het beheer en onderhoud aan beide netwerken vanaf 1 januari 2025. We verwachten begin december de opdracht te kunnen gunnen.

3. *Overleg Ooststellingwerf*

Op verzoek van Ooststellingwerf zijn wij op 7 november bij deze gemeente op bezoek geweest om te praten over haar mogelijke toetreding tot Marrekrite. Ooststellingwerf is al jaren naar volle tevredenheid aangesloten bij Recreatieschap Drenthe, echter loopt men in de praktijk tegen allerlei kwesties aan omdat de gemeente bij Fryslân hoort. Dat levert dubbelingen op en vraagt extra overleg en organiseren. Daarom verkent de gemeente de optie van een overstap. Of dit er ook echt van gaat komen, is voorlopig nog zeer de vraag. Vooral het uittreden is een gevoelige kwestie. Er zal de nodige tijd overheen gaan voordat hierin meer duidelijkheid komt. Wij hebben in elk geval benadrukt dat Ooststellingwerf meer dan welkom is om toe te treden tot Marrekrite.

4. *Bestemming gift(en)*

Marrekrite heeft een anonieme gift ontvangen ter grootte van € 50.000. Een dergelijk fors bedrag hebben we – voor zover ons bekend – nog niet eerder gekregen. Vanzelfsprekend zijn we hier heel blij mee. Los van het forse bedrag waar we iets moois mee kunnen doen, laat deze schenking ook goed zien wat ons werk voor veel mensen betekent. Ook in die zin betekent deze gift veel voor ons.

recreatieschap marrekrite

In overleg met het dagelijks bestuur is besloten om in ieder geval te reageren met een bedankbrief en daarbij natuurlijk de gewenste anonimiteit te waarborgen en te respecteren. In de Turap komen we op dit punt terug. Wij zouden graag iets zichtbaars met deze gift willen doen en het niet willen laten “verdwijnen” in de reserves of in de exploitatie.

Zeer recent zijn we verrast met een nog opmerkelijker situatie. Wij zijn benaderd door een watersporter die zijn vermogen in een stichting wil nalaten, waarbij een aantal organisaties hier na zijn overlijden terecht kan met een voorstel voor de financiering van een bijzonder project, buiten de reguliere exploitatie om. Hij heeft te kennen gegeven dat Marrekrite één van die organisaties is, als blijk van waardering voor het werk dat Marrekrite doet. Ook deze toekomstige schenker wenst anoniem te blijven. Overigens is de betreffende persoon nog relatief jong, zodat wij hopen dat het nog vele jaren duurt voor zijn besluit om Marrekrite te steunen, wordt geëffectueerd.

5. *Factsheet Recreatief Fietsen Fryslân (bijlage 4.5)*

Het Landelijk Fietsplatform maakt jaarlijks factsheets over recreatief fietsen in Nederland. Per provincie wordt een factsheet gemaakt. Hieruit blijkt dat de recreatieve fietser zeer tevreden is over de kwaliteit van het fietsnetwerk in onze provincie. Men waardeert ons netwerk met 8,3.

Wel is er een top 3 met verbeterpunten: te smalle paden, de kwaliteit van de verharding/wegdek en de beschikbaarheid van openbare toiletten. Dit zijn zaken waar wij als recreatieschap geen invloed op hebben, maar waarvoor wij bij de provincie en gemeenten wel aandacht blijven vragen, zodat we samen de kwaliteit van het recreatief fietsen in onze provincie nog kunnen verhogen.

6. *Stand van zaken wijziging GR*

Sinds 2022 loopt er een procedure om een aantal (wettelijke) wijzigingen in onze GR door te voeren. Inmiddels hebben de meeste deelnemers de gewijzigde GR vastgesteld. Bij twee deelnemers (colleges) is de wijziging nog niet vastgesteld dan wel nog niet door ons ontvangen. Voor de vaststelling van de gewijzigde GR is unanimité vereist. De wijziging is onder andere van belang voor het kunnen aangaan van leningen. De BNG stelt zich op het standpunt dat in de gemeenschappelijke regeling uitdrukkelijk bepalingen opgenomen moeten zijn omtrent de kredietwaardigheid van openbare lichamen op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen, alvorens over te kunnen gaan tot enige financiering. De wijziging van de GR voorziet hierin, zodat we desgewenst ook via de BNG leningen kunnen aangaan. Wij hopen dat vaststelling van de GR op korte termijn unaniem vastgesteld wordt, daar het doorvoeren van een andere wettelijke wijziging inzake de Wet versterking democratische legitimatie gemeenschappelijke regelingen, hierop wacht. Formeel had deze wijziging al per 1 juli jl. doorgevoerd moeten zijn.

Na de vaststelling volgt dus nog een nieuwe (wettelijke) wijzigingsronde, welke we willen combineren met mogelijke wijzigingen van ons regelement in het kader van onze toekomstvisie.

[REDACTED]

Van: [REDACTED]
Verzonden: woensdag 21 augustus 2024 10:51
Aan: Secretariaat Marrekrite; [REDACTED]
Onderwerp: FW: Toezichtregime 2025 Recreatieschap Marrekrite

Hierbij het toezichtsregime voor volgend jaar. Graag ter info in de volgende DB vergadering. En verder archiveren.

MVrGr
[REDACTED]

Vriendelijke groet,
[REDACTED]

recreatieschap
marrekrite

@marrekrite
marrekrite.frl

Lytse Súdein 12
8624 TT Uitwellingerga

0515 745 600
[REDACTED]

Van: [REDACTED]<[REDACTED]@minbzk.nl>
Verzonden: donderdag 8 augustus 2024 16:07
Aan: [REDACTED] <financien@marrekrite.frl>
Onderwerp: Toezichtregime 2025 Recreatieschap Marrekrite

Geachte heer [REDACTED],

U zond mij eerder overeenkomstig de Wet gemeenschappelijke regelingen de jaarstukken 2023 en de begroting 2025 toe van het Recreatieschap Marrekrite. U heeft daarmee voldaan aan de termijn voor vaststelling en inzending van de jaarstukken en begroting.

Ik heb geconstateerd dat de begroting niet structureel in evenwicht is. Echter, omdat dit wordt rechtgetrokken in 2028 en omdat dat het eigen vermogen in de periode 2025 tot 2028 positief blijft, behoeft de begroting 2025 geen nadere analyse. Voor 2025 kan worden volstaan met de repressieve toezichtvorm.

In de brief van 26 juli 2021, met kenmerk 2020-0000516487 is uw Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur geïnformeerd over een wijziging vanaf begrotingsjaar 2022 in het communicatieproces van de toezichtvorm. De jaarlijkse brief naar aanleiding van de beoordeling van de begroting en jaarrekening is per 2022 vervallen, tenzij er sprake is van zwaarwegende bevindingen en/of een preventieve toezichtvorm. Indien er geen zwaarwegende bevindingen zijn en er sprake is van repressief toezicht wordt het toezichtregime ambtelijk (per mail) gecommuniceerd.

Met deze mail informeer ik u dat voor 2025 het laatste voor het Recreatieschap Marrekrite van toepassing is.

Met vriendelijke groet,
[REDACTED]

Beleidsmedewerker financieel toezicht

.....
Afdeling Regelgeving, Toezicht & Monitoring (RTM)
Directie Bestuur, Financiën & Regio's (BFR)
Directoraat-Generaal Openbaar Bestuur en Democratische Rechtstaat (DGOBDR)
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

.....
T [REDACTED]
E [REDACTED]@minbzk.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Recreatieschap Marrekrite
T.a.v. het Bestuur
Lytse Súdein 12
8624 TT Uitwellingerga
info@marrekrite.fr

Onderwerp **oproep scenario's GR-en**

Kenmerk 24.004 JvdM

Contact [REDACTED]@vfg-fryslan.nl [REDACTED]

Bijlagen

Datum 11 juli 2024

Geacht bestuur van Recreatieschap Marrekrite,

Zoals u weet zal voor de uitkering vanuit het gemeentefonds naar de meest recente verwachting vanaf het jaar 2026 ongeveer 2,3 miljard euro minder beschikbaar zijn. Dit betekent dat elke gemeente als gevolg hiervan gemiddeld bijna 6% minder ontvangt.

Daar komt nog bij dat van gemeenten extra inzet gevraagd wordt op allerlei terreinen (woningbouw, infrastructuur, onderwijshuisvesting, klimaat) zonder dat daar voldoende financiering tegenover staat.

Dit betekent dat elke gemeente vanaf 2026 voor een enorme opgave staat om de begroting sluitend te krijgen. Dit kan leiden tot forse bezuinigingen, lastenverhogingen of aantasting van het voorzieningenniveau.

Als Friese gemeenten doen we een beroep op al onze Gemeenschappelijke Regelingen om aan deze opgave een bijdrage te leveren. Wij vragen u in de aanloop naar het opstellen van de begroting 2026, samen met de gemeenten, scenario's voor te bereiden voor het naar beneden bijstellen van de bijdragen van gemeenten.

Wij verzoeken u dit onderwerp voor te bereiden en te agenderen voor een volgende bestuursvergadering.

Namens de Friese gemeenten

Dhr. F. Veenstra
Voorzitter Vereniging Friese Gemeenten

recreatieschap marrekrite

Vereniging van Friese Gemeenten
T.a.v. het bestuur
Postbus 935
8901 BS Leeuwarden

Uitwellingerga
XX november 2024

Onderwerp
Oproep scenario's GR-en

Ons kenmerk
2024-XXX

Betreft: Oproep scenario's GR-en

Geacht bestuur van de Vereniging van Friese Gemeenten,

Op 11 juli 2024 hebben wij uw brief, met kenmerk 24.004 JvdM, ontvangen. Uw verzoek om, in aanloop naar de begroting 2026, scenario's voor te bereiden voor een verlaging van de gemeentelijke bijdragen, is besproken in zowel de vergaderingen van ons dagelijks als ons algemeen bestuur, respectievelijk d.d. 7 november 2024 en 28 november 2024.

Marrekrite streeft er continu naar de kosten voor de deelnemers zo laag mogelijk te houden. Wij zeilen als gemeenschappelijke regeling altijd al erg scherp aan de wind en zijn ons terdege bewust van de financiële uitdagingen waar onze deelnemers voor staan. Wij zijn onze deelnemers hier in het recente verleden ook al in tegemoet gekomen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat wij onze begrotingen lange tijd niet hebben geïndexeerd toen de gemeenten het eerder lastig hadden.

Waar wij konden hebben we al gesneden, wat automatisch betekent dat er geen ruimte meer is om verder te bezuinigen. Bij ons is dat proces zelfs doorgeschoten, wat maakt dat wij nu juist iets moeten groeien om de basisorganisatie weer op sterkte te krijgen. Ook het voornemen om het Routebureau bij Marrekrite onder te brengen, zal tot een beperkte uitbreiding leiden.

Ons bestuur heeft over uw verzoek gesproken, maar ziet geen mogelijkheden om de gemeentelijke bijdragen aan Recreatieschap Marrekrite vanaf 2026 te verlagen.

Wij vertrouwen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
Recreatieschap Marrekrite

Lourens Touwen
directeur

RECREATIESCHAP VOOR HET FRIESCHE
WATERLAND DE MARREKRITE
EMMAKADE 87A
8921 AH LEEUWARDEN

Den Haag, 29 augustus 2024

Hierbij bevestigen wij aan u een kasgeldlening te hebben verstrekt volgens onderstaande specificatie:

Referentienummer:	1031502
Ingangsdatum:	30 augustus 2024
Einddatum:	28 februari 2025
Bedrag:	EUR 1.000.000,00
Rentepercentage:	3.55%
Rentebasis:	A360
Rentebedrag:	EUR 17.947,22
Geldgever:	NEDERLANDSE WATERSCHAPSBANK N.V.
Geldnemer:	RECREATIESCHAP VOOR HET FRIESCHE WATERLAND DE MARREKRITE

Onze betaalinstructie: IBAN: NL30NWAB0636763641 / BIC: NWABNL2G

Uw betaalinstructie: IBAN: NL16RABO0335472036 bij RABOBANK NEDERLAND POB
17100 3500 HG UTRECHT NETHERLANDS

Hoogachtend,
NEDERLANDSE WATERSCHAPSBANK N.V.

Let Op: De terugbetaling van de hoofdsom en de rente dient een spoedopdracht te zijn.

LET OP ONZE IBAN IS GEWIJZIGD!

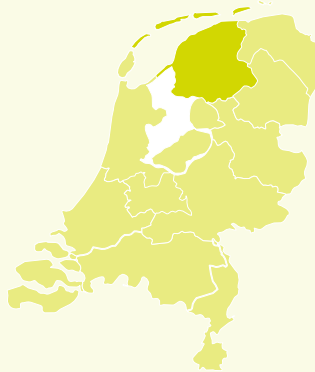
Deze brief is in een geautomatiseerd proces vervaardigd en is daarom niet ondertekend.

Recreatief fietsen Friesland | 2024

Participatie recreatieve fietstochten

61%

van de inwoners van Friesland (18+)
maakte in 2022-2023 een recreatieve
fietstocht van een uur of langer

Friesland telt circa

327 duizend
recreatieve fietsers
(18+)

waarvan

34%
minstens eens
per week fietst

Bron: Ipsos I&O, NVTO 2022-2023 | CBS, Bevolking op 1 januari 2023

Aantal fietstochten in Friesland

Nederlanders (18+) maken jaarlijks

10,8 miljoen

recreatieve fietstochten van een uur
of langer in Friesland

Duitsers (18-74 jaar) maken jaarlijks

71 duizend

dagtochten met fietsen
als belangrijkste activiteit

Belgen (18-74 jaar) maken jaarlijks

16 duizend

dagtochten met fietsen
als belangrijkste activiteit

Bron: Ipsos I&O, NVTO 2022-2023 | NBTC, Onderzoek Inkomend Dagtoerisme, 2023

Gebruik hulpmiddelen

tijdens recreatieve fietstochten in Friesland:

1
Knooppuntborden
en overzichtsborden

67%
48%

2
Apps op de
mobiele telefoon

39%

3
Papieren kaart of
boekje

18%

Bron: Blauw, Recreatief fietsen in Friesland, 2021

Type fiets

Nederlanders fietsen tijdens recreatieve
fietstochten in Friesland op:

54% elektrische fiets

28% gewone fiets

16% toerfiets

Bron: Ipsos I&O, NVTO 2022-2023

Top 3 verbeterpunten in Friesland

1 Te smalle paden

37%

2 Kwaliteit verharding/
wegdek

27%

3 Openbare toiletten

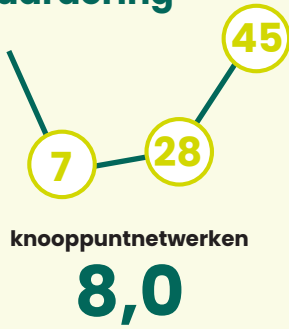
24%

Bron: Blauw, Recreatief fietsen in Friesland, 2021

Deze cijfers zijn een verdieping van de door de ANWB gepubliceerde verbeterpunten

Waardering

knooppuntnetwerken

fietsen in Friesland

Bron: Kien Onderzoek, Fietsknooppuntnetwerken, 2022 | Blauw, Recreatief fietsen in Friesland, 2021

Recreatieve fietstochten

van een uur of langer

59%	duurt 1-2 uur (28% 2-3 uur)
96%	start vanuit huis
23 kilometer	is de gemiddelde afstand
4,20 euro	gemiddelde uitgaven - per persoon per recreatieve fietstocht

Bron: Ipsos I&O, NVTO 2022-2023

Fietsvakanties in Nederland

Fietsvakanties door Nederlanders (16+)

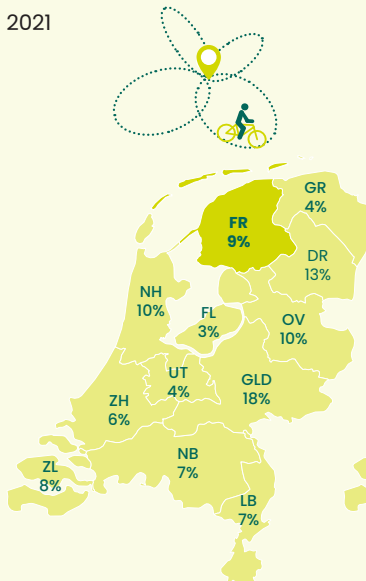
Fietsvakanties door buitenlanders (18-74 jaar)
(= vakanties met fietsen als belangrijkste activiteit)

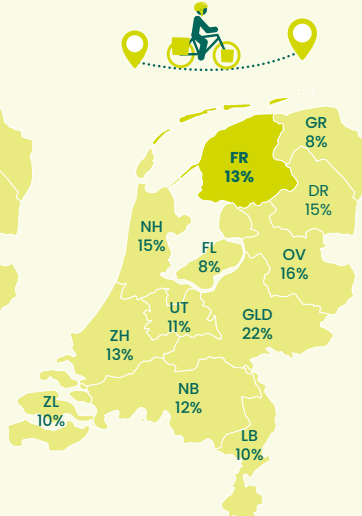
Bron: De Afdeling Onderzoek, Kerncijfers Fietsvakanties 2021-2022 | NBTC, Onderzoek Inkomend Toerisme, 2023
* Er is bij deze aantallen geen rekening gehouden met het aantal nachten dat in elke provincie is doorgebracht tijdens de trektocht.

Marktaandeel provincies fietsvakanties Nederlanders

Marktaandeel fietsstandplaats-vakanties Nederlanders (16+)
2021

Provincies die Nederlanders aandoen tijdens fietstrektochten Nederlanders (16+)
2021*

*Percentages tellen op tot >100% omdat fietsers gemiddeld 1,6 provincies aandoen tijdens een trektocht.
Bron: Kien Onderzoek, Fietsvakanties en fietstrektochten in Nederland, 2020 en 2021

Aanbod routenetwerken Friesland

Lengte knooppuntroutenetwerk

3.106 kilometer
Marktaandeel 9%

Aantal knooppunten

892
Marktaandeel 8%

Lengte LF-routes

253 kilometer
Marktaandeel 7%

Bron: Fietsplatform, Landelijke Routedatabank, 2024

Vergadering van het Algemeen Bestuur

Datum: Donderdag 28 november 2024
Tijd: 09.00 – 11.00 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis Harlingen, Voorstraat 35 Harlingen

5. Overzicht Marrekrite percelen (grondbezit)

Inleiding

In de AB-vergadering van 30 november 2023 heeft de heer Kempenaar namens de gemeente Dantumadiel gevraagd hoeveel percelen grond Marrekrite in bezit heeft en wat de totale omvang van ons grondbezit is. Tevens werd de vraag gesteld welke strategie Marrekrite in dezen heeft. In het onderstaande komen we op deze vragen terug.

Beleid en strategie

In onze jaarstukken schreven wij in 2023 over het grondbeleid het volgende (paragraaf 2.7):

“Recreatieschap Marrekrite heeft circa 170 percelen land in eigendom waarop (in de meeste gevallen) aanlegvoorzieningen zijn gerealiseerd. We bezitten locaties die zich bevinden in provinciaal of gemeentelijk vaarwater of te midden van terreinen van natuurorganisaties of boeren. Grondbezit is geen doel op zich, maar een middel om ligplaatsen te realiseren. Wanneer we kansen zien om percelen te verkopen (met behoud van het recht er een aanleglocatie te beheren) trachten we deze te verzilveren.

Het dagelijks bestuur dient altijd in te stemmen met verkoop. Het algemeen bestuur dient in te stemmen als de baten voor deze verkoop niet begroot c.q. gepland zijn.

Veel percelen land zijn nauwelijks van (financiële) waarde, aangezien de geldende bestemming ander gebruik niet toestaat. Verkoop voor commercieel gebruik is daarom meestal niet mogelijk, tenzij een bestemmingswijziging plaatsvindt. Daar dit – als het al mogelijk is – de nodige voeten in aarde heeft, is van verkoop van eigendom in relatie tot een gewijzigde bestemming slechts zeer zelden sprake”.

Marrekrite bestaat sinds 1957. Zeker in de beginjaren was de watersport in Fryslân sterk in ontwikkeling. In de eerste decennia kregen wij veel percelen van allerlei partijen cadeau. Helaas is vaak niet meer goed te achterhalen hoe dat precies is gegaan. Mede vanwege die achtergrond zijn onze percelen niet gewaardeerd op de balans.

In de meeste gevallen gaat het bij onze percelen om snippers of strookjes omringd door eigendom van andere partijen, zoals bijvoorbeeld Staatbosbeheer of It Fryske Gea. In zulke gevallen is het voor iedereen beter als de natuurorganisaties onze stukjes bij hun omliggende grote percelen kunnen voegen. Dat is efficiënt en op deze wijze blijft iedereen qua taken bij zijn eigen leest. Overigens lijken dergelijke overdrachten simpel, maar in de praktijk zijn het complexe zaken met veel juridische haken en ogen, die soms jaren doorlooptijd vragen.

In de praktijk is het in het afgelopen decennium maar een paar keer voorgekomen dat Marrekrite afstand heeft gedaan van percelen. Daarbij bedingen wij altijd dat het recreatief medegebruik is geborgd en dat de

recreatieschap marrekrite

eventueel aanwezige voorzieningen kunnen worden behouden, dan wel, dat wij het recht behouden er nieuwe voorzieningen te realiseren.

Of het terrein rondom een ligplaats nu in eigendom is van Marrekrite of van een andere partij, wij staan altijd aan de lat voor het onderhoud aan de voorzieningen zelf. Tevens zijn wij bij al onze voorzieningen (op water) verantwoordelijk voor het "recreatief onderhoud" aan het groen (maaien en snoeien). Al "onze" plekken liggen er altijd netjes en verzorgd bij, als ware zij allemaal in ons bezit.

Met de natuurorganisaties hebben wij afspraken over het overige (groot) groenonderhoud, zoals het snoeien en rooien van bomen. Ook maken wij afspraken om onze maaicycli op elkaar af te stemmen. De natuurorganisaties hebben de beschikking over groot materieel, Marrekrite werkt met zitmaaiers en bosmaaiers. In het onderhoud kunnen we elkaar op eenvoudige wijze versterken, wat veel efficiëntie oplevert.

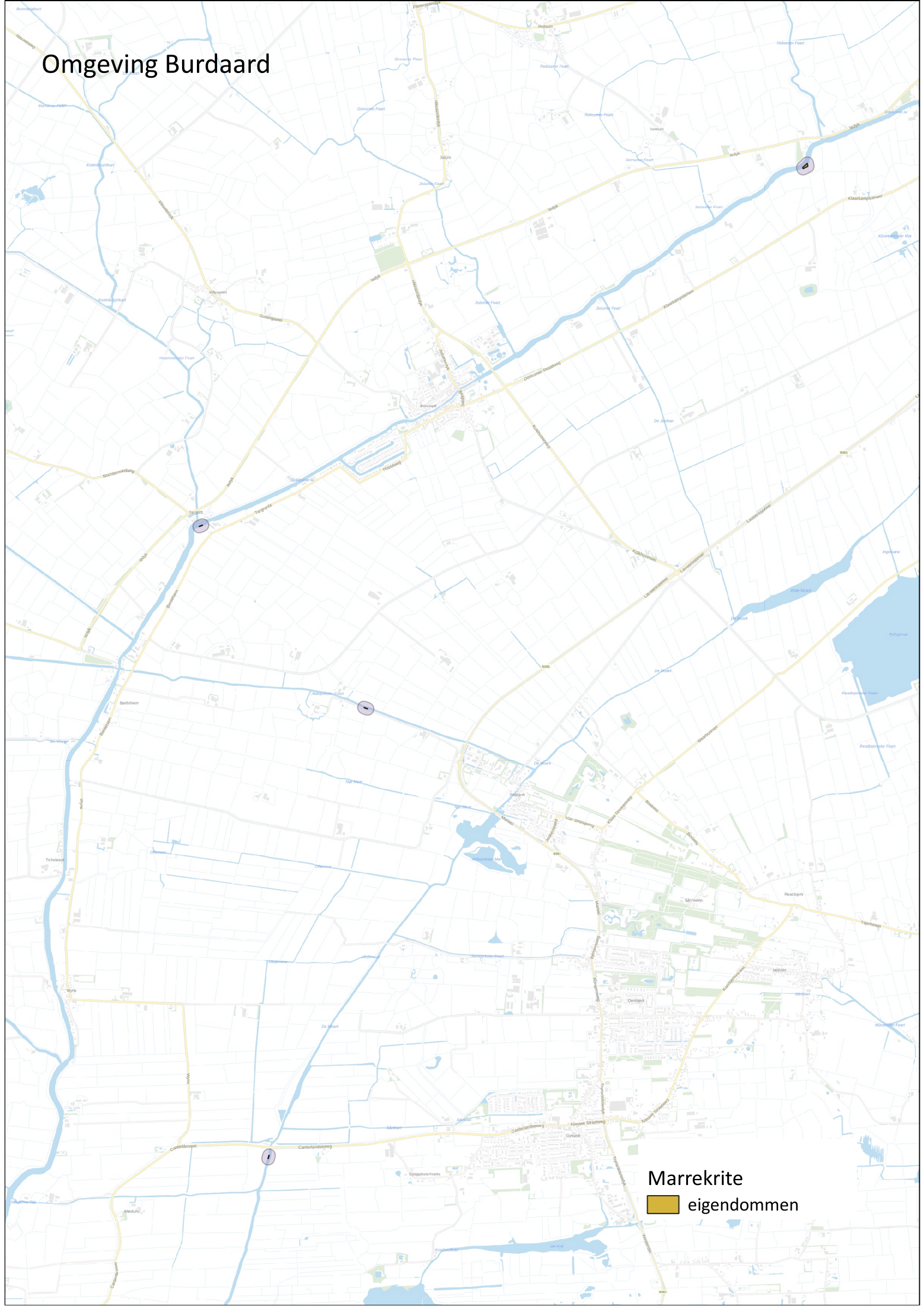
Totalen

In totaal heeft Marrekrite **161** percelen in bezit. Opgeteld gaat het om ruim **146** hectare. In bijlage 5.1 kunt u zien om welke percelen het gaat.

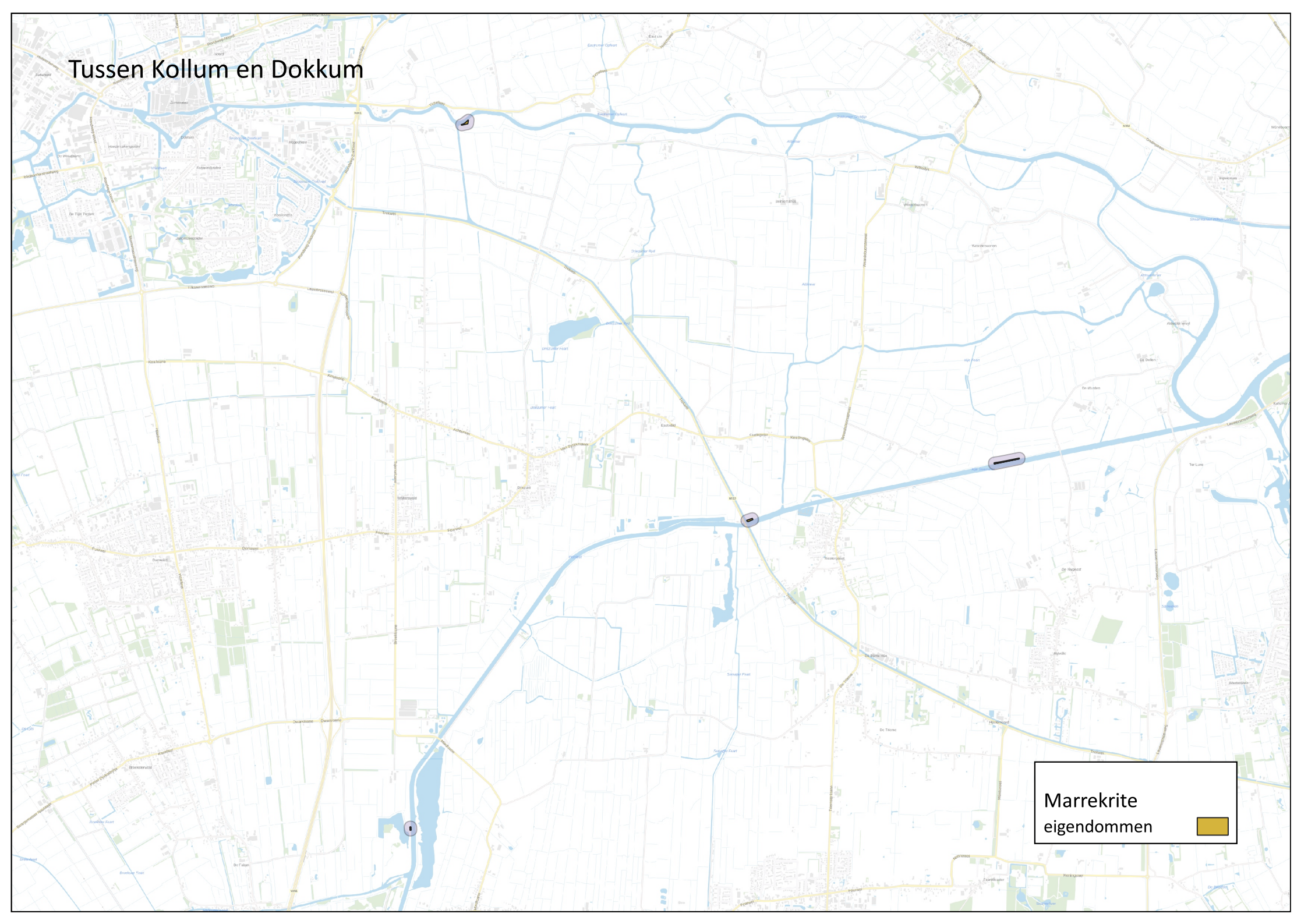
Omgeving Burdaard

Marrekrite
eigendommen

Tussen Kollum en Dokkum

Marrekrite
eigendommen

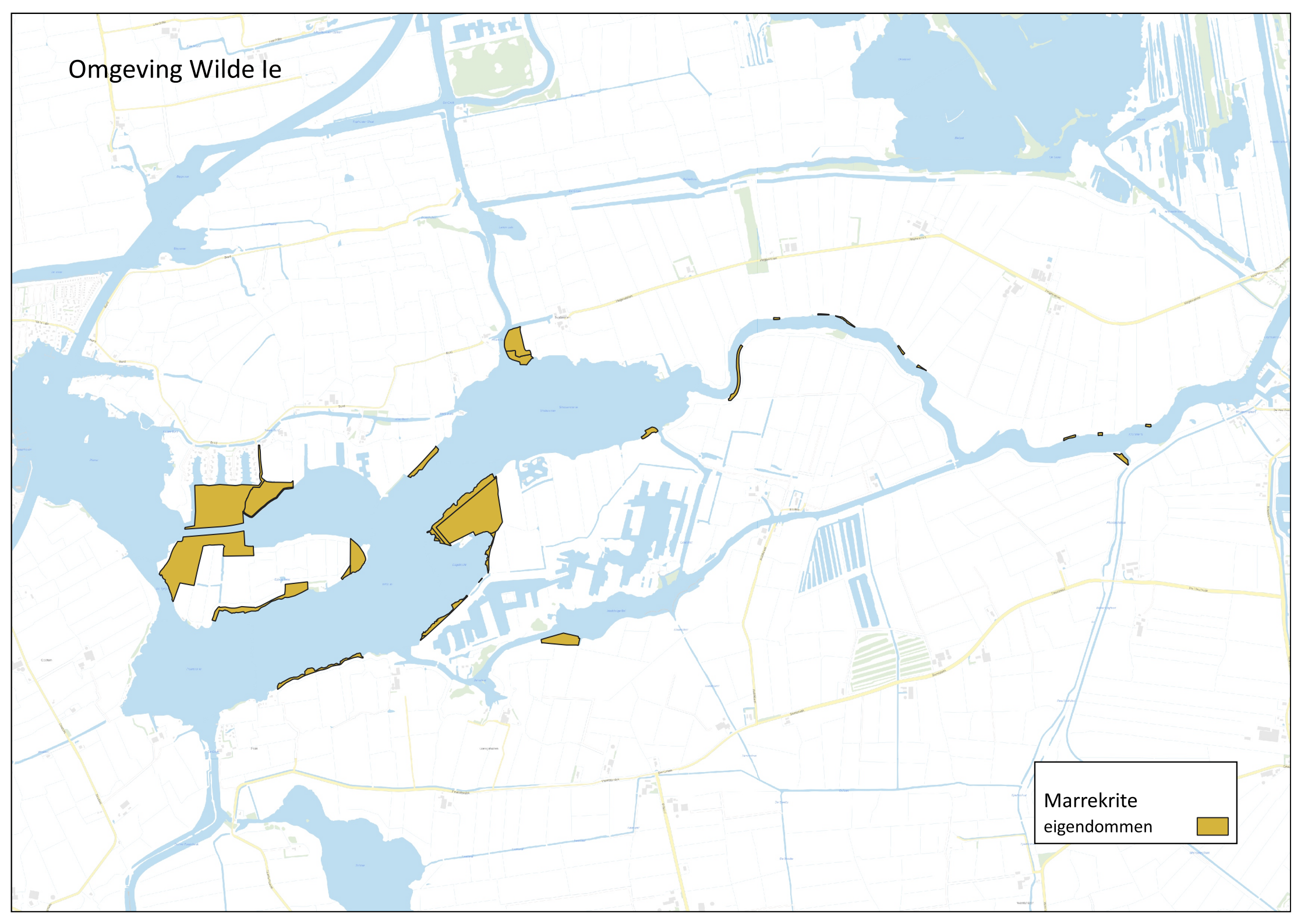
Alde Feanen

Marrekrite
eigendommen

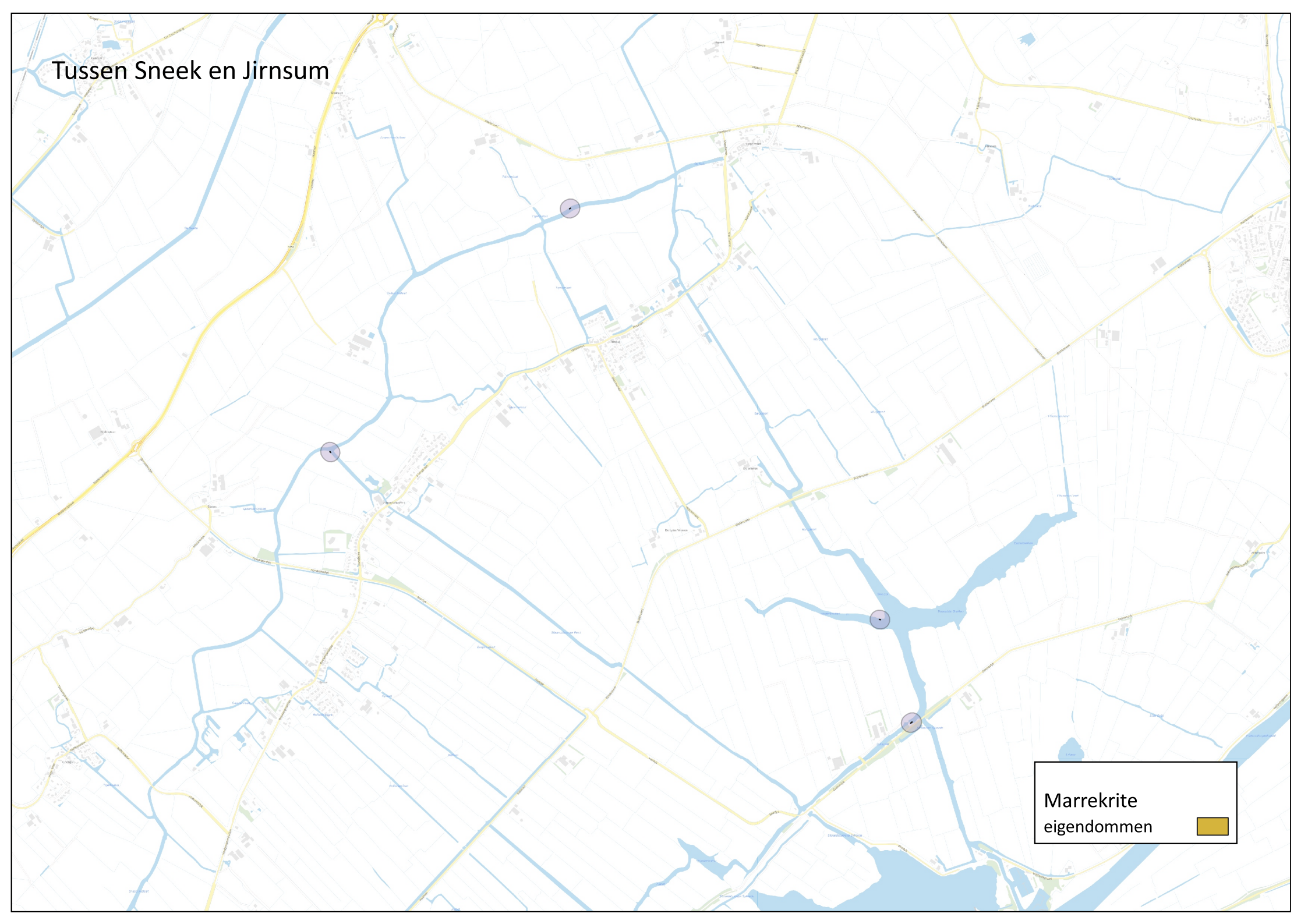
Omgeving Wilde Ie

Marrekrite eigendommen

Tussen Sneek en Jirnsum

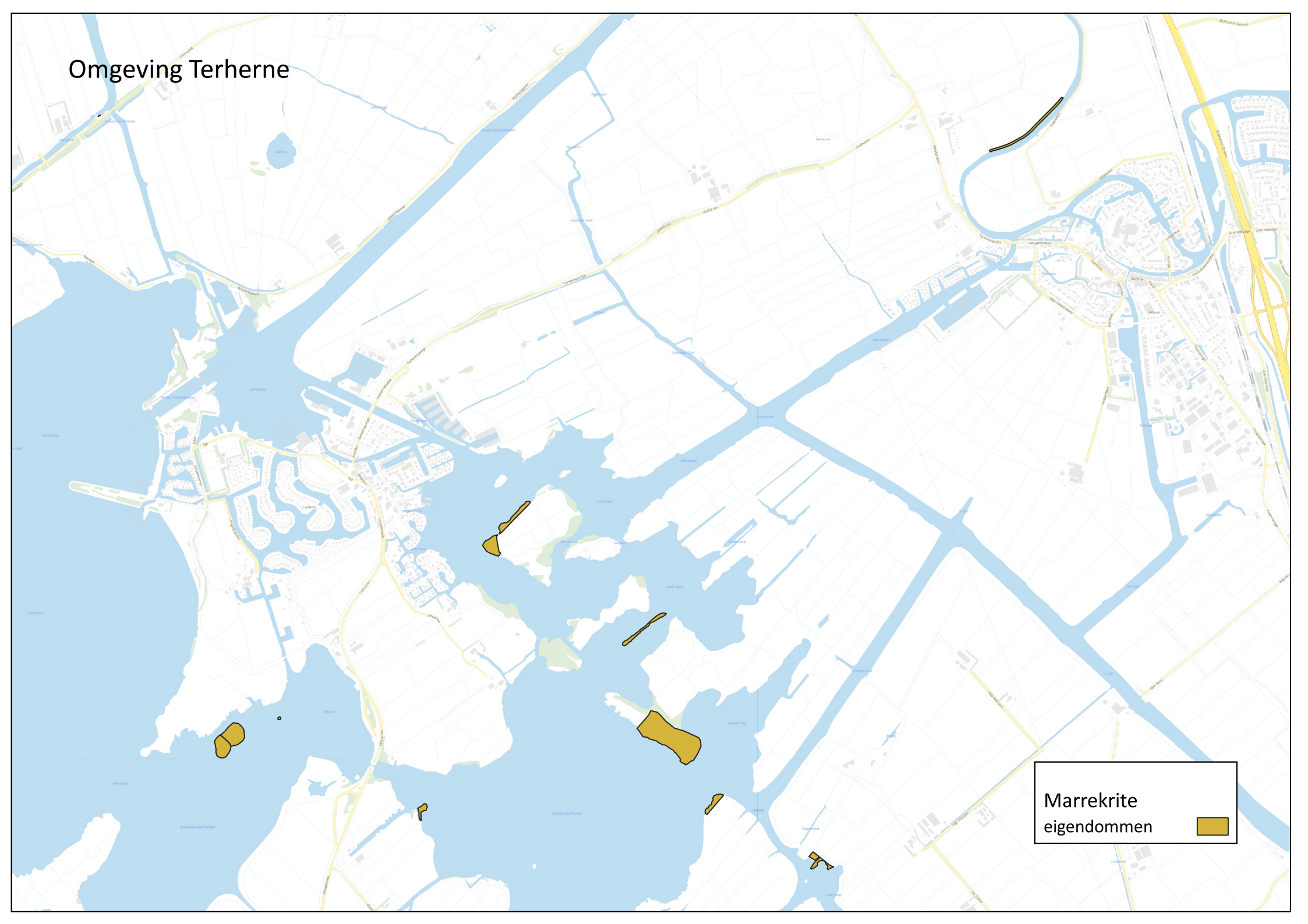

Marrekrite
eigendommen

Omgeving Terherne

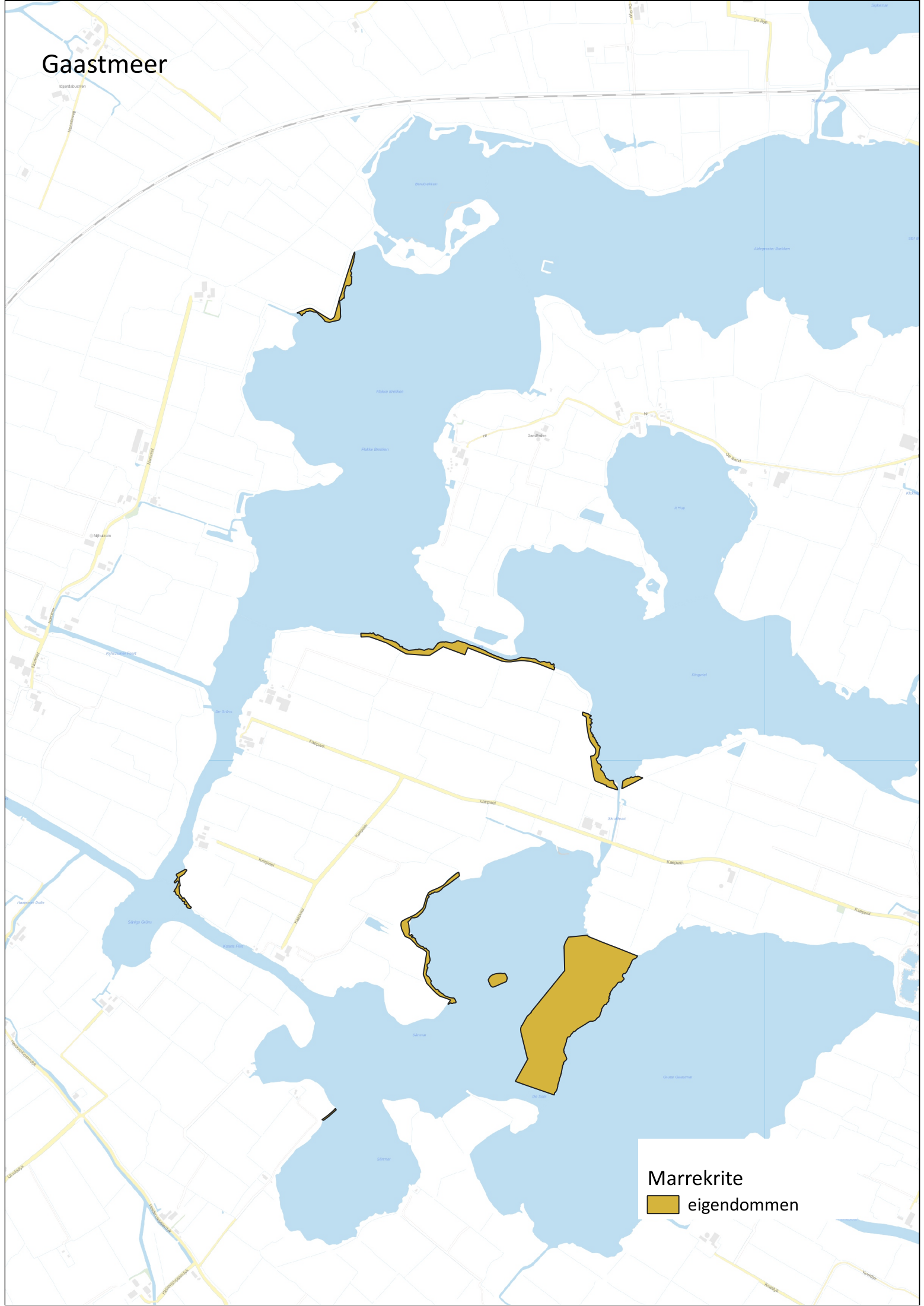
Marrekrite
eigendommen

Gaastmeer

Marrekrite
■ eigendommen

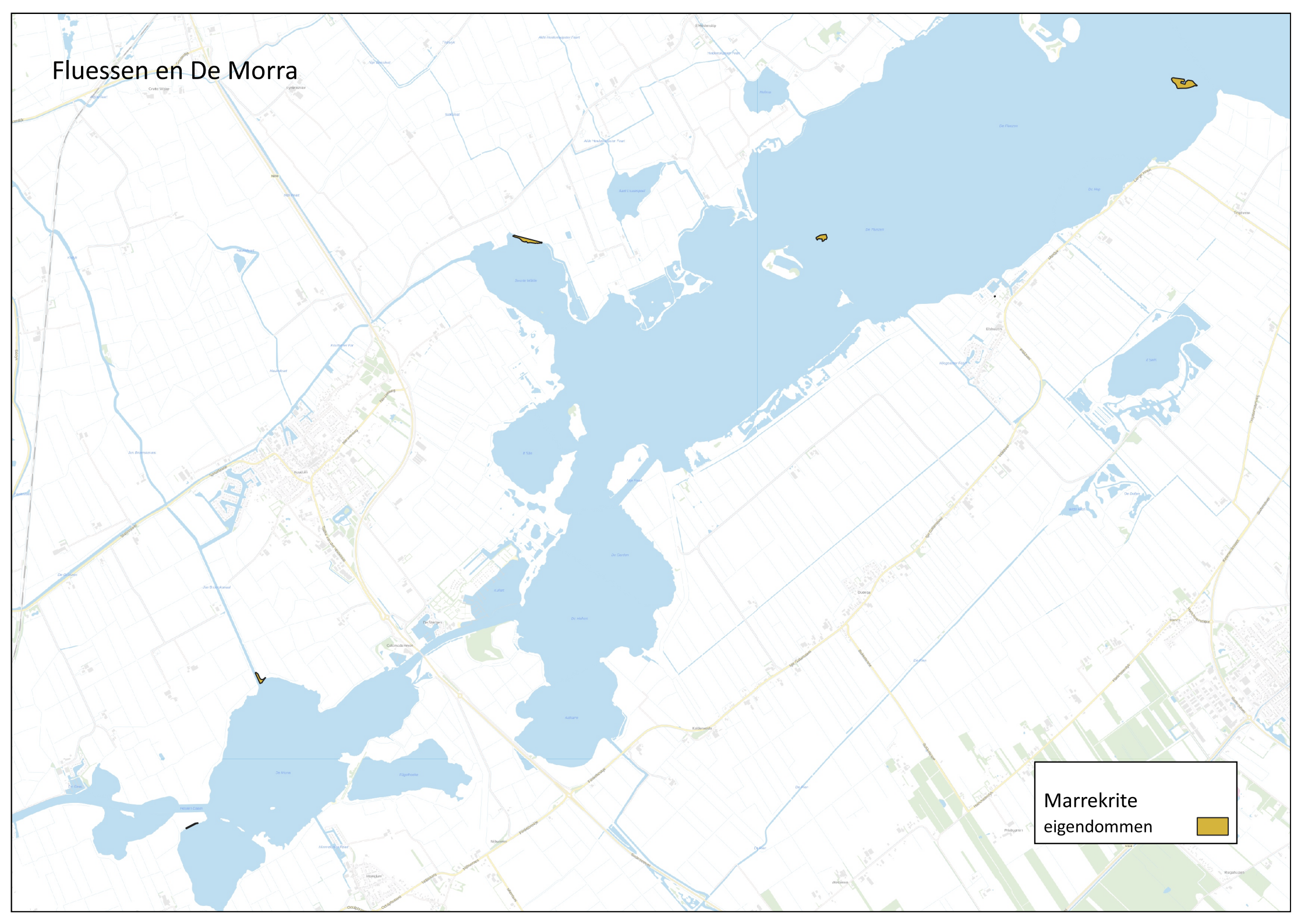
Tussen Heeg en Langweer

Marrekrite
eigendommen

Fluessen en De Morra

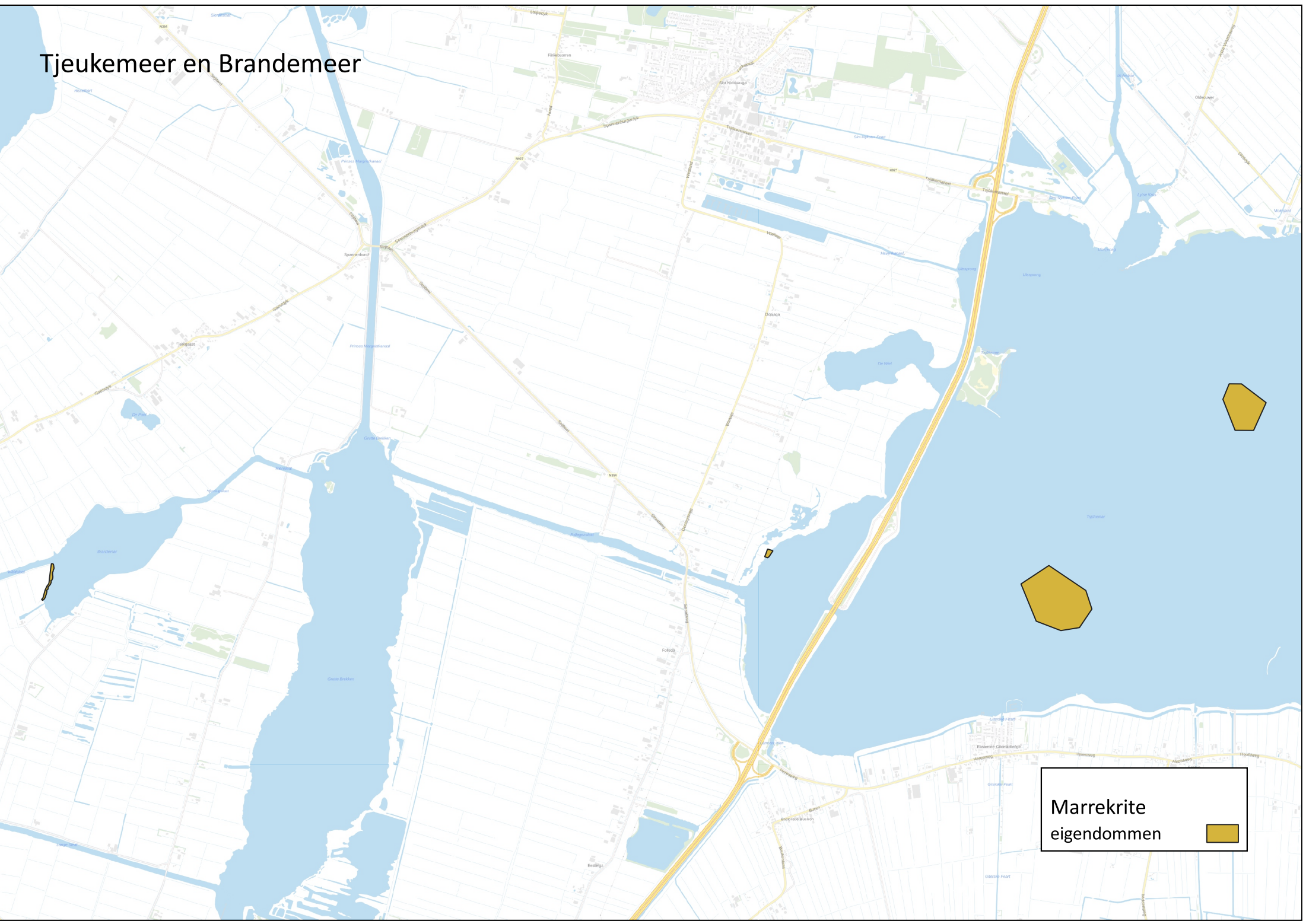

Marrekrite
eigendommen

Tjeukemeer en Brandemeer

Marrekrite eigendommen

Vergadering van het Algemeen Bestuur

Datum: Donderdag 28 november 2024
Tijd: 09.00 – 11.00 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis Harlingen, Voorstraat 35 Harlingen

6. Reactie zienswijzen

Begroting 2025 & MJR26-28

In haar zienswijze op de Begroting 2025 & MJR 26 - 28 heeft de gemeente Leeuwarden Marrekrite verzocht om meer inzicht te geven in:

1. De resterende vervangingsopgave na 2025, en
2. De stand van zaken in de baggeropgave.

1. Resterende vervangingsopgave

Marrekrite kon de vervanging van oude, vervallen voorzieningen lange tijd bekostigen uit de opgebouwde reserves. Dit omdat er jarenlang zeer defensief was omgegaan met vervangen. Vroeg of laat is uitstel echter niet langer mogelijk meer en is vervanging onvermijdelijk geworden.

Rond 2013 is Marrekrite begonnen met een grootschalig vervangingsprogramma, waarbij het totale areaal van 42 km aan steigers en damwanden, niet alleen zou worden herbouwd, maar ook zou worden teruggebracht naar ongeveer 33 km. Aanvankelijk werkten we met een jaarbudget van € 1 miljoen per jaar, maar na enige tijd bleek dat we hiermee niet voldoende snelheid konden maken. Daarop hebben we ons investeringskrediet opgehoogd naar € 1.5 miljoen. Ook was de tijd aangebroken om bij te lenen. Inmiddels zijn we ruim 10 jaar onderweg met het jaarlijks vervangen van een flink deel van onze oude voorzieningen.

In haar zienswijze op de begroting voor 2025 heeft de gemeente Leeuwarden ons de vraag gesteld hoe het staat met de voortgang van deze vervangingen. Wij hebben hier onderzoek naar gedaan. Deze analyse leert dat de opgave niet in 2025 kan worden afgerond, zoals bij de bepaling ervan destijds werd beoogd. Dit is overigens geen nieuw feit, maar onduidelijk was op welk punt we ons precies bevonden. Dat is nu helder. Wij schatten (met het nu bekende prijspeil) per 2026 nog ongeveer € 4.8 miljoen te moeten investeren om alle nog niet vervangen voorzieningen te herbouwen. Overigens zit hier ook voor zeker € 1.8 miljoen aan voorzieningen in die in een soort kunststof zijn gebouwd, dat nu als inferieur wordt beoordeeld. Ten tijde van de plaatsing (2004) stond het bouwen in kunststof in de kinderschoenen. Pas jaren later bleek dat er grote verschillen bestaan tussen de producten van de diverse leveranciers. Dit onvermijdelijke leergeld moet ook worden betaald.

In onze verwachte vervangingsopgave hebben wij ons destijds puur gericht op het oude houten areaal. Van deze oorspronkelijke opgave aan vervangingen van houten steigers en damwanden moet nog circa € 3 miljoen worden vervangen. Met het huidige vervangingsritme gaat het dus om 2 jaar uitloop ten opzichte van de eerste

recreatieschap marrekrite

verwachtingen. Daar komt de genoemde extra opgave aan te vervangen inferieur kunststof a € 1.8 miljoen nu nog bovenop.

Natuurlijk valt dit tegen, maar als gezegd betreft het geen nieuwe feiten. Als we kijken naar de meterprijzen die wij momenteel betalen voor de vervanging van damwanden, is dat bijna twee maal zo hoog als toen de opgave werd bepaald. Het vervangen van een damwand van 100 meter kostte in 2014 circa € 90.000. Om dezelfde damwand anno 2024 te vervangen kost € 170.000, ondanks het feit dat we altijd meervoudig aanbesteden. Het feit dat we ook na 2025 nog een opgave in "oud hout" hebben, komt puur en alleen voort uit het sterk gestegen algehele prijspeil voor de inkoop van materiaal en arbeid.

Het goede nieuws is dat we de zaak goed onder controle hebben. We hebben al tijden geen voorzieningen meer die op omvallen staan. Er is daarom onderhoudstechnisch gezien geen strikte noodzaak om jaarlijks na 2025 voor € 1.5 miljoen te blijven herbouwen. Zouden we dat tempo wel aanhouden, dan zouden we met het huidige prijspeil de resterende opgave van € 4.8 miljoen in ruim 3 jaar vervangen. Daarmee zouden we in de loop van 2029 klaar zijn met de totale vervangingsoperatie (33 km op 300 plekken).

Gezien de onderhoudsstaat van het restant kan de vervanging ervan wellicht ook wel over bijvoorbeeld 6 jaar gespreid worden. Voor het gedeelte inferieure kunststof (circa € 1.8 miljoen) geldt zeker dat de vervanging niet acuut is. Dit zou wellicht ook na 2030 kunnen worden aangepakt. Kortom, wij zien goed mogelijkheden voor spreiding.

We gaan de komende periode nader bekijken welk investeringsritme voor de restantgave wij het meest passend vinden, want dat bepaalt de kredietbehoefte. Wij hebben het dagelijks bestuur toegezegd dat wij hier in het eerste DB van 2025 (februari) op terugkomen. Wij kunnen het algemeen bestuur hier vervolgens in haar zomervergadering (juni 2025) nader over informeren.

2. Stand van zaken baggeren

Ten aanzien van onze baggeropgave kunnen wij melden dat wij dit jaar een groot werk op het Lauwersmeer doen. Al onze ligplaatsen worden weer op diepte gebracht. Helaas is het werk wat later aanbesteed dan gehoopt. Dit is het gevolg van het feit dat de provincie Groningen als grote partner afhaakte, waardoor we niet gezamenlijk konden aanbesteden, maar dit alsnog apart moesten doen. Mogelijk dat hierdoor een kleine uitloop naar 2025 onvermijdelijk is. Wij sturen er echter stevig op om het werk nog in 2024 klaar te krijgen.

Daarnaast voeren we dit jaar ook weer een serie peilingen uit, zoveel mogelijk op dezelfde locaties als een paar jaar geleden. Zoals wij eerder in ons Baggerplan hebben aangegeven is het periodiek meten van de gemiddelde aanslibbing van groot belang voor de prognoses die we naar de toekomst toe maken.

Daarnaast zijn we ook alweer druk bezig met de plannen voor 2025. We hebben het bestuur beloofd om het baggeren als activiteit eind 2025 te evalueren.

Vergadering van het Algemeen Bestuur

Datum: Donderdag 28 november 2024
Tijd: 09.00 – 11.00 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis Harlingen, Voorstraat 35 Harlingen

7. Marrekrite Toekomstbestendig – basis op orde

Inleiding

Van oorsprong (sinds 1957) is Marrekrite de beheerder van de *recreatieve basisinfrastructuur* in Fryslân. Dit behelst het beheer en onderhoud van aanlegplaatsen (buitengebied), de knooppuntnetwerken voor fietsen en wandelen en de Toeristische Overstappunten (TOP's). Met de expertise die hiermee werd opgebouwd, kregen we in de loop van de tijd ook een steeds nadrukkelijker rol in het adviseren op toeristisch-recreatieve vragen en deelname aan gebiedsontwikkelingen. Ook is Marrekrite de laatste jaren nauw betrokken geweest bij allerlei projecten die met recreatie en toerisme te maken hebben, bijvoorbeeld rondom routes, landpaden en vuilwater.

Voor deze extra zaken was niet altijd voldoende structureel geld, tijd of capaciteit beschikbaar, wat de organisatie soms stevig onder druk zette. Er ontstond behoefte om in kaart te brengen welke (kern)taken Marrekrite in de toekomst zou moeten uitvoeren en wat dit voor de organisatie betekent. Twee onderzoekers van de Fryske Flekspool kregen de opdracht hier onderzoek naar te doen, waarbij het volgende proces is gevolgd:

- 8 juni 2023: startsessie (boottocht) met AB en R&T-ambtenaren;
- 29 juni 2023: AB stemt in met opstarten proces om taken en ambities te definiëren;
- 1 november 2023: DB stelt adviesopdracht 'Marrekrite Toekomstbestendig' vast;
- 30 november 2023: De opdracht/werkwijze is toegelicht aan het AB. Fase 1 'projectopdracht' is daarmee afgerond;
- 29 februari 2024: Fase 2a 'probleemanalyse' opgeleverd in de DB-vergadering;
- 10 en 24 april 2024: Extra DB-vergadering (10 april 2024) en een extra AB-vergadering (24 april 2024) waarbij het bestuur in oriënterende bijeenkomsten kennis heeft kunnen nemen van de finale rapportage (Fase 2b). Deze rapportage bevat naast de eerder opgestelde probleemanalyse, een aantal aanbevelingen en scenario's voor een toekomstbestendig Marrekrite (bijlage);
- 6 juni: DB besluit definitieve adviesrapport voor kennisgeving aan het AB aan te bieden en houdt nadere besluitvorming eerst aan om de financiële consequenties eerst uitgebreider met zowel DB als AB te kunnen doorspreken.
- 20 en 27 juni 2024: Ambtelijk vooroverleg (20 juni) en AB-vergadering (27 juni 2024); Definitieve adviesrapport wordt voor kennisgeving aangenomen en besluit om na de zomer in aparte bijeenkomsten met de bestuurders en ambtenaren door te praten, om de besluitvorming in volgende bestuursvergaderingen gedegen voor te kunnen bereiden.
- 26 september 2024: Informele discussiebijeenkomst DB
- 18 oktober 2024: Informele discussiebijeenkomst AB en R&T-ambtenaren
- 7 november 2024: Besluitvorming DB
- 28 november 2024: Besluitvorming AB

recreatieschap marrekrite

In voorliggend voorstel worden de diverse deelvoorstellen toegelicht die bedoeld zijn om de *basisorganisatie op orde te brengen* (inclusief het punt rondom een stimuleringsfonds).

De voorstellen rondom het *routebureau* en de *landpadenregeling* worden in aparte stukken toegelicht (agendapunten 8 en 9).

Voorstellen basisorganisatie op orde

Het dagelijks bestuur stelt het algemeen bestuur voor om:

1. In te stemmen met een uitbreiding van de basisformatie met 1 fte tot 9,67fte en de hierbij horende taakstelling te beschouwen als alle werkzaamheden die samenhangen met, en volgen uit het beheer en onderhoud van de recreatieve basisinfrastructuur. Voor het jaar 2025 in te stemmen met de bekostiging van deze uitbreiding uit de algemene reserve en de kosten vanaf 2026 mee te nemen in de reguliere begrotingscyclus.
2. In te stemmen om met ingang van begrotingsjaar 2025 de looncomponent na te calculeren op basis van de werkelijke loonkosten en dit te verrekenen met de deelnemers door middel van een bestuursvoorstel, en dit te borgen door middel van een wijziging van de GR.
3. In te stemmen met het voorlopig ongewijzigd continueren van de baggerwerken rondom onze voorzieningen, als onderdeel van onze reguliere beheer- & onderhoudstaak.
4. In te stemmen met het opheffen van de werkgroepen “Harmonisatie Brug- & Sluisbediening” en “Camperen, Kamperen & Handhaving”.
5. Geen apart stimuleringsfonds in het leven te roepen, maar in voorkomende gevallen gebruik te maken van de BIOR. De spelregels voor de BIOR kunnen t.z.t. nader worden bepaald en vastgelegd.

Onderscheid tussen overleg, advisering en projecten

Wat onzes inziens wel en niet onder de basistaken valt, heeft voor een groot deel te maken met de gehanteerde definities van de begrippen *overleg*, *advisering* en *projecten*. Wanneer is iets overleg in het kader van de beheer- en onderhoudstaak en wanneer betreft het advisering? In het eindrapport van de Fryske Flekspool komt het onderscheid niet helemaal goed uit de verf en komt het terug bij zowel scenario A als C. Daarom starten we met een voorzet om duidelijker onderscheid te maken wat naar onze mening wel en niet bij de basistaak beheer en onderhoud hoort.

Overleg

Om onze voorzieningen op een kwalitatief hoog niveau te houden en beheren is het noodzakelijk om structureel overleg te voeren met onze deelnemers, maar ook met andere stakeholders zoals de terreinbeherende organisaties (SBB, IFG...), Wetterskip Fryslân, landelijke organisaties als Stichting Landelijk Fietsplatform en Stichting Wandelnet en belangenorganisaties op het gebied van fietsen, wandelen en varen. Het betreft overleg op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau. Dit type overleg hoort bij onze kerntaak beheer en onderhoud. De laatste jaren is er te weinig tijd beschikbaar geweest om deze structurele overleggen goed op te pakken. Het kan voor het beheer veel efficiëntie opleveren om regelmatig *proactief* af te stemmen over ontwikkelingen, zaken die wij signaleren (zie kader) en duidelijke afspraken te maken over samenwerking en uitvoering.

Een voorbeeld van zaken die wij signaleren is de invloed van het maai beleid van deelnemers op de kwaliteit van het fiets- en wandelnetwerk. De deelnemers houden bij het bermbeheer steeds meer rekening met het verbeteren van de biodiversiteit en maaien daardoor later en minder vaak. Voor de kwaliteit van de natuur en omgeving is dit een positieve ontwikkeling, maar het heeft directe en nadelige invloed op de kwaliteit van het fiets- en wandelnetwerk, omdat de routemarkeringen daarmee slechter zichtbaar worden, wat door de gebruikers als negatief ervaren wordt.

Daarnaast wordt Marrekrite als beheerder van de basisinfrastructuur op natuurlijke wijze gevraagd om aan te schuiven bij bijeenkomsten over voorzieningen, de inrichting van gebieden, visietrajecten van deelnemers (r&t, mobiliteit, etc.), allerlei klankbordgroepen in de diverse regio's, e.d.

Dit omdat er kennis gevraagd wordt die met onze rol en beheer- & onderhoudstaak samenhangt of omdat de ontwikkelingen kansen bieden of gevolgen hebben voor onze voorzieningen. Marrekrite neemt hier geen initiatief in, het volgt gewoon uit wat we doen. Al deze meer incidentele en reactieve besprekingen vallen ook onder de noemer "overleg" ten behoeve van de beheer- en onderhoudstaak. Het is in het belang van de deelnemers dat wij meer ruimte krijgen om goed mee te denken bij dit soort vraagstukken.

Dit type overleg (structureel en incidenteel, gekoppeld aan de beheer- en onderhoudstaak van de voorzieningen) en de signaleringsfunctie horen in onze ogen bij scenario A (beheer en onderhoud) en niet bij C (advisering en projecten). In het adviesrapport wordt dit echter grotendeels onder scenario C geschaard, waardoor de in het rapport beschreven benodigde formatie bij A en C vertroebeld wordt.

Advisering, onderzoek en projecten

Bij advisering, onderzoek en projecten (scenario C en D) draait het om het onderzoeken van een vraagstuk of het realiseren van voorzieningen. Voorbeelden van de afgelopen jaren op het gebied van advisering (C) zijn het onderzoek naar de mogelijkheden om Fryslân te ontwikkelen tot dé camperprovincie van Nederland, maar ook het advies aan PS over de mogelijkheden van een landpadenregeling of de verkenning van een vaarklasse G. Bij projecten (D) gaat het bijvoorbeeld om de realisatie van het wandelnetwerk, toeristische overstappunten (TOP's) en de regie op het provinciale project Dagrecreatieve Netwerken (discussie Routebureau).

recreatieschap marrekrite

Volgens de onderzoekers loopt het bij dit type advisering en onderzoeken qua personele inzet makkelijk spaak. Hiermee leggen zij een belangrijke angel bloot. De vergrote druk op de organisatie in de afgelopen jaren is voor een aanzienlijk deel veroorzaakt door een grote vraag naar uitvoering van *extra opdrachten/projecten*. Veelal kwamen deze initiatieven uit het provinciehuis (FMP, Gastvrij Fryslân), waarbij Marrekrite als uitvoeringsorganisatie optrad. Het waren projecten met het algemeen, recreatief belang van Fryslân als vertrekpunt, niet in het eigenbelang van de provincie, maar evengoed in het belang van de gemeenten. De werkorganisatie ging hier, juist vanuit dit belang voor Fryslân, vaak te positief mee om en liet na voldoende capaciteit voor de uitvoering te vragen. De tijd die dergelijke projecten vroegen, kon niet aan andere (reguliere) taken worden besteed.

Duidelijk is dat voor dit soort extra projecten via de structurele bijdrage geen ruimte in de begroting én formatie is (al zijn we daar zoals bekend bij de projectleiding voor de TOP's wel vanuit gegaan). In overleg met het DB en met de deelnemer die een verzoek indient, moeten hierover aparte, extra afspraken te worden gemaakt. Als dit op juiste wijze gebeurt, wordt de dekking daarmee *incidenteel* opgelost.

De GR geeft overigens op het vlak van *advisering & onderzoek* veel ruimte aan de deelnemers en de organisatie. Naar ons idee was dit een bewuste keuze bij opstelling van de tekst. Het lijkt ons niet nodig en ook niet verstandig om het speelveld bij voorbaat te verkleinen middels een aanpassing van de GR-tekst. Het gaat er als gezegd om hoe wij (werkorganisatie en deelnemers) het spel met elkaar spelen. Er staat ook in de GR dat de werkorganisatie de deelnemers gevraagd en ongevraagd advies kan geven, maar hoe dit gedekt moet worden, is niet beschreven. Ook hier zit ruimte. De financiering kan *incidenteel* (per geval) worden opgelost, maar ook *structureel* via bijvoorbeeld een fonds. Hierop gaan wij bij voorstel 5 nader in.

Met een nieuw college van GS (2023) en de hierbij horende nieuwe ambities, merken wij overigens dat de grootste turbulentie door extra klussen, begint af te nemen. Dit betekent dat de tijd die we eerder aan extra *extern* werk kwijt waren, *intern* kan worden aangewend. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan een belangrijke zorg van de onderzoekers: meer aandacht voor reguliere taken, waaronder de interne organisatie. De uitdaging daarbij is om de in de afgelopen jaren gevormde organisatie, qua taken en functies om te bouwen naar de nieuwe werkelijkheid. Omdat er jaren sprake is geweest van een onbalans in hoeveelheid werk versus beschikbare capaciteit, is het wel lastig om precies te schatten hoeveel mensen we nu precies nodig hebben voor scenario A, de reguliere beheer- en onderhoudstaak, met inbegrip van de baggeropgave, inclusief alle daarbij behorende *overleg*. Vooralsnog schatten wij de noodzakelijke groei van de organisatie op 1 fte, te verdelen over een aantal functies.

Bestaande organisatie

Voorstel 1 - Basisformatie op orde

Onder “de basis op orde” verstaan we de formatie die nodig is om:

Alle werkzaamheden ten behoeve van de kerntaak beheer & onderhoud te kunnen uitvoeren, de interne organisatie goed te kunnen laten functioneren, maar ook alle hiermee samenhangend overleg (afstemming met stakeholders).

Het heeft niemand verbaasd dat de onderzoekers in hun eerste aanbeveling concluderen dat de bedrijfsvoering op orde moet worden gebracht. Zij wijzen erop dat Marrekrite momenteel een overhead heeft van 27%. Die zou kunnen groeien naar 32% om op het “landelijk overheidsgemiddelde” aan te sluiten.

Zoals de onderzoekers constateren, lopen wij vast met de taken die we op dit moment uitvoeren. Er zijn te weinig uren voor het werk dat op tafel ligt. Zij zien ook dat Marrekrite op overhead laag scoort en dat de bemensing op orde moet worden gebracht. Die conclusie is consistent met de stelling die de onderzoekers ook maken, namelijk dat vooral zaken die met de *interne* organisatie te maken hebben, nu te weinig aandacht krijgen. Maar ook *extern* moeten wij overigens regelmatig “nee verkopen” en zijn we niet present waar we, gezien onze positie in het veld, wél ons gezicht zouden moeten laten zien.

Om het advies van de onderzoekers (de overhead laten groeien) te concretiseren, hebben we gekeken waar in de werkorganisatie precies de schoen wringt. Het overheadpercentage wordt gedefinieerd als het deel van de uren, dat niet aan directe taken in de uitvoering kan worden toegeschreven, in verhouding tot het totaal beschikbare aantal uren. De overhead is bij kleine organisaties als Marrekrite per definitie hoger dan bij grotere organisaties. Daarom valt de beneden gemiddelde score van Marrekrite (27%) extra op, maar is die tegelijk ook niet verrassend. Bekend is dat Marrekrite bedrijfsmatig wordt aangestuurd, dus een slanke formatie is dan te verwachten. Te slank is echter niet gezond, zeker als we bedenken dat we in de loop van de jaren ook allerlei extra opdrachten voor de deelnemers zijn gaan uitvoeren (gevraagd en op eigen initiatief).

Naast dat de organisatie te krap bemenst is om bijvoorbeeld het overleg met deelnemers/stakeholders goed op peil te houden, moet de organisatie ook in toenemende mate voldoen aan specifieke wet- en regelgeving. Voor een kleine organisatie als Marrekrite is het lastig om dit op orde te krijgen en te houden. Vaak wordt in de dagelijkse drukte voorrang gegeven aan de beheertaken, waardoor de kwaliteit van de interne organisatie achterblijft.

Beheer en onderhoud valt bij de onderzoekers onder scenario A (zie p.31 van de rapportage). Opmerkelijk is dat zij onder scenario C (p. 35, *Advisering & Onderzoek*) schrijven dat structureel overleg met stakeholders en overleg in het kader van gebiedsontwikkeling niet bij de basistaken hoort. Dat maakt het niet helemaal helder welk type overleg, advies en onderzoek als voortkomend uit de beheer- en onderhoudstaak moet worden gedefinieerd, versus wat als extra moet worden gezien. Zoals eerder aangegeven is dit een cruciaal punt in de discussie. De begrippen *overleg*, *advies* en *projecten* hebben we eerder in deze onderlegger daarom duidelijker gedefinieerd, waarbij wij (structureel) overleg met stakeholders scharen onder scenario A in plaats van C.

Scenario A zoals beschreven in de rapportage is duidelijk beperkter dan de taken die Marrekrite op dit moment uitvoert en ziet als basistaken. Een *project* als de Toeristische Overstappunten wordt nu vanuit de bestaande organisatie uitgevoerd, binnen de formatie. Als het bestuur besluit alleen voor scenario A (zoals beschreven in de rapportage) te kiezen, dan betekent dat onder andere dat er geen nieuwe TOP's meer ontwikkeld kunnen worden. Maar ook zal het overleg dan beperkt blijven tot het meest noodzakelijke om de voorzieningen in stand te kunnen houden en zullen we bijvoorbeeld geen input meer kunnen leveren voor beleidsvisies van de deelnemers of aansluiten bij gebiedsontwikkelingen. Dit achterwege laten, zal gevolgen hebben voor de kwaliteit van de voorzieningen, omdat dan vaak achteraf aanpassingen nodig zijn, wat bovendien vaak tot hogere kosten leidt.

Hoeveel fte's heeft Marrekrite nodig om haar basistaken te kunnen uitvoeren? De onderzoekers zeggen hier wel wat over, maar met veel slagen om te arm. Op dit moment zijn we al verbeteringen aan het doorvoeren om de basis op orde te krijgen (officemanagement, teamleider beheer en onderhoud), maar wij zijn van mening dat de formatie

recreatieschap marrekrite

vergroot moet worden om ook aandacht te kunnen besteden aan de interne organisatie en overleg met partijen. Onze basisformatie is op dit moment **8,67fte** (inclusief 0,11fte voor een financieel adviseur, die om praktische en strategische redenen extern wordt ingehuurd). Als we de huidige externe inhuur (3 medewerkers in het groen (SW/hoveniers) en een tijdelijke projectleider civiel) omrekenen naar vaste formatie, zit Marrekrite aan een feitelijke formatie van 10,77fte. Door taken in de organisatie te verleggen en te investeren in extra formatie voor meer uitvoerende zaken, voorzien wij dat er o.a. bij de directeur en senior beleidsadviseur voldoende ruimte zal ontstaan om zowel de overlegstructuur weer op peil te krijgen, als de kwaliteit van de interne organisatie te verbeteren.

Wij schatten in dat de basisformatie (exclusief de inhuur van de groenmedewerkers) met 1 fte dient te stijgen naar **9,67fte**. De grootste verschuiving zit in de switch van een externe projectleider civiel (nu externe inhuur) naar een *teamleider beheer en onderhoud* in de basisformatie. Gezien het seizoensmatige karakter van het groenonderhoud, willen we de seizoensgebonden, extra inhuur ter ondersteuning van de vaste groenmedewerkers continueren. Deze inhuur is niet goedkoper via vaste formatie te contracteren, met als extra risico dat we bij een dienstverband bovendien verantwoordelijk zijn voor doorbetaling bij ziekte en/of WW.

De kosten van deze formatiegroei van 1 fte ramen wij op dit moment op ca. € 110.000, naar rato te verdelen over de deelnemers. Dit zullen we per begrotingsjaar 2026 meenemen in de begrotingsprocedure. Voor 2025 stellen we voor dit te dekken uit de algemene reserve.

Voorstel 1: In te stemmen met een uitbreiding van de basisformatie met 1 fte tot 9,67fte en de hierbij horende taakstelling te beschouwen als alle werkzaamheden die samenhangen met, en volgen uit het beheer en onderhoud van de recreatieve basisinfrastructuur. Voor het jaar 2025 in te stemmen met de bekostiging van deze uitbreiding uit de algemene reserve en de kosten vanaf 2026 mee te nemen in de reguliere begrotingscyclus.

Voorstel 2 - Indexatie loonkosten achteraf

Bij verschillende GR's wordt de deelnemersbijdrage op basis van de werkelijke kostenontwikkeling achteraf gecorrigeerd. Marrekrite werkt vooraf met een indexatie, maar het blijkt met name de laatste jaren dat de loonkosten steeds flink hoger uitpakken, dan via de index vooraf kan wordt ondervangen. De onderzoekers stellen daarom voor de indexatie van de loonkosten achteraf te verrekenen op basis van werkelijke kosten. Hiermee wordt de financiering van Marrekrite minder kwetsbaar.

Voorstel 2: In te stemmen om met ingang van begrotingsjaar 2025 de looncomponent na te calculeren op basis van de werkelijke loonkosten en dit te verrekenen met de deelnemers door middel van een bestuursvoorstel, en dit te borgen door middel van een wijziging van de GR.

Voorstel 3 - Baggeropgave continueren

De onderzoekers hebben ervoor gekozen om het baggeren van onze ligplaatsen los te bespreken van de overige beheer- en onderhoudstaken. De reden die zij hiervoor geven, is dat het een "risicovol" domein zou zijn. In de extra bestuursvergaderingen van april jl. werden hier door diverse bestuurders vragen over gesteld. In die vergaderingen is het begrip "risico" nader toegelicht, want daarin schuilt de gevoeligheid. Vanuit de directie is aangegeven dat wij op het vlak van baggeren, voor het toegankelijk houden van onze ligplaatsen, werken met een jaarbudget. Wij gunnen werken alleen als dit binnen ons budget past. Daarom is er in financiële zin geen sprake van risico's. Wat wel speelt is dat we het zonder hulp van gespecialiseerde bureaus niet meer redden. Een flink deel van het beschikbare budget gaat op aan randvoorwaardelijke zaken, zoals onderzoeken en vergunningen. Daarom is het verstandig niet te kleine werken te doen, want de aanloopkosten zijn relatief hoog. Om die reden pleit Marrekrite al

jaren voor een centralere aanpak in Fryslân. Tot die tijd adviseren wij de huidige situatie te continueren en ons eigen baggerwerk zelf te blijven doen.

Voorstel 3: In te stemmen met het voorlopig ongewijzigd continueren van de baggerwerken rondom onze voorzieningen, als onderdeel van onze reguliere beheer- & onderhoudstaak.

Voorstel 4 - Opheffen werkgroepen

De onderzoekers stellen voor om de trekkende rol van Marrekrite in de werkgroep **“Harmonisatie Brug- & Sluisbediening”** op te heffen. Hierbij moet worden bedacht dat het bestuur ooit heeft vastgesteld dat Marrekrite deze werkgroep zou voorzitten en faciliteren, met het doel het bedieningsregime van bruggen en sluisen in Fryslân beter op elkaar af te stemmen. Dit kwam voort uit het structureel borgen van taken na afloop van het Friese Merenproject. Hoewel de ambitie *grenzeloos varen* nog altijd als stip op de horizon staat, dient het overleg (2x per jaar) inmiddels vooral om elkaar op de hoogte houden van ontwikkelingen in het veld.

Voortgang boeken op de oorspronkelijke doelstellingen, zoals het beter op elkaar afstemmen van bedieningstijden, het afschaffen van pauzes (sluiting bruggen tijdens lunchtijd) en van bruggelden zijn complexe kwesties waar veel gemeenten inmiddels al lang oog voor hebben. Waar mogelijk voeren gemeenten aanpassingen door, al is er per regio wel verschil in aard en tempo.

Indien het bestuur akkoord gaat met het opheffen van deze werkgroep (in feite het stopzetten van de voorzittersrol van Marrekrite), dan betekent dit dat een van de andere deelnemers het overleg inzake de bruggen & sluisen zal moeten overnemen. In de werkgroep is dit voornemen reeds aangekondigd en beraden de overige deelnemers zich over het voorzitterschap. Marrekrite blijft als partij wel aangehaakt en bewaakt vooral de oorspronkelijke doelstellingen inzake gastvrijheid.

Overigens is Marrekrite ook voorzitter van een tweede werkgroep, namelijk **“Camperen, Kamperen & Handhaving”**. Deze werkgroep komt door het genoemde tijdgebrek, maar ook vertrek van een aantal werkgroepleden, zo weinig bij elkaar, dat wij willen voorstellen om meteen ook deze werkgroep op te heffen en de betreffende werkgebieden via reguliere structurele overleggen verder te brengen.

Het thema *camperen* is door de extra inspanningen van de afgelopen jaren bovendien voldoende opgepakt.

De twee resterende onderwerpen, *kamperen* en *handhaving* kunnen vanuit de beleidstaken van Marrekrite in projectvorm verder worden opgepakt. In de praktijk betekent dit, dat er ook dan nog in werkgroepen zal worden opgetrokken, alleen dan vooral op ad hoc basis met bijbehorende wisselende samenstelling.

Bij *kamperen* gaat het om het beter op elkaar afstemmen van de mogelijkheden van watersporters om op Marrekriteplekken voor een nacht een tentje te mogen opzetten. Dit verschilt nu per gemeente. Het idee is dit beleid in de diverse APV's op elkaar af te stemmen.

Handhaving op de ligplaatsen ligt als taak formeel bij de gemeenten. Marrekrite kan wel van meerwaarde zijn voor de deelnemers met het initiatief tot harmoniseren van APV's ten aanzien van ligplaatsen als juridische randvoorwaarde.

Daarnaast zien wij nog een kans. Als gemeenten Marrekrite mandateren om de signalering van probleemgevallen formeel op zich te nemen, dan vervalt voor diverse gemeenten een belangrijke barrière om problemen met weesboten en langliggers op te pakken. Gemeenten beschikken niet altijd over de mensen en de middelen om werkelijk een vuist te kunnen maken. Voorstellen hieromtrent volgen via de gebruikelijke cycli van DB en AB.

Voorstel 4: In te stemmen met het opheffen van de werkgroepen “Harmonisatie Brug- & Sluisbediening” en “Camperen, Kamperen & Handhaving”.

Voorstel 5 - Stimuleringsfonds/BIOR

Voor zowel advisering, onderzoek als projecten moet extra geld worden gevonden. Dat kan op 2 manieren.

Ten eerste kan het op *incidentele* basis via een voorstel aan het bestuur. De tweede optie is om een fonds in het leven te roepen en middelen voor te reserveren. De onderzoekers pleiten voor nader onderzoek naar een dergelijk “stimuleringsfonds”.

Ondertussen hebben wij de indruk gekregen dat hierover onder de deelnemers geen al te groot enthousiasme bestaat. Iets anders is dat wij momenteel feitelijk al een dergelijk fonds hebben, namelijk de BIOR (Bestemmingsreserve Innovatie en Ontwikkeling Recreatie). In onze Nota Reserves & Voorzieningen wordt hiervoor de volgende definitie gehanteerd:

“Deze reserve dient om te kunnen participeren in nieuwe ontwikkelingen en innovaties op het gebied van recreatie in Friesland die passen binnen de doelstellingen van de GR, zodat het algemeen bestuur de hiermee gepaard gaande kosten incidenteel kan bekostigen alvorens deze eventueel een plaats krijgen in de reguliere exploitatie van de GR.”

Tot slot een tweetal aanvullende opmerkingen over de BIOR. Niet omschreven staat hoe we ermee moeten omgaan als de BIOR door onttrekkingen onder bepaald minimum komt. Te zijner tijd zal hierover een voorstel aan het bestuur moeten volgen. Iets anders is de definitie. Er staat dat het om nieuwe ontwikkelingen en innovaties gaat “die passen binnen de doelstellingen van de GR”. De vraag is of deze toevoeging geen onnodige verenging impliceert. Juist bij innovaties en ontwikkelingen wil je maximale breedte, zolang het maar om de recreatie en het toerisme in Fryslân gaat. We kunnen overwegen om de zinssnede “die passen binnen de doelstellingen van de GR” in een volgende versie van de nota weg te laten. Dit om het bestuur zoveel mogelijk ruimte te bieden.

Voorstel 5: Geen apart stimuleringsfonds in het leven te roepen, maar in voorkomende gevallen gebruik te maken van de BIOR. De spelregels voor de BIOR kunnen t.z.t. nader worden bepaald en vastgelegd.

Indicatie verhoging deelnemersbijdragen

DEELNEMERSBIJDRAGE GR MARREKRITE 2025

(exclusief toerekening inzet afbouw vermogen en begrotingsresultaat)

Deelnemers	Totaal	% <i>aandeel</i>	<i>per</i>	<i>bijv.</i>	<i>bijv.</i>
			100.000	300.000	500.000
Achtkarspelen	17.682	1,06%	1.060	3.179	5.298
Dantumadiel	22.726	1,36%	1.362	4.086	6.809
De Fryske Marren	216.028	12,95%	12.946	38.837	64.728
Harlingen	8.282	0,50%	496	1.489	2.482
Heerenveen	49.204	2,95%	2.949	8.846	14.743
Leeuwarden	171.014	10,25%	10.248	30.744	51.240
Noardeast Fryslan	69.491	4,16%	4.164	12.493	20.821
Opsterland	28.759	1,72%	1.723	5.170	8.617
Smallingerland	76.074	4,56%	4.559	13.676	22.794
Súdwest-Fryslân	223.642	13,40%	13.402	40.205	67.009
Tytsjerksteradiel	43.202	2,59%	2.589	7.767	12.944
Waadhoeke	41.342	2,48%	2.477	7.432	12.387
Weststellingwerf	33.804	2,03%	2.026	6.077	10.129
Provincie Fryslân	667.500	40,00%	40.000	120.000	200.000
Totaal	1.668.750	100,00%	100.000	300.000	500.000

Vergadering van het Algemeen Bestuur

Datum: Donderdag 28 november 2024
Tijd: 09.00 – 11.00 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis Harlingen, Voorstraat 35 Harlingen

8. Routebureau

Inleiding

Onder scenario B beschrijven de onderzoekers een aantal belangrijke nieuwe ontwikkelingen in Fryslân, te weten het *Routebureau* (voorkomend uit het programma Dagrecreatieve Netwerken) en de herinvoering van de *Landpadenregeling* (zie p.33 van de rapportage).

Wat doet het Routebureau?

Een routebureau is primair verantwoordelijk voor de regie op (thematische) routes die in de provincie ontwikkeld worden (bijlage 8.1). Het routebureau is een belangrijke schakel tussen de productontwikkeling rondom routegebonden recreatie en de vermarketing van Friesland, en zorgt voor de noodzakelijke afstemming en samenwerking tussen alle betrokken partijen. Tot het moment dat het project Dagrecreatieve Netwerken opstartte, viel dit alles tussen wal en schip. Nu het project is afgerond dreigt dit weer te gebeuren. Daarom is een structureel vervolg cruciaal. Een structurele regiepartij is een noodzakelijke voorwaarde om alle initiatieven op dit vlak te stroomlijnen en provinciaal bijeen te brengen, en dit alles te beheren, zoals dat in vele andere provincies al langere tijd gebeurt. Het uiteindelijke doel is het via routes beleefbaar maken (en houden) van onze provincie voor zowel eigen inwoners, als gasten

Voor 2024 voert Marrekrite in opdracht van de provincie de regie op de provinciale opgave Dagrecreatieve Netwerken (DRN). De provincie heeft ook budget beschikbaar om de opgave in 2025 en 2026 voort te zetten (incidentele middelen). Nadere afspraken over de uitvoering voor deze twee jaren moeten nog worden gemaakt. Marrekrite heeft de projectleiding voor 2024 uitbesteed aan Weusthuis, met daarbij de opdracht om een plan te maken voor de structurele borging van de opgave. Deze adviseurs geven antwoord op vragen als:

- Welke taken moeten structureel worden geborgd?
- Welke structurele taken horen bij het routebureau en welke bij een andere partij (bijv. Merk of een RMO)?
- Wat zijn de structurele kosten?
- Wat betekent dit voor de hoogte en verdeling van de deelnemersbijdragen?

Het borgingsplan van Weusthuis is als bijlage 8.2 bij dit voorstel gevoegd.

In de vele discussies die de afgelopen maanden zijn gevoerd, komt naar voren dat er een groot draagvlak is om ook in Fryslân een routebureau te hebben. Vaak wordt daarbij genoemd dat dit onder de vlag van Marrekrite zou moeten gebeuren, mede vanwege de grote rol die de door ons beheerde knooppuntnetwerken spelen bij routeontwikkeling. Deze lijn kwam ook naar voren in de rapportage 'Marrekrite toekomstbestendig'.

Het Open Data Platform (ODP)

In discussies over het Routebureau is door een aantal deelnemers de zorg uitgesproken over de continuïteit van de onderliggende database ODP. In deze database wordt vanuit vele bronnen informatie verzameld, die vervolgens in onder meer de routes wordt gebruikt. Maar het ODP dient veel meer belangen en partijen. Het is de 'achterkant' die veel marketingplatformen en websites van informatie voorziet. Daarmee wordt de toeristisch-recreatieve informatie van Friesland op één centrale plek verzameld en op vele websites (aan de 'voorkant') op uniforme wijze ontsloten. Zo is het voor (de consumentenwebsites van) Merk en de regiomarketingorganisaties een zeer cruciaal fundament, maar ook een landelijk platform als Routeyou haalt (via een koppeling) routes uit het ODP.

Het ODP is bij Merk ondergebracht en wordt daarmee grotendeels door de provincie gefinancierd. Dat met name een aantal gemeenten hier zorgen over hebben, is gezien de voorgeschiedenis niet zo vreemd. Echter, de kaarten liggen inmiddels volledig anders op tafel. Nu de financiering van Merk vanuit de provincie een structureel karakter heeft gekregen en Merk voor het in de lucht houden van het ODP ook structurele, geormerkte middelen ontvangt, is de zorg rondom de continuïteit weliswaar begrijpelijk, maar onnodig. Ook in het advies van Weusthuis wordt op dit punt ingegaan. Ook Weusthuis komt tot de conclusie dat het ODP met zoveel partijen is verweven en dat inmiddels de financiering zo goed is geborgd, dat voor de continuïteit niet hoeft te worden gevreesd. Daarom is er op dit moment geen noodzaak om het ODP onder het beheer van het Routebureau te hangen. Gezien het feit dat diverse andere partijen (ondernemers, ed.) het ook gebruiken, is dat ook inhoudelijk wellicht niet de meest geschikte keuze.

Kosten

We zijn ons bewust dat naast de inhoudelijke discussie ook de kosten een grote rol spelen in de besluitvorming. De afgelopen jaren was het budget voor het project Dagrecreatie Netwerken € 375.000,- (ex. btw) per jaar. Voor het tijdelijk voortzetten van de opgave ontvangen we in 2024, 2025 en 2026 een bedrag van € 275.000 (ex. btw) per jaar van de Provincie Fryslân. Dit jaar benutten we deze middelen om de opgave zo goed mogelijk 'in de lucht te houden' (1) en tevens een goed borgingsplan te maken (2).

Weusthuis schat dat voor een goed functionerend routebureau jaarlijks een bedrag van € 330.000,- (ex. BTW) nodig is (jaarlijks te indexeren). Daarmee kunnen de benodigde medewerkers worden aangetrokken, maar is er ook voldoende werkbudget om de nodige slagkracht te hebben en het werk van de afgelopen jaren op een gedegen wijze voort te zetten. Het idee is deze kosten vanaf 2027 door alle deelnemers worden gedragen conform de bijdrageregeling (provincie 40%, gemeenten, afhankelijk van grootte samen 60%).

In het DB is meermaals uitgebreid gesproken over het belang van het routebureau. Het dagelijks bestuur is van mening dat er een routebureau in Fryslân moet komen dat de meest logische plek hiervoor onder de vleugels van Marrekrite is. Het bestuur is zich tegelijk zeer bewust van de financiële onzekerheden waar veel deelnemers mee te maken hebben. Op dit moment is het niet voor alle deelnemers mogelijk om toezeggingen te doen om de benodigde middelen vanaf 2027 in hun begroting op te nemen. Daarom stelt het dagelijks bestuur voor om het Routebureau voor de jaren 2025 en 2026 te bekostigen uit eenmalige middelen en in een later stadium te beslissen over de jaren hierna. De intentie om zich langjarig te committeren is er zeker, maar harde toezeggingen liggen gevoelig. Volgens het dagelijks bestuur is dit niet het meest fraaie scenario, maar momenteel wel het meest haalbare.

Voorstel

Het dagelijks bestuur stelt het algemeen bestuur voor:

1. In te stemmen met het uitbreiden van de taken van Marrekrite met het Fries Routebureau, zoals door de onderzoekers van de Flekspool is voorgesteld en door adviesbureau Weusthuis is bekrachtigd. Deze uitbreiding van de taakstelling dient te worden gebord in de volgende wijzigingsronde van de GR.
2. In te stemmen met de bekostiging van de Routebureau voor de jaren:
  - 2025: € 275.000 door de provincie Fryslân en dit aan te vullen met een budget á € 55.000 uit de algemene reserve (beide bedragen ex. BTW).
  - 2026: € 275.000 door de provincie Fryslân en € 55.000 door de deelnemende gemeenten (naar rato, beide bedragen ex. BTW).

Verdeling kosten Routebureau - gemeentelijk aandeel

Deelnemers	% aandeel	percentage herberekend	55.000
Achtkarspelen	1,06%	1,77%	971
Dantumadiel	1,36%	2,27%	1.248
De Fryske Marren	12,95%	21,58%	11.867
Harlingen	0,50%	0,83%	455
Heerenveen	2,95%	4,91%	2.703
Leeuwarden	10,25%	17,08%	9.394
Noardeast Fryslan	4,16%	6,94%	3.817
Opsterland	1,72%	2,87%	1.580
Smallingerland	4,56%	7,60%	4.179
Súdwest-Fryslân	13,40%	22,34%	12.285
Tytsjerksteradiel	2,59%	4,31%	2.373
Waadhoeke	2,48%	4,13%	2.271
Weststellingwerf	2,03%	3,38%	1.857
Provincie Fryslân	40,00%		-
Totaal	<u>100,00%</u>	<u>100,00%</u>	<u>55.000</u>

Bedragen ex. BTW

Bijlagen

- 8.1 Wat is en doet het Routebureau?
- 8.2 Borgingsplan Dagrecreatieve Netwerken: op naar een Fries Routebureau – Weusthuis en Partners

Thematische routes

- ✓ Landschap wordt ontsloten door infrastructuur (wegen, paden, vaarwegen) > *wegbeheerders/TBO's verantwoordelijk*
- ✓ Mooiste paden en wegen vormen de knooppuntnetwerken > *Marrekrite verantwoordelijk*
- ✓ Knooppuntnetwerken worden verrijkt en aantrekkelijker door thematische routes > *Routebureau regio/verantwoordelijk*
- ✓ Thematische routes verbinden de bijpassende POI's (ondernemers, bezienswaardigheden, etc) > *Ondernemers en Marketingorganisaties*

marrekrite
fietsen

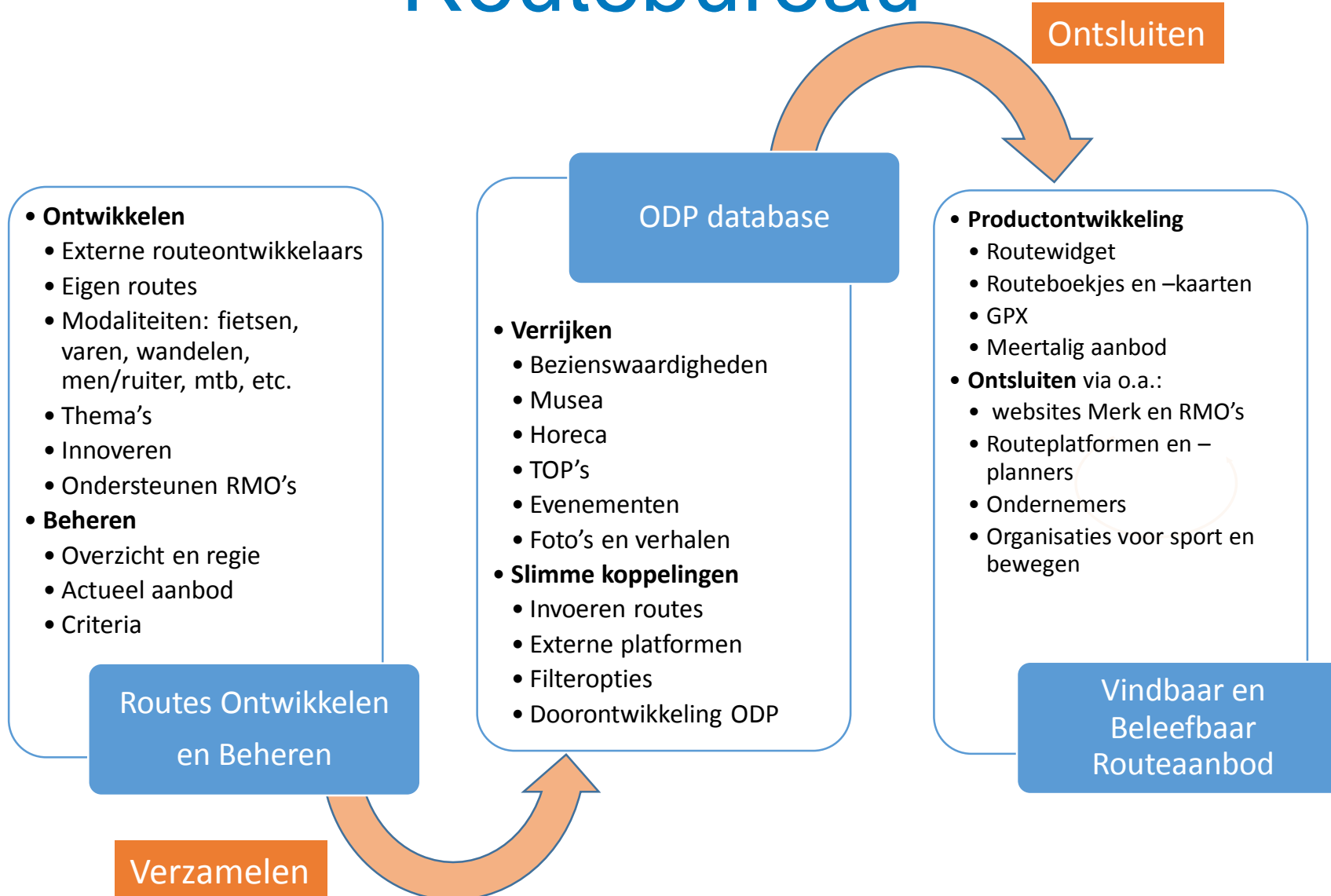

marrekrite
varen

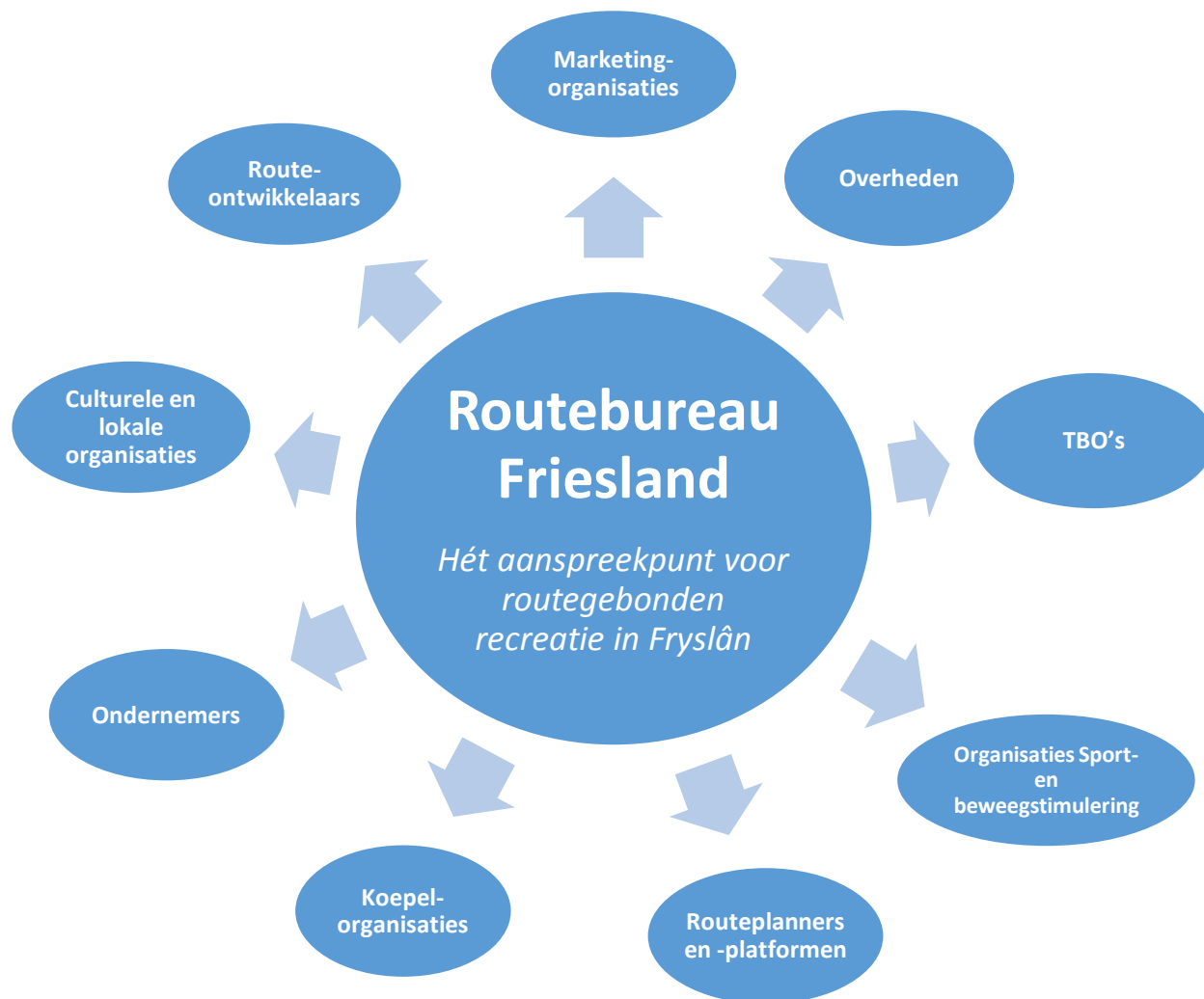

marrekrite
wandelen

Taken en aandachtsvelden Routebureau

Verbindend routebureau

Rollen:

- Coördineren
- Ontwikkelen
- Ondersteunen
- Verbinden
- Informeren
- Samenwerken
- Expertise/vraagbaak

marrekrite
fietsen

marrekrite
varen

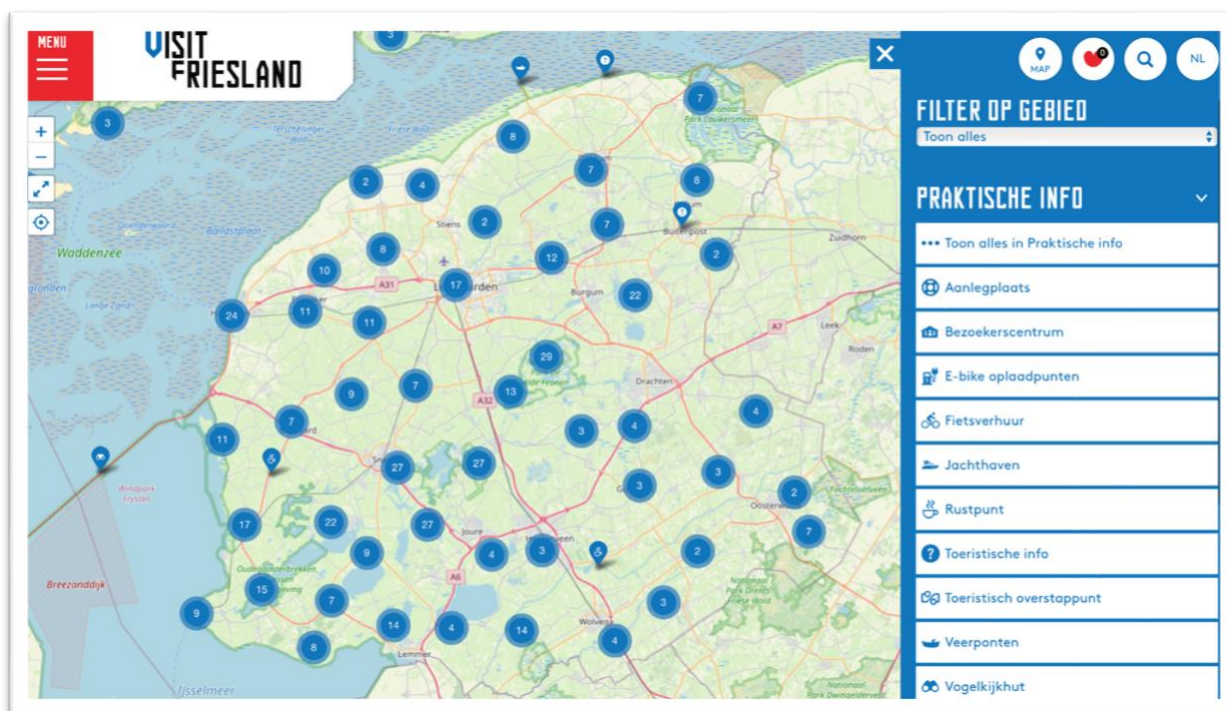
marrekrite
wandelen

Borgingsplan Dagrecreatieve Netwerken

Op naar een Fries Routebureau

24 oktober 2024

Bron: screenshot www.friesland.nl

Opgesteld door:

Weusthuis en Partners
Laura Been, Barend van der Veen & Liselotte Vreeling

In opdracht van:

Recreatieschap Marrekrite

Inhoudsopgave

1 Inleiding	3
<i>Inleiding.....</i>	<i>3</i>
<i>Leeswijzer.....</i>	<i>3</i>
2 Meerwaarde van Dagrecreatieve Netwerken	4
<i>Netwerken.....</i>	<i>4</i>
<i>Routes beleefbaar maken .....</i>	<i>4</i>
<i>ODP: invoeren, beheer, ontsluiting .....</i>	<i>5</i>
<i>Vermarkten .....</i>	<i>5</i>
<i>Wat gaat er verloren als de meerwaarde van DRN niet wordt geborgd?.....</i>	<i>5</i>
2 Borgingspakket	6
<i>Meerwaarde DRN borgen.....</i>	<i>6</i>
<i>Te borgen werkzaamheden.....</i>	<i>6</i>
<i>Taakverdeling.....</i>	<i>7</i>
<i>Voorbeeld Recreatieschap Drenthe.....</i>	<i>8</i>
3 Organisatie Fries Routebureau.....	10
<i>Inbedding in een bestaande organisatie.....</i>	<i>10</i>
<i>Organisatie Routebureau.....</i>	<i>10</i>
<i>Overlegstructuur .....</i>	<i>11</i>
4 Financiële impact.....	13
<i>Wat kost het Fries Routebureau?.....</i>	<i>13</i>
<i>Hoe wordt het Fries Routebureau gefinancierd? .....</i>	<i>13</i>
Bijlage.....	14

1 Inleiding

Inleiding

Fryslân beschikt over een uitgebreid netwerk aan fiets-, wandel- en vaarroutes. Om deze nog beter te benutten en te ontsluiten (zowel fysiek als digitaal) is binnen het provinciale programma Gastvrij Fryslân uitvoering gegeven aan Dagrecreatieve netwerken (DRN). DRN heeft de afgelopen jaren een enorme inhaalslag gemaakt op het gebied van routeontwikkeling, opname in het open data-platform (ODP) en de digitale ontsluiting en marketing van routes in Fryslân. Eén blik op <https://www.friesland.nl/nl/plannen/zien-en-doen/activiteiten/1000-routes> (de site van Visit Friesland) en het is duidelijk waar de afgelopen jaren zo hard aan gewerkt is. Zie ook de afbeelding op de voorkant van dit borgingsplan: in één oogopslag zie je de vele routes die Fryslân rijk is.

Nu het programma Gastvrij Fryslân eindig is, is het zaak om deze positieve bijdrage aan de gastvrijheid in onze provincie structureel te borgen. Een inhaalslag is namelijk niet voldoende. Het werk van DRN vraagt een structurele inzet; om het routegebonden aanbod te onderhouden (fysiek en digitaal) én nieuwe routes te ontwikkelen en beleefbaar te maken; afgestemd op en in samenspraak met de Friese marketingorganisaties.

Voorliggend document biedt inzicht in hoe DRN doorontwikkeld kan worden naar een Fries Routebureau (zoals dat ook in andere provincies een structurele positie inneemt). Ook wordt aangegeven waarom het Routebureau goed ondergebracht kan worden bij Recreatieschap Marrekrite en wat daarvoor nodig is, qua bemensing en financiering.

Leeswijzer

Achtereenvolgens leest u:

- in hoofdstuk 2 over de gebleken meerwaarde van DRN.
- in hoofdstuk 3 welke taken vanuit DRN om structurele borging vragen en hoe een logische taakverdeling er uit ziet, uitmondend in een Fries Routebureau.
- in hoofdstuk 4 over de organisatie van dit Routebureau en de rol die Recreatieschap Marrekrite hierin kan vervullen.
- in hoofdstuk 5 over de financiële impact hiervan op de Gemeenschappelijke Regeling Recreatieschap Marrekrite.

2 Meerwaarde van Dagrecreatieve Netwerken

Door Dagrecreatieve Netwerken is **het dagrecreatief aanbod in Fryslân goed vindbaar voor inwoners, voor toeristen en voor ondernemers en organisaties**. Het gaat dan in het bijzonder om **de vele routes** die Fryslân rijk is. Het aanbod is overzichtelijk, actueel en nodigt uit om op pad te gaan.

Hiermee draagt Dagrecreatieve Netwerken (DRN) bij aan het beleefbaar maken van Fryslân voor inwoners en voor recreanten. Dit vergroot op meerdere manieren de **brede welvaart**: inwoners ontdekken hun eigen leefomgeving en de toeristische ontwikkeling geeft een economische impuls. Bovendien draagt DRN bij aan balans en spreiding van toeristen in ruimte en tijd; ook in toeristisch minder ontwikkelde gebieden zijn de aanwezige routes vindbaar en beleefbaar.

Deze meerwaarde van DRN ontstaat door een keten van op elkaar aansluitende elementen, te weten:

- Netwerken
- Routes beleefbaar maken
- ODP: invoeren, beheer en ontsluiting
- Vermarkten

Netwerken

De basis van Dagrecreatieve Netwerken ligt in het netwerk dat is opgebouwd tussen de bijna veertig verschillende stakeholders (regionale marketingorganisaties, Merk Fryslân, natuur- en landschapsorganisaties, route-ontwikkelaars, belangenorganisaties, ondernemers, overheden en onderwijs). Door netwerkbijeenkomsten en regelmatige afstemming zijn de logische verbindingen tussen partijen gelegd met betrekking tot het dagrecreatief aanbod en in het bijzonder routes. Eerder wisten deze partijen elkaar niet goed te vinden en was er geen regie op product- en routeontwikkeling. Specifiek was er sprake van een 'gat' tussen de werkzaamheden van de vier regionale marketingorganisaties en Merk Fryslân en Marrekrite (knooppuntnetwerken). DRN sprong in dit gat en zorgde voor efficiënte samenwerking en afstemming. Hierdoor was er een stevige basis om invulling te geven aan de hieronder genoemde volgende domeinen: routes beleefbaar maken, ODP beheren en marketing.

→ **efficiënte samenwerking, overzicht en inspelen op ontwikkeling**

Routes beleefbaar maken

Door het netwerk is er provinciebreed een goed zicht op het dagrecreatief aanbod en op ontwikkelingen en kansen die ontstaan bij de netwerkpartners. Hierdoor is een belangrijke slag geslagen in het beleefbaar maken van routes, bijvoorbeeld door het opzetten van thematische routes. Thematische routes zijn aantrekkelijk voor gebruikers, blijkt uit onderzoek. Knooppuntnetwerken zijn erg geschikt voor het zelf uitstippelen en volgen van een route, maar veel mensen hebben toch behoefte aan een kant-en-klaar aanbod in de vorm van een Elfstedenfietsroute, kerkenroute, ijsbaanroute enzovoort. Dit geldt voor zowel fietsers als

wandelaars. En juist deze 'plus' op routes, bovenop het fysieke knooppuntennetwerk, vraagt om een partij die de regie houdt. Vanuit DRN zijn er gezamenlijk vele (thematische) routes en verhaallijnen ontwikkeld, waardoor het aanbod is vergroot. Ook werden de bestaande routes vanuit DRN actueel gehouden.

→ **een groter aanbod van beleefbare routes, die aansluiten op de wensen van inwoners en recreanten**

ODP: invoeren, beheer, ontsluiting

Alle content (routes, activiteiten, locatiegebonden informatie en meer) wordt ingevoerd op 1 centrale plek: het Open Data Platform (ODP). Het ODP is een uitgebreide database waarin een grote hoeveelheid en diversiteit aan wandel-, fiets-, vaar-, en ruiterroutes en bezienswaardigheden in Fryslân opgenomen. Het ODP is een brondatabase van routes in Friesland die wordt beheerd door Merk Fryslân. Deze database en de informatie hierin wordt op vele plekken ontsloten; onder andere via www.friesland.nl. De informatie hoeft hierdoor maar één keer te worden ingevoerd en is vervolgens op vele plekken terug te vinden. De informatie wordt goed gevonden door inwoners, recreanten en derden.

→ **brondatabase voor routes in Fryslân is actueel en werkt goed, waardoor de vermarkting kan plaatsvinden alle route-informatie goed te vinden is op verschillende websites, waaronder www.friesland.nl**

Vermarkten

De laatste stap in de keten is het zorgen voor vermarkting van het dagrecreatief aanbod, offline en online. Dit gebeurt in samenwerking met de vermarktende organisaties: Merk Fryslân en de RMO's. In het ODP zit alle inhoudelijke informatie die hiervoor nodig is. Vanuit het opgebouwde netwerk vanuit DRN is de samenwerking met de betrokken partijen versterkt waardoor de vermarkting goed kon worden neergezet.

→ **het dagrecreatief aanbod is op allerlei plekken online en offline goed te vinden voor inwoners en recreanten**

Wat gaat er verloren als de meerwaarde van DRN niet wordt geborgd?

De keten van **netwerken – beleefbaar maken van routes – faciliteren via ODP - vermarkten** zorgt ervoor dat het verzamelen en ontsluiten van relevante informatie voor toeristen en inwoners goed geregeld is: het aanbod is compleet, actueel en uitnodigend.

Als deze keten niet wordt geborgd, dan is het dagrecreatief aanbod in Fryslân steeds minder goed vindbaar voor inwoners en toeristen. Er is geen regie op het actueel houden van de brondatabase (het ODP) en op productontwikkeling: het beleefbaar maken van routes. Het netwerk verwatert en het overzicht verdwijnt. De RMO's kunnen zelf wel incidenteel routes invoeren, maar er is geen overzicht en de capaciteit en ontwikkelkracht is beperkt. De brondatabase wordt hiermee steeds minder bruikbaar en incompleet. Dit vertaalt zich door naar de verschillende websites voor inwoners en toeristen, waaronder www.friesland.nl. Routes zijn hiermee niet meer goed ontsloten en inwoners en toeristen worden niet meer op die manier uitgenodigd om op pad te gaan.

2 Borgingspakket

Meerwaarde DRN borgen

Om de beschreven meerwaarde van DRN vanuit de keten **netwerken – routes beleefbaar maken – faciliteren via ODP - vermarkten** te kunnen vasthouden is het belangrijk dat deze keten in stand blijft en dat de verbinding tussen de verschillende stappen wordt gelegd.

Te borgen werkzaamheden

De volgende werkzaamheden dienen te worden geborgd:

- Netwerken
  - Partijen (RMO's, Merk Fryslân, R&T ambtenaren, natuur- en landschapsorganisaties, etc.) blijvend met elkaar in gesprek houden over recreatief routegeboden aanbod d.m.v. periodieke bijeenkomsten
  - Robuust inrichten van de samenwerking tussen Marrekrite, Merk Fryslân en RMO's
  - Betrekken van partijen die tot nu toe niet of minder betrokken zijn geweest
  - Betrekken/stimuleren/faciliteren van relevante, routegebonden ondernemers (zoals fietsverhuurders), Sport Fryslân; lokale routeontwikkelaars;
- Beleefbaar maken van routes
  - Bestaande routes actueel houden en meer beleefbaar maken
  - Het opzetten van nieuwe (thematische) routes in aansluiting op ontwikkelingen en trends, voor diverse vervoersmethoden (voet, fiets, boot, mountainbike, paard, auto etc.), zoals kerkenpaden, boerenlandpaden, liberation route)
  - Criteria voor opnemen routes in ODP: wat wel en wat niet?
  - Content vertalen naar Engels, Duits en Fries
- ODP: Invoeren, beheer en ontsluiten
  - Relevante informatie invoeren in ODP en koppelingen leggen: routes, dorpen, bruggenschema's, evenementen, en meer
  - Wijzigingen blijven doorvoeren zodat ODP actueel blijft
  - Werking ODP blijvend goed regelen in afstemming met Merk Fryslân (daar ligt het technisch beheer), inclusief ontsluiting naar verschillende websites waaronder www.friesland.nl
  - Faciliteren van het gebruik van het ODP door RMO's
- Vermarkten
  - Input (bijpassende routes) leveren voor thema's van Merk, RMO's en NBTC
  - Gebruik Routewidget stimuleren
  - Routeboekjes maken
  - Vermarkten thematische routes

Hiernaast zijn er taken die niet hoeven te worden geborgd, maar wel in de doorstart dienen te worden uitgevoerd. Zie hiervoor de bijlage.

Taakverdeling

Nieuw te vormen Fries Routebureau

Om de beschreven werkzaamheden voor de lange termijn te borgen, is het belangrijk dat er heldere afspraken worden gemaakt. Bij voorkeur worden de werkzaamheden (grotendeels) ondergebracht bij één partij, die de capaciteit heeft om hier invulling aan te geven.

In gesprekken met netwerkpartners en met het Kernteam DRN (uitvoering DRN afgelopen jaren) komt een nieuw te vormen Fries Routebureau naar voren als gewenste invulling hiervoor. Ook in het programmaplan 2024-2028 'Kracht van samen' (opgesteld vanuit de Stuurgroep Gastvrij Fryslân) wordt hierop aangestuurd.

Het Fries Routebureau neemt het grootste deel van de taken uit DRN op zich en stemt af met de andere betrokken partijen. Een klein deel van de taken uit DRN wordt elders ondergebracht omdat deze minder goed passen bij het routebureau: zie paragraaf 'Maar niet alles'.

Routebureau onderbrengen bij Marrekrite

In het reeds genoemde programmaplan 2024-2028 'Kracht van samen' wordt Marrekrite genoemd als verantwoordelijke voor het opzetten van een route- en productontwikkelingsbureau. Ook in gesprekken met diverse netwerkpartners komt Marrekrite naar voren als de geijkte partij om het Routebureau onder te brengen. Er wordt geen alternatieve partij of organisatie genoemd.

Inhoudelijk past het Routebureau goed bij Marrekrite. In de Gemeenschappelijke Regeling van Marrekrite (versie 2023) staat namelijk expliciet opgenomen als één van de taken:

Het bevorderen van landrecreatie door:

- a. het tot stand brengen, beheren en onderhouden van bewegwijzering van recreatieve routestructuren, inclusief toeristische overstappunten; en*
- b. het beheren en coördineren van recreatieve routes in de digitale routedatabase.*

Bovendien behoren de partijen waarmee het Routebureau zal samenwerken grotendeels tot het bestaande netwerk van Marrekrite, bijvoorbeeld vanwege afstemming over het onderhoud van de paden. Hierdoor kan er efficiënt worden gewerkt.

Groot deel werkzaamheden DRN naar het Routebureau

Het Routebureau voert de regie op alle werkzaamheden rondom routegebonden aanbod in de provincie. Dit omvat een groot deel van de werkzaamheden van DRN. Deze zijn te verdelen in de pijlers:

- Netwerken
- Beleefbaar maken van routes
- ODP: invoeren en onderhouden (routedeel van het) ODP

Daarnaast zal het Routebureau ook de 'Incidentele projecten' en de 'Afstemming met diverse partijen' op zich nemen die zijn benoemd in de bijlage.

Het Routebureau ontwikkelt zich hiermee tot **expert voor routegebonden recreatie in Fryslân** en werkt daarin samen met alle betrokken partijen op lokaal, regionaal en provinciaal niveau.

Maar niet alles

Een deel van de werkzaamheden binnen DRN zijn van belang voor borging van de meerwaarde, maar passen niet bij het Routebureau. Deze onderdelen liggen meer op het vlak van marketing en van het ondersteunen van individuele ondernemers daarbij. Daarom passen deze beter bij de regiomarketing-organisaties (RMO's) en Merk Fryslân.

Een overzicht van deze werkzaamheden met de partij die dit op zich neemt:

- Technisch beheer van het ODP: blijft bij Merk Fryslân. Het is van belang dat het technisch beheer goed geborgd is. Routebureau heeft en houdt hier zicht op. Indien er in de toekomst reden is om technisch beheer elders onder te brengen, dan ligt het voor de hand om dit bij het Routebureau te beleggen.
- Vermarkten van het aanbod: blijft bij Merk Fryslân en RMO's
- Invoeren van niet-routegebonden POI's en activiteiten/evenementen: blijft bij Merk Fryslân en RMO's
- Beheer E-learning module voor ondernemers: bij Merk Fryslân
- Ondersteunen van ondernemers, bijv. bij het toevoegen van hun evenement aan het ODP of het online boekbaar maken van hun aanbod: bij RMO's

De samenwerking tussen Merk Fryslân, de RMO's en DRN heeft de afgelopen jaren ook uitgewezen dat dit werkt. Belangrijk is wel dat het Routebureau initiatief neemt in een goede afstemming tussen deze partijen.

Deze werkzaamheden passen bij het huidige takenpakket en de huidige bezetting van deze organisaties en vragen dus geen extra middelen.

Voorbeeld Recreatieschap Drenthe

In het kader van *Marrekrite toekomstbestendig* is uitgebreid gesproken met Recreatieschap Drenthe (RD). RD heeft een Routebureau ondergebracht binnen haar organisatie. RD is volgens eigen zeggen de expert in Drenthe op het gebied van het ontwikkelen, bewegwijzeren en onderhouden van recreatieve routes. In onderstaand kader een samenvatting van de bevindingen.

Visie

RD heeft in 2024 een visie op routegebonden recreatie vastgesteld die met name van toepassing is op de inzet van de pijler Routebureau. De visie van RD toont het belang aan van routes voor zowel de recreant als de eigen inwoners. RD is hier expert en centrale spil en brengt alle partijen en belangen samen en zorgt dat routes ontwikkeld en onderhouden worden, temeer deze vaak gemeentegrens overschrijdend zijn. Het belang van structureel fysiek en digitaal beheer is hierbij een belangrijk onderdeel. Dit inzicht zou een goede basis voor MK kunnen zijn en sluit ook goed aan bij de wensen die er in Fryslân al zijn voor de ontwikkeling van een routebureau.

Rollen RD

RD is eigenaar van de fiets- en wandelknooppunten, vele bewegwijzerde themaroutes en ondersteunt gebruikersgroepen met, hippische routes en mtb-routes. Voor de recreant ontwikkelt RD informatiemateriaal: zoals kaarten, folders en e-books. Naast het fysiek verzorgen van routenetwerken draagt RD ook zorg voor het digitaal aanbieden van routeinformatie en geeft zij advies richting andere partijen die routes ontwikkelen. De recreant/gebruiker staat ook binnen het Routebureau altijd centraal. Wat is zijn haar behoefte en hoe kan RD deze het beste invullen? Op basis hiervan ontwikkelt en digitaliseert RD het aanbod.

Bron: Marrekrite toekomstbestendig, 2024

Het voorstel voor de rol en werkzaamheden van het Fries Routebureau sluit goed aan bij de manier waarop het in Drenthe is geregeld.

3 Organisatie Fries Routebureau

In het vorige hoofdstuk is duidelijk geworden welke taken bij een nieuw Fries Routebureau passen. De vraag is vervolgens, hoe het Routebureau georganiseerd moet worden, wil zij haar taken op een adequate wijze kunnen vervullen. Vanuit de (in hoofdstuk 1) omschreven meerwaarde van DRN vraagt de invulling van het Routebureau ook om:

- Overzicht
- Aansturing
- Verbinding
- Afstemming

Samengevat betekent dit de drive om ‘de spin in het web’ te zijn voor alles wat routegebonden is in Friesland, zowel binnen het Routebureau zelf (aansturing) als naar de buitenwereld (overzicht, verbinding en afstemming). Het is belangrijk dat de verantwoordelijkheid daarvoor bij één partij komt te liggen, die daarvoor in het hele netwerk herkenbaar is.

Inbedding in een bestaande organisatie

Het opzetten van een Routebureau kan niet zonder goede context. Die is gevonden in de Gemeenschappelijke Regeling Recreatieschap Marrekrite, zoals in het vorige hoofdstuk is beschreven.

Het nieuwe Routebureau krijgt een logische plek binnen de bestaande organisatie van Marrekrite. Het Routebureau wordt onderdeel van de werkorganisatie en valt daarmee onder verantwoordelijkheid van de directeur van Marrekrite.

Organisatie Routebureau

Binnen de context van de Marrekrite (als onderdeel van de werkorganisatie) krijgt het Routebureau een eigen organisatiestructuur.

Het Routebureau vraagt de inzet van vaste medewerkers die tijd en ruimte hebben om uitvoering te geven aan de taken van het Routebureau. Het Routebureau staat onder leiding van de coördinator. Deze coördinator geeft leiding aan de andere medewerkers van het Routebureau, bestaande uit de content ontwikkelaar, de (digitaal)beheerder van het ODP en de communicatiemedewerker.

Per functie kunnen de volgende taken worden omschreven:

Coördinator Routebureau

- Geeft leiding aan het Routebureau
- Zorgt voor overzicht, aansturing, verbinding en afstemming
- Legt verantwoording af bij de directeur
- Neemt het onderdeel “Netwerken” voor zijn/haar rekening
- Vraagt 1 fte.

Content Ontwikkelaar

- Zorgt voor de ontwikkeling van nieuwe routes en het thematiseren van bestaande routes en ondersteuning van externe routeontwikkelaars
- Zorgt voor afstemming met de ‘vermarkters’ van de routes (Merk Fryslân en RMO’s)
- Vraagt 0,5 fte.

Beheerder routes in ODP

- Zorgt voor invoeren van routes en routegebonden POI’s in het ODP
- Zorgt voor onderhoud, beheer en actualisatie van bestaande routes
- Zorgt voor een goede (digitale) ontsluiting van de routes
- Draagt bij aan technische doorontwikkeling van het ODP, in afstemming met Merk Fryslân
- Vraagt 0,5 fte.

Communicatiemedewerker

- Zorgt voor strategisch advies aan het kernteam
- Plant (in samenspraak met de coördinator) de communicatiemomenten
- Verzorgt communicatie-uitingen (inhoud en vorm)
- Vraagt 0,1 fte.

Overlegstructuur

Voor een goed functioneren van het Routebureau is een goede overlegstructuur van belang, zowel intern als extern. Extern maken we onderscheid tussen de directe partners (de regiomarketingorganisaties en Merk Fryslân) en het bredere netwerk. De overlegstructuur bestaat daarmee uit het routeteam, het routeoverleg en de routedagen.

Routeteam

Het routeteam bestaat uit de medewerkers van het Routebureau (de coördinator, de content ontwikkelaar, de digitaal beheerder en de communicatiemedewerker), aangevuld met de projectleider landrecreatie van Marrekrite. Het routeteam zit periodiek (eens per twee weken) bij elkaar. Tijdens deze bijeenkomsten vindt afstemming plaats over de werkzaamheden en worden nieuwe acties uitgezet.

Routeoverleg

Het routeoverleg vindt plaats met de directe partners van het Routebureau, te weten: Merk Fryslân en de Regiomarketingorganisaties. Het overleg vindt eens per maand plaats. Vanuit het Routebureau schuift de coördinator aan bij het routeoverleg, dat op initiatief van het Routebureau wordt georganiseerd.

In het routeoverleg vindt afstemming plaats over de werkzaamheden op het raakvlak van de ontsluiting en de vermarkting van de routes. Daarnaast worden de kansen verkend voor nieuwe (thematische) routes.

Routedagen

Voor de routedagen worden alle netwerkpartners van het Routebureau uitgenodigd. Deze dagen staan in het teken van elkaar ontmoeten, nieuwe ontwikkelingen met elkaar te bespreken, knelpunten bespreekbaar te maken en elkaar blijvend (leren) kennen. De routedagen vinden twee keer per jaar plaats op een inspirerende (wisselende) locatie.

Tot slot

Naast het zelf organiseren van bijeenkomsten door het Routebureau is het van belang om bij bestaande overlegstructuren aan te schuiven. Zo blijft het Routebureau (en haar werkzaamheden) zichtbaar voor een groter 'publiek'. Te denken valt in ieder geval aan:

- De bijeenkomsten van Toerisme Platform Friesland (TPF), waarin het Routebureau een bijpraatmoment zou kunnen verwerven
- De ODP-middagen die door Merk Fryslân worden georganiseerd, waarin de techniek van het ODP en de ontwikkelingen daarin centraal staan
- Structurele overleggen waarbij Marrekrite nu al betrokken is, welke raakvlakken hebben met routes

4 Financiële impact

Wat kost het Fries Routebureau?

Om de organisatie van het Fries Routebureau structureel goed neer te kunnen zetten zodat de meerwaarde van DRN stevig wordt geborgd, is de volgende structurele (jaarlijkse) investering nodig:

Onderdeel	Jaarlijkse investering
Personeel (2 fte*; functieschaal 9)	€ 180.000
Overige kosten**: ontwikkeling nieuwe routes, digitalisering en kaartmateriaal	€ 150.000
Totaal	€ 330.000

*De onderbouwing voor 2 fte is opgenomen in het vorige hoofdstuk

** Gebaseerd op ervaringscijfers van DRN van de afgelopen jaren

De kosten van een Routebureau zijn niet zwart-wit te bepalen; hoe meer middelen er zijn, hoe meer kan worden geïnvesteerd in netwerken en in het beleefbaar maken van routes. De verwachting is dat het Routebureau met deze jaarlijkse investering van € 330.000,- voldoende slagkracht heeft om op een solide wijze de meerwaarde van DRN voort te zetten.

Hoe wordt het Fries Routebureau gefinancierd?

In het vorige hoofdstuk is onderbouwd waarom het Fries Routebureau goed past binnen Marrekrite. Het Fries Routebureau geeft invulling aan een deel van de taken van de GR op het gebied van landrecreatie. Zoals bij partijen bekend, werd aan deze taken voor de start van DRN nog geen/beperkt invulling gegeven. Vanuit Gastvrij Fryslân heeft de provincie hierin tijdelijk een voortrekkersrol op zich genomen door DRN op te zetten. Om de opgebouwde meerwaarde structureel te borgen, is een structurele financiële oplossing nodig.

Het onderbrengen van het Routebureau bij Marrekrite betekent dat de jaarlijkse kosten mee zullen gaan in de begroting van Marrekrite (en worden ondergebracht in de bekende financiële regeling.) Dit betekent dat de bijdrage van alle deelnemers structureel omhoog gaat.

Er is geen andere variant mogelijk voor het opnemen van het Routebureau binnen Marrekrite. Op het moment dat de werkzaamheden niet worden opgenomen en gefinancierd vanuit de regeling in de GR, is het niet mogelijk voor Marrekrite om deze werkzaamheden uit te voeren. Dat zou betekenen dat het Routebureau elders wordt ondergebracht of er niet komt.

Bijlage

Taken die niet hoeven te worden geborgd, maar wel in de doorstart dienen te worden uitgevoerd:

- Incidentele projecten
  - *Diverse onderzoeken, o.a.:*
    - Toegevoegde waarde van route-widjet voor op websites van ondernemers, gemeenten etc.
    - Toegevoegde waarde van het langer laten doorvaren van pontjes (in november en maart), t.b.v. seizoensverlenging. Afhankelijk van uitkomst: afstemmen met gemeente en pontjesbazen hierover. Afstemming over de promotie mbt de pontjes (o.a. pontjes.nl)
    - Of en in welke vorm routeboekjes gewenst zijn en efficiënt kunnen worden gemaakt. Bijv. op maat, per thema, per gebied?
  - *Borden bij pontjes controleren en indien nodig vervangen*
  - *Rolstoelpaden controleren op toegankelijkheid*

- Afstemmen met diverse partijen
  - Afstemming in algemene zin is onderdeel van het netwerken en dus structureel nodig. Wel is er aantal incidentele zaken waar nu afstemming over nodig is:
    - Wetterskip Fryslân, over recreatief medegebruik en hun POI's (sluizen, gemalen)
    - Natuurmonumenten, IFG en Staatsbosbeheer, over het invoeren van hun bestaande routes in het ODP
    - Provincie Fryslân, over het belang van de Friese Watersportapp
    - Merk Fryslân, over het uit de lucht halen/laten doorverwijzen van kanovarenfryslan.nl en paardrijdenfryslan.nl naar friesland.nl/kanovaren en friesland.nl/paardrijden.
    - Merk Fryslân en Insiders, over de mogelijkheid om reviews/ratings toe te voegen aan het ODP.

Vergadering van het Algemeen Bestuur

Datum: Donderdag 28 november 2024
Tijd: 09.00 – 11.00 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis Harlingen, Voorstraat 35 Harlingen

9. Landpadenregeling

Inleiding

Wandelen is één van de meest ondernomen activiteiten in Nederland. Meer dan 90% van de Nederlanders wandelt wel eens voor zijn of haar plezier. De hond wordt uitgelaten, er worden ommetjes gemaakt om het hoofd leeg te maken, of men trekt erop uit om van de natuur te genieten. Het is een laagdrempelige en goedkope bezigheid die bovendien goed is voor de fysieke en mentale gezondheid.

Friesland is een groene provincie, de groene buitenruimte is nergens ver weg. Veel van dat groen is echter boerenland, dat zeer beperkt toegankelijk is voor wandelingen. Voor een aantrekkelijke wandeling ben je in onze provincie veelal aangewezen op natuurgebieden. Een wandeling door boerenland kan dikwijls alleen over geasfalteerde wegen en fietspaden. Er is daarom grote behoefte aan meer wandelmogelijkheden rondom dorpen en steden. Landpaden zijn dikwijls belangrijke verbindingen die een ommetje vanuit een dorp of stad mogelijk maken. Zonder deze schakels zijn ommetjes dikwijls niet mogelijk. Bovendien maken juist deze trajecten dergelijke wandelroutes extra aantrekkelijk. Ze zijn onverhard en bieden meer (natuur)beleving. Ook zijn ze veel veiliger dan verharde paden die met fietsers en auto's moeten worden gedeeld.

Wat zijn landpaden?

Landpaden zijn onverharde wandelpaden over particuliere gronden (meestal weiland), die toegankelijk zijn voor wandelaars en waarvan de eigenaar of pachter er zorg voor draagt dat dit daadwerkelijk kan. Landpaden zijn geen routes op zichzelf, maar onderdeel van andere routes, zoals een lokaal ommetje, lange-afstandswandelpad of wandelnetwerk.

Voordelen

Landpaden zijn niet alleen van belang voor recreatie, maar bijvoorbeeld ook voor sport, gezondheid en leefbaarheid. Het grootste deel van de recreatieve wandelingen start vanuit de eigen woning en wordt dus gemaakt door eigen inwoners. Wandelen in de eigen omgeving, vanaf de eigen voordeur, kost nauwelijks iets en is leuk om te doen. Het maakt gezond recreëren laagdrempelig en draagt zo bij aan duurzame mobiliteit.

Ook voor toerisme bieden landpaden kansen. Door onverhard wandelen meer mogelijk te maken kunnen regio's zich profileren als aantrekkelijke bestemming voor het beleven van het weidse Friese platteland. Door zich als wandelbestemming te profileren kunnen toeristen verleid worden andere dan de gebruikelijke natuurgebieden en wandelregio's te bezoeken.

recreatieschap marrekrite

Daarbij komt dat de beschikbare padenstructuur in natuurgebieden momenteel erg onder druk staat. Het risico is erg groot dat partijen als Staatsbosbeheer op termijn paden gaan afsluiten, vanwege gebrek aan middelen voor het onderhoud hiervan. Dat heeft directe gevolgen voor de wandelmogelijkheden én het wandelnetwerk.

Bij wandelen via (boeren)land gaat dan vaak om wandelen over particuliere grond. Hiervoor is toestemming nodig van de eigenaar of pachter. Om deze particulieren (m.n. agrariërs) te motiveren hun land open te stellen, is een Landpadenregeling een krachtig en beproefd hulpmiddel. In veel provincies bestaat daarom al vele jaren landpadenregelingen, die succesvol ingezet wordt voor het ontsluiten van boerenland. Het is een gemiste kans dat Friesland, met haar enorme agrarische areaal, zo'n regeling nog niet kent. Voor de boeren ligt er bovendien een interessant strategisch belang. Zij laten zich, door mee te doen, aan de samenleving zien vanuit een coöperatieve houding. Mensen mogen over hun land lopen en vinden dat mooi. Zo kunnen landpaden bijdragen aan kennis over, en begrip voor de landbouwsector. Daarmee zijn dit soort paden zowel letterlijk als figuurlijk verbindend.

Een landpadenregeling is geen doel op zichzelf, maar een *middel* om meer landpaden open te kunnen stellen, zodat de wandelmogelijkheden in de provincie vergroot en verbeterd worden. Dat komt ook de kwaliteit van Wandelnetwerk Fryslân ten goede. Zonder zo'n regeling (die in feite neerkomt op vergoeding en verzekering) is de kans van slagen van nieuwe paden aanzienlijk kleiner. In het huidige wandelnetwerk zitten nu ook al particuliere paden, zonder vergoeding en verzekering. Wij merken steeds vaker dat eigenaren om die reden hun medewerking intrekken en we daardoor trajecten uit het wandelnetwerk moeten halen. Hierdoor neemt de aantrekkelijkheid en kwaliteit van het wandelnetwerk (en de wandelmogelijkheden in het algemeen) af. Helaas kunnen we een eigenaar nu niets bieden om de openstelling te compenseren.

Samengevat: er is grote behoefte aan meer wandelmogelijkheden in het buitengebied. Het ontwikkelen van landpaden zijn hiervoor erg belangrijk in de schaarse beschikbare ruimte. Een landpadenregeling is een beproefd middel om de benodigde medewerking van particuliere eigenaren te bewerkstelligen.

Advies landpaden

In 2022 heeft Marrekrite, in opdracht van de provincie Fryslân, een eerste advies geschreven over het belang van landpaden en een nieuwe Landpadenregeling (zie het advies, bijlage 9.1). Ook landelijk wordt stevig gepleit voor het vergroten van de wandelmogelijkheden, onder andere in het Manifest NLBuitenkansen: de route naar een recreatief landschap van NL Buiten, alsmede het Nationaal Masterplan Lopen van het Platform Ruimte voor Lopen.

Gedurende het afgelopen jaar hebben we het speelveld beter in beeld gebracht. Daaruit blijken de volgende aandachtspunten:

1. Inzetten op landpaden rondom de dorpen en steden. Daar ligt een grote behoefte voor ommetjes. Er zijn op dit moment ook al veel ontwikkelingen gaande, die via een regeling kunnen worden versneld en geborgd.
2. Aansluiten bij projecten voor agrarisch natuurbeheer. Vaak zijn er kansen om in deze projecten recreatieve voorzieningen eveneens een plek te geven. Regelmatig is het realiseren van een wandelpad al onderdeel van dergelijke projecten.

Uitvoering

Uitgangspunt blijft dat de landpadtrajecten worden opgenomen in het wandelnetwerk, dat daarmee een grote kwaliteitsimpuls krijgt. Omdat Marrekrite hier het beheer al van doet, ligt het voor de hand (zie ook advies Marrekrite Toekomstbestendig) ook de coördinatie van een landpadenregeling bij Marrekrite te beleggen.

recreatieschap marrekrite

Een landpadenregeling bestaat uit drie componenten:

- regie en coördinatie door een projectleider,
- een verzekering, en
- een openstellingsvergoeding.

Fasering

Voor het realiseren van landpaden worden drie fases te onderscheiden: de *voorbereidingsfase*, de *projectfase*, en de *beheer- en onderhoudsfase*.

Fase 1 – voorbereiding

Werkzaamheden:

- 1.1 Uitwerking schadeverzekering, gebruiksovereenkomst, openstellingsvergoeding, checklist.
- 1.2 Onderzoek wegenlegger.

Fase 2 – projectuitvoering

Werkzaamheden:

- 2.1 Beoordeling pad en gesprekken met de grondeigenaar.
- 2.2 Afsluiting gebruiksovereenkomst en schadeovereenkomst.
- 2.3 Inventarisatie markering en voorzieningen.
- 2.4 Realiseren landpad en markeringen.

Fase 3 – beheer en onderhoud

Werkzaamheden:

- 3.1 Relatiebeheer.
- 3.2 Coördinatie landpadenregeling.
- 3.3 Afhandeling schadeclaims.

Zie voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden Hoofdstuk 6 van het *advies Onverhard wandelen* uit 2022 (bijlage 9.1).

Bijlagen

- 9.1 Rapport: *Onverhard wandelen* – Inventarisatie en advies Landpaden Friesland (2022).

Kosten en dekking

Zoals ook in het advies van 2022 is beschreven, is het erg lastig om op voorhand aan te geven wat het realiseren van landpaden en het uitvoeren van de landpadenregeling exact gaat kosten. Dat komt met name omdat elk traject maatwerk is voor wat betreft het toestemmingstraject, maar ook de realisatiekosten.

Het advies aan dat wij aan het dagelijks bestuur in eerste instantie hebben voorgelegd was om een coördinator aan te trekken die zowel de regeling voorbereidt (fase 1), het realisatietraject van de landpaden organiseert (fase 2) en die daarna de regie op het uitvoeren van de regeling heeft (fase 3). De kosten voor deze regie en coördinatietaken door een projectleider ramen we op € 100.000,- ex. BTW jaarlijks.

Om de werkzaamheden voor zowel toestemming en realisatie van het pad, als het meerjarig instandhouden van de openstellingsvergoeding te financieren, heeft Marrekrite het dagelijks bestuur voorts voorgesteld om een jaarlijks, taakstellend werkbudget beschikbaar te stellen. Daarbij stellen we voor zoveel mogelijk aan te sluiten bij reeds bestaande financieringsmogelijkheden voor de realisatie van paden, zoals het Waddenfonds, het Iepen Mienskipsfûns of subsidies via LEADER- of Regiodealprogramma's.

De kosten van de openstellingsvergoeding en de beheer- en onderhoudskosten van de extra kilometers wandelnetwerk hangen nauw samen met hetgeen gerealiseerd kan worden. De aard van de kosten verandert in de loop der tijd ook, van ontwikkelings- en realisatiekosten naar beheers- onderhoudskosten (zoals uitbetalen openstellingsvergoedingen).

Wij hebben het dagelijks bestuur voorgesteld om hiervoor een jaarlijks werkbudget van € 200.000,- ex. BTW beschikbaar te stellen. We beschouwen dit werkbudget als taakstellend voor het aantal te realiseren landpaden, rekening houdend met voldoende budget om meerjarige gebruiksovereenkomsten met de particuliere eigenaren af te kunnen sluiten. Wij adviseren daarvoor overigens een vergoeding van € 0,75 per meter per jaar aan te houden.

In totaliteit vragen we daarmee een jaarlijkse bijdrage van € 300.000,- ex. BTW voor het opzetten en uitvoeren van een landpadenregeling voor Fryslân. Voor de verzekering kan worden aangesloten bij de bestaande aansprakelijkheidsverzekering van de provincie Fryslân, waarin deze mogelijkheid al is opgenomen. Hieraan zijn behalve afstemmings- en coördinatie-uren voor de projectleider geen kosten aan verbonden.

Overwegingen dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur is inhoudelijk positief over het stimuleren van landpaden en ziet Marrekrite ook als de partij voor de regie/coördinatie van een Landpadenregeling. Echter, gezien de financiële onzekerheden bij de deelnemers en het daaraan verbonden verzoek van de VFG aan gemeenschappelijke regelingen om bezuinigingsvoorstellen te doen, adviseert het dagelijks bestuur het algemeen bestuur om op dit moment niet te besluiten tot het instellen van een Friese Landpadenregeling.

Voorstel

Het dagelijks bestuur stelt het algemeen bestuur voor om:

- Niet in te stemmen met het instellen van een Friese Landpadenregeling.

Bijlagen

9.1 Onverhard Wandelen – Inventarisatie en Advies Landpaden Friesland – Marrekrite

Onverhard wandelen

Inventarisatie en advies Landpaden Friesland

Uitwellingerga / september 2022

Inhoud

1. Aanleiding	5
1.1 Wat zijn landpaden.....	5
1.2 Historie	5
1.3 Belang van landpaden	6
1.3.1 Huidige gebruikers.....	6
1.3.2 Nieuwe gebruikers.....	6
1.3.3 Goed om te weten.....	7
2. Onderzoeksopdracht.....	9
2.1 Ambitie	9
2.2 Onderzoeksvragen.....	9
3. Inventarisatie paden.....	10
3.1 Paden in Wandelnetwerk Fryslân.....	10
3.2 Paden die eerder onderdeel waren van Wandelnetwerk Fryslân	10
3.3 Nieuw toe te voegen paden aan Wandelnetwerk Fryslân	11
4. Landpadenregeling.....	12
4.1 Onderdelen regeling.....	12
4.2 Uitgangspunten en voorwaarden.....	13
4.2.1 Voor wie?.....	13
4.2.2 Looptijd.....	14
4.2.3 Onderdeel van Wandelnetwerk Friesland.....	14
4.2.4 Voorwaarden vergoeding.....	15
4.2.5 Voorwaarden Gebruiksovereenkomst	17
4.2.6 Beheer en onderhoud	17
4.2.7 Uitgangspunten verzekering	19
5. Organisatie	21
5.1 Regie.....	21
5.2 Schadeverzekering	22
5.3 Voorzieningen	22

6. Fase 2: werkzaamheden en kosten.....	23
6.1 Incidentele werkzaamheden	23
6.1.1. Wegenlegger	23
6.1.2 Uitwerken landpadenregeling.....	23
6.1.3 Toestemmingentraject	23
6.1.4 Realiseren landpaden	24
6.2 Raming incidentele werkzaamheden	25
6.3 Structurele werkzaamheden	25
6.3.1 Coördinatie en uitvoering regeling.....	25
6.3.2 Afhandelen schadeclaims.....	26
6.3.3 Onderhoud voorzieningen	26
6.3.4 Onderhoud markeringen wandelnetwerk.....	26
6.4 Raming structurele werkzaamheden	27
BIJLAGE 1 – Achtergrond wandelpaden op particulier terrein	28
BIJLAGE 2 – Artikel Trouw d.d. 30-01-2021.....	30
BIJLAGE 3 – Voorbeelden Gebruiksovereenkomsten.....	34
3a. Provincie Noord-Holland	34
3b. Provincie Groningen	38
BIJLAGE 4 – Voorbeelden schadeovereenkomst.....	42
4a. Schadeovereenkomst voormalige Boerenlandpadregeling Friesland.....	42
4b. Schadeovereenkomst Noord-Holland	45
4c. Schadeovereenkomst Groningen	47
BIJLAGE 5 – Checklisten.....	49
5a. Checklist Noord-Holland.....	49
5b Checklist Groningen	51
BIJLAGE 6 – Overzichtskaarten Landpaden	52
6a. Landpaden in Wandelnetwerk Fryslân – Stap 1	52
6b. Landpaden uit Wandelnetwerk Fryslân – Stap 2	53
6c. Kansrijke nieuw landpaden – Stap 3.....	54

recreatieschap
marrekrite

BIJLAGE 7 - Raming.....	55
7a. Realisatiekosten (eenmalige kosten).....	55
7b. Coördinatie en onderhoud (structurele kosten)	57

1. Aanleiding

1.1 Wat zijn landpaden

Onder landpaden¹ verstaan we onverharde wandelpaden over particuliere gronden (meestal weiland), die toegankelijk zijn voor het wandelend publiek en waarvan de eigenaar of pachter er ook zorg voor draagt dat dit daadwerkelijk kan². De eigenaar of pachter zorgt dus voor de afrastering als dat nodig is, het onderhoud van hekjes, bruggetjes etc.

Met name moet genoemd worden, dat wandelpaden in bos- en natuurgebieden in het voorliggende advies niet tot de landpaden gerekend worden, aangezien hier reeds regelgeving voor bestaat. Eigenaren van bos, natuur en landgoederen hebben fiscale voordelen, onder voorwaarde dat zij hun gebieden openstellen voor het publiek.

In de provincie Fryslân liggen veel onverharde wandelpaden die over particuliere grond gaan. In de meeste gevallen betreft het paden door landerijen. Vaak is een boer eigenaar, dan wel pachter. In dat geval is Wetterskip Fryslân meestal eigenaar.

1.2 Historie

Vrijwel alle paden hebben een unieke en vaak lange historie. In het verleden verbonden zij dorpen met elkaar of dienden bijvoorbeeld als kortste route om op zondag te voet naar de kerk te gaan in een nabijgelegen dorp. Soms dienden de paden ook als handelswegen. We kennen deze paden als *boerenlandpaden* en *kerkenpaden*, waarvan er helaas ook vele gesneuveld zijn bij ruilverkaveling.

In het verleden is veel energie gestoken in onderzoek naar deze paden, zoals het provinciale project 'Oude Paden, Nieuwe Wegen'. Daarnaast is er ook fors geïnvesteerd om een aantal van deze paden begaanbaar en toegankelijk te houden. Met name in het noorden van de provincie is een groot project 'Historische Wandelpaden Noordoost' uitgevoerd, wat later onderdeel werd van Waddenwandelen. Het onderhoud aan deze paden en daarbij horende kunstwerken is destijds voor een periode van 10 jaar geregeld door Landschapsbeheer Friesland. Dit kon via de toen bestaande Regeling Boerenlandpaden³. Inmiddels bestaat deze regeling niet meer, is de contractperiode verstreken en worden paden en kunstwerken niet meer onderhouden.

---

¹ We spreken over Landpaden in plaats van Boerenlandpaden, omdat paden ook het eigendom van niet-agrariërs kunnen zijn.

² Bijlage 1: Achtergrond wandelpaden op particulier terrein

³ Bijlage 1: Achtergrond wandelpaden op particulier terrein

1.3 Belang van landpaden

1.3.1 Huidige gebruikers

Veel van de huidige verharde verbindingswegen tussen dorpen en steden liggen op de tracés van de vroegere, onverharde landpaden. Een aantal van de onverharde landpaden dat minder frequent gebruikt werd, is helaas verdwenen. Een beperkt aantal onverharde paden is wel in stand gebleven. Deze paden zijn van grote waarde voor lange afstand wandelaars die graag onverhard lopen en, zo mogelijk, zonder andere verkeersgebruikers. Ook de lokale bevolking maakt graag gebruik van landpaden om een ommetje te maken. Zo vormen de landpaden op diverse plekken een cruciaal onderdeel van wandelroutes en leveren zij een grote bijdrage om mensen in beweging te krijgen (van belang voor vitaliteit/gezondheid).

1.3.2 Nieuwe gebruikers

Onverhard wandelen betekent meer wandelcomfort, betere landschapsbeleving, minder drukte, meer veiligheid door afwezigheid van andere weggebruikers én is verrassender. Bovendien is er meer biodiversiteit rondom onverharde paden en zijn veel onverharde paden onderdeel van de cultuurhistorie van een gebied (bron: www.wandelnet.nl, Ode aan onverhard wandelen).

Al voordat we met Covid19 in aanraking kwamen, werd er steeds meer op gewezen dat bewegen (met name wandelen) zeer gezond is, voor zowel de fysieke als mentale conditie. In onze provincie werd door het nieuwe college van GS het idee van de Blue Zones als doel geformuleerd. Onverhard wandelen hoort daar zeker bij en in dat kader zijn landpaden van groot belang, zeker in de gebieden van Fryslân waar weinig opties zijn om onverhard, veilig en niet gestoord door gemotoriseerd verkeer te kunnen wandelen. Ook cultuurtoerisme en wandelpaden passen uitstekend bij elkaar. Denk bij dagrecreatieve routes ook aan de cultuur-historische waarde van de landpaden, en vooral ook de kerkenpaden.

Sinds de uitbraak van Covid19 zien we dat inwoners van Fryslân steeds meer zijn gaan wandelen, dit deels door een gebrek aan andere mogelijkheden in de vrije tijd, maar ook omdat er een besef is dat we meer moeten bewegen. Het aardige van deze ontwikkeling is, dat veel van deze mensen het wandelen als een plezierige bezigheid ervaren en dat zij massaal kiezen voor onverharde paden in het buitengebied. De belangstelling is zelfs zo groot, dat de druk op natuurgebieden (te) groot wordt. Natuurorganisaties, maar bijvoorbeeld ook de ANWB - bij monde van Paul Makken op 30 januari 2021 in dagblad Trouw⁴ - roepen daarom op tot uitbreiding van de mogelijkheden om onverhard op het platteland te kunnen wandelen, dat wil zeggen: wél in het buitengebied, maar níet in de natuurgebieden. Ook dienen er vergoedingen beschikbaar gesteld te worden aan de eigenaren van de betreffende terreinen. In dat kader wordt de mogelijkheid van herstel - en uitbreiding - van landpaden in het agrarisch gebied expliciet genoemd.

---

⁴ Bijlage 2: Trouw (2021), Makken, *Recreatie kan ook buiten de natuurgebieden*

Hoewel deze vraag/mogelijkheid landelijk nog niet exact is gekwantificeerd, zien we hier een ontwikkeling waar we als betrokkenen alvast op moeten anticiperen. Hoewel dit volledig buiten de context van deze notitie valt, zien we ook een grote vraag vanuit de maatschappij naar een meer 'lichtgroene' agrarisch sector (combinatie van verbeteren c.q. herstel van biodiversiteit van de landbouwgrond, in combinatie met herstel van het landschap, natuurwaarden en het beter benutten van verschillende bodemfuncties). Het herstellen en uitbreiden van landpaden past exact in deze ontwikkeling.

1.3.3 Goed om te weten

Veel particuliere eigenaren zijn huiverig om wandelaars toe te staan op hun grondgebied. Dat kan bijvoorbeeld te maken hebben met angst voor drukte, mogelijke ziektes bij vee of schade aan gewassen en andere eigendommen en de kosten om de paden en bijbehorende voorzieningen te onderhouden. Wanneer er dan geen vergoeding tegenover staat, of een goede verzekering, is men minder geneigd om mee te werken. Met name een verzekering wordt erg belangrijk gevonden, mede omdat in veel gevallen de veroorzaker van de schade niet te achterhalen is.

Het verdwijnen van de Boerenlandpadenregeling heeft dan ook grote invloed gehad op de wijze waarop met particuliere paden moest worden omgegaan bij de doorontwikkeling van Wandelnetwerk Fryslân. Dit provinciale wandelknooppuntnetwerk verbindt de mooiste wandelpaden in onze provincie met elkaar en is in deelprojecten gerealiseerd, die elk een eigen aanpak hadden voor wat betreft paden over particuliere grond. De grote gemene deler is echter dat het netwerk met name over openbare, verharde paden is aangelegd, omdat er geen mogelijkheden waren om grondeigenaren te ondersteunen of compenseren voor het openstellen van hun land. De landpaden die er in wél in zitten, zijn opgenomen zonder dat daar een verzekering of vergoeding tegenover staat, een enkele uitzondering daargelaten, omdat daar een lokale oplossing voor was. Ook zijn er bij die paden geen voorzieningen als overstapjes gerealiseerd, terwijl dat in bepaalde gevallen wel wenselijk is.

Bij de afronding van het Wandelnetwerk Fryslân binnen het project Routenetwerk bij de Tijd & Compleet' heeft Marrekrite zelfs de trajecten die destijds onder de Boerenlandpadenregeling vielen, uit het netwerk moeten halen, bij gebrek aan compensatie voor de grondeigenaren. Al met al is dat bepaald geen gewenste situatie. Om Wandelnetwerk Fryslân (nog) aantrekkelijker te maken, is het zeer wenselijk dat er meer variatie komt in het aanbod verharde en onverharde paden.

Voor het ontwikkelen, het maken van afspraken en het beheren van landpaden zijn we volledig afhankelijk van de medewerking de betreffende eigenaren. De eigenaren missen opbrengst, lopen risico's en moeten het pad onderhouden. Een en ander betekent, dat zij kosten maken. Deze kosten moeten vergoed worden en de risico's moeten verzekerd worden. Dit alles is alleen mogelijk met een vorm van organisatie / regie en de beschikbaarheid van financiële middelen.

In het voorjaar 2020 is er door de Provinciale Statenfractie van de Christen Unie een motie ingediend om onderzoek te doen naar de mogelijkheden van een nieuwe regeling. Voordat er een besluit kan worden genomen over de eventuele herinvoering van een landpadenregeling, moet er eerst meer inzicht worden verkregen in de omvang van het aantal landpaden, de behoefte aan een vergoedingsregeling en de mogelijkheden voor een verzekering. We kijken daarbij naar paden die reeds onderdeel zijn van Wandelnetwerk Fryslân, paden die (noodgedwongen) uit het netwerk gehaald zijn en paden die het wandelnetwerk verder kunnen verrijken (ontbrekende schakels).

2. Onderzoeksopdracht

In opdracht van provincie Fryslân heeft Recreatieschap Marrekrite het afgelopen jaar geïnventariseerd om hoeveel kilometer landpad het in onze provincie gaat en aan welke uitgangspunten en voorwaarden een eventuele regeling en verzekering moeten voldoen. In het voorliggende advies presenteren wij onze bevindingen.

2.1 Ambitie

In het Plan van Aanpak dat ten behoeve van deze inventarisatie is opgesteld, stond de volgende ambitie geformuleerd:

- Bestaande, maar nu niet toegankelijke paden weer toegankelijk maken en deze zoveel mogelijk opnemen in Wandelnetwerk Fryslân.
- Een vergoedingsregeling mogelijk maken voor particuliere eigenaren (agrariërs en anderen) van trajecten die:
  - nu al in Wandelnetwerk Fryslân zitten (tegen vergoeding, dan wel 'om niet');
  - eerder in Wandelnetwerk Fryslân zaten, maar eruit zijn gehaald omdat er geen vergoeding/verzekering meer mogelijk was (m.n. in Noordoost Friesland);
  - in de ontwerpfase zijn afgevallen omdat de eigenaren geen vergoeding/verzekering geboden kon worden;
  - niet in Wandelnetwerk Fryslân zitten, maar bijvoorbeeld wel op de OPNW-kaart staan, en die de kwaliteit van het netwerk in de zin van onverharde paden en ontbrekende schakels kunnen verbeteren.
- Een WA-verzekering beschikbaar stellen voor schade aan gewassen/vee (voor agrariërs, maar mogelijk ook pachters van kades van Wetterskip).
- Langjarige overeenkomsten met grondeigenaren afsluiten over instandhouding en onderhoud om het voortbestaan van paden te waarborgen.
- Benodigde voorzieningen zoals battingen, bruggetjes, overstapjes realiseren, inclusief het waarborgen van het onderhoud hiervan.

2.2 Onderzoeksvragen

Om te kunnen bepalen waar we over spreken en een gefundeerde beslissing te kunnen nemen over het al dan niet herinvoeren van een landpadenregeling, is het nodig inzicht te krijgen in:

- de omvang van het aantal landpaden en de lengte ervan;
- welke paden daarvan nog ontbreken in Wandelnetwerk Fryslân;
- de behoefte aan een compensatieregeling voor grondeigenaren en hoe een dergelijke regeling vormgegeven moet worden;
- de behoefte aan een provinciale aansprakelijkheidsverzekering voor grondeigenaren;
- de omvang van de benodigde voorzieningen op de landpaden; en
- de kosten van bovenstaande punten.

3. Inventarisatie paden

3.1 Paden in Wandelnetwerk Fryslân

Uit onze inventarisatie blijkt dat er ca. **117 km** aan landpaden in het huidige Wandelnetwerk Fryslân is opgenomen. Dit is krap 3% van het totale wandelnetwerk. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden in paden van particulieren (agrariërs en anderen) en paden waar pachters (o.a. Wetterskip, gemeenten) het beheer voeren:

- Particuliere eigenaren: 77 km
- Paden met mogelijk pachters: 40 km

Het onderscheid tussen agrariërs en andere eigenaren (wij spreken voor het gemak over “burgers”) is in dit stadium lastig te maken. De eigenaar van een stuk grond is namelijk niet perse de gebruiker. In fase 2 kunnen we hier beter inzicht in krijgen, door bij het benaderen van de eigenaren te vragen wat het gebruik van de grond is, en wie de gebruiker is.

Deze reeds bestaande eigenaren/pachters krijgen nu geen vergoeding of verzekeringsmogelijkheid, maar hebben daar bij een nieuwe regeling ook recht op, mits ze aan de voorwaarden voldoen.

Bij de realisatie van Wandelnetwerk Fryslân zijn in de meeste gevallen geen voorzieningen gerealiseerd. In Fase 2 zal geïnventariseerd moeten worden of op deze trajecten nog voorzieningen nodig zijn om ze beter begaanbaar te maken. Het zal daarbij waarschijnlijk vooral om overstapjes over hekken gaan.

3.2 Paden die eerder onderdeel waren van Wandelnetwerk Fryslân

Bij de realisatie van het allereerste wandelnetwerk, Historische Wandelpaden Noordoost-Fryslân (inmiddels onderdeel van Wandelnetwerk Fryslân) is, onder de toen geldende landelijke Regeling Boerenlandpaden, een aantal boerenlandpaden gerealiseerd en opgenomen in het wandelnetwerk. Dit speelde in 2005. De contracten werden voor 10 jaar afgesloten en liepen daarmee af in 2015. In de tussenperiode hadden de gemeenten de contracten overgenomen van Landschapsbeheer Friesland. In 2015 was er geen regeling meer, waardoor de gemeenten de eigenaren niets meer konden bieden.

Bij de afronding van Wandelnetwerk Fryslân in het project Routenetwerken bij de tijd en compleet (2018 - 2020) heeft Marrekrite helaas moeten besluiten deze trajecten uit het wandelnetwerk te halen. Daarbij is ervoor gekozen om de knooppunten aan weerszijden intact te houden en alleen de tussenmarkeringen te verwijderen, zodat de paden in de toekomst weer eenvoudig in het netwerk opgenomen kunnen worden, mocht er een nieuwe regeling komen. Naast de fysieke opheffing, zijn de trajecten ook uit de digitale database van het wandelnetwerk gehaald. Het gaat hierbij om circa **26 km**. De betreffende trajecten komen bij een nieuwe regeling opnieuw in aanmerking voor een vergoeding en verzekering.

Op de trajecten zijn destijds ook voorzieningen geplaatst. Het is niet bekend wat de kwaliteit hiervan nog momenteel is. Waarschijnlijk zijn ze sinds 2015 niet meer onderhouden. Het gaat om:

Voorziening	Aantal
Brug/batting	6
Landbouwhek	6
Landbouwhek met klaphek	1
Klaphek	7
Overstap	12
Zitbank/Picknickbank	2

Bron: contracten oude BLP-regeling

3.3 Nieuw toe te voegen paden aan Wandelnetwerk Fryslân

In deze stap “nieuw toe te voegen” is gekeken naar paden die we tijdens de ontwikkeling en aanleg van het huidige netwerk al in beeld hadden, maar welke uiteindelijk niet zijn gerealiseerd omdat de eigenaar geen toestemming gaf. De kans bestaat dat deze eigenaren alsnog mee willen werken als er weer een goede verzekering en vergoedingsregeling beschikbaar is.

Daarnaast is in deze stap gekeken naar kades van Wetterskip Fryslân. Ook deze bieden vaak mooie wandelverbindingen. Deze zijn niet in particulier eigendom, maar wel is er vaak sprake van pachters. Tot slot is de kaart *Oude Paden Nieuwe Wegen* over het netwerk gelegd om te kijken welke paden daarvan nog een waardevolle aanvulling op het wandelnetwerk kunnen vormen.

In totaal schatten we in dat er zo’n **239 km** aan nieuwe landpaden toegevoegd kan worden aan Wandelnetwerk Fryslân. Deze totale inventarisatie van mogelijk nieuwe landpaden betreft een groslijst. Er is ook niet gekeken of deze paden op de gemeentelijke wegenlegger staan. Staan ze daarop, dan zijn het openbaar toegankelijke paden. In dat geval kan de eigenaar geen aanspraak maken op een openstellingsvergoeding. In fase 2 zal dit verder uitgediept en geanalyseerd worden.

Ook zullen voor de waterschapskades mogelijk pachtcontracten zijn afgesloten, waarin het recreatief medegebruik reeds geregeld is. De hoogte van de pacht is daar vaak op aangepast, waardoor een vergoeding voor deze pachters wellicht overbodig is (zie voor verdere toelichting paragraaf 4.2.4). Daarnaast is het afhankelijk van de toestemming van eigenaren en pachters of de beoogde trajecten ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden. In fase 2 zullen de eigenaren en pachters benaderd moeten worden, waarna hierin beter inzicht verkregen wordt.

Tot slot kan het zo zijn dat wij toch niet alle trajecten in beeld hebben, maar dat eigenaren of pachters zich melden zodra bekend wordt dat er weer een nieuwe Landpadenregeling is. Gezien de eerste twee voorbehouden is het aannemelijk dat het uiteindelijk te realiseren Regeling Landpaden lager uitvalt dan de geïnventariseerde 239 km. Alle paden (stap 1, 2 en 3) worden weergegeven op de kaarten in bijlage 6.

4. Landpadenregeling

4.1 Onderdelen regeling

Een landpadenregeling bestaat uit verschillende onderdelen:

1. Gebruiksovereenkomst

Deze overeenkomst regelt de toestemming om over het terrein te mogen wandelen. In Nederland is het verboden om zonder toestemming van de eigenaar over diens grond te wandelen. Daarom wordt er een gebruiksovereenkomst afgesloten, waarin onder meer afspraken worden gemaakt de toegankelijkheid en het plaatsen en onderhouden van voorzieningen en markeringen. Ook de hoogte van, en afspraken rondom, een openstellingsvergoeding worden hierin benoemd. Een gebruiksovereenkomst kan ook zonder openstellingsvergoeding worden afgesloten, maar andersom niet: bij een openstellingsvergoeding hoort een gebruiksovereenkomst.

2. Openstellingsvergoeding

De openstellingsvergoeding is een bijdrage voor de eigenaar of pachter voor het openstellen en toegankelijk houden van het pad. Het bedrag wordt over het algemeen uitbetaald per strekkende meter pad per jaar. De hoogte van de vergoeding wordt ook vastgelegd in de Gebruiksovereenkomst.

3. Schadeovereenkomst

Deze overeenkomst wordt afgesloten in verband met de aansprakelijkheid. De schadeverzekering dekt de schade van wandelaars aan vee/gewassen/materieel van de agrariër, voor zover de schade niet gedekt wordt door de WA-verzekering van de veroorzaker of wanneer de veroorzaker niet bekend is. De hoogte van de vergoeding per schadegebeurtenis wordt hierin opgenomen. De schadeovereenkomst kan als bijlage bij de gebruiksovereenkomst gevoegd worden.

Daarnaast is een agrariër verplicht om ook zelf een WA-verzekering te hebben voor schade aan de wandelaars (bv. door een loslopende stier).

4. Beheer/onderhoudsovereenkomst (optioneel)

In de provincie Noord-Holland is nog sprake van een derde overeenkomst, namelijk inzake het (klein) onderhoud aan de voorzieningen en markeringen. Als Recreatie Noord-Holland het klein onderhoud door de agrariër laat doen, ontvangt deze daar een aparte vergoeding voor, bovenop de vergoeding voor de openstelling. Mocht provincie Fryslân hier ook voor kiezen, dan kan dit waarschijnlijk gecombineerd worden met de gebruiksovereenkomst. Aangezien Marrekrite het onderhoud aan de markeringen van de knooppuntnetwerken zelf doet en het klein onderhoud in principe al in de openstellingsvergoeding is opgenomen, lijkt ons deze extra optie voor Fryslân overbodig.

4.2 Uitgangspunten en voorwaarden

In verschillende Nederlandse provincies zijn nog steeds Regelingen Boerenlandpaden van kracht, onder andere in Groningen, Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant, Gelderland en Zeeland. De regelingen van deze provincies zijn als basis gebruikt voor het advies over een nieuwe Landpadenregeling voor de provincie Fryslân. Recreatie Noord-Holland, uitvoerder van de regeling in Noord-Holland namens de provincie, heeft hun werkwijze uitgebreid toegelicht en de door hen gebruikte stukken toegestuurd.

Er heeft tevens een gesprek plaatsgevonden met vertegenwoordigers van landbouworganisaties. De wensen en ideeën van deze vertegenwoordigers zijn ook meegenomen in dit advies. Op basis van deze gesprekken en een analyse van bestaande regelingen elders in Nederland, zijn wij gekomen tot een aantal adviezen rondom de uitgangspunten voor een nieuwe vergoedingsregeling en verzekering.

4.2.1 Voor wie?

Het doel van de Landpadenregeling moet zijn om paden die geen openbaar karakter kennen, open te kunnen stellen voor wandelaars. Dat betekent dat alle paden die geen openbaar karakter kennen, dat wil zeggen, die niet op de gemeentelijke Wegenleggers staan, onder de regeling kunnen vallen. Daarmee zouden particuliere eigenaren (agrariërs en burgers), maar ook pachters in aanmerking moeten komen voor (delen van) de regeling. Zoals bovenstaand is opgemerkt, gaat het hierbij zowel om eigenaren en pachters van trajecten die reeds onderdeel zijn van het wandelnetwerk, als om nieuwe deelnemers. Eigenaren van landgoederen komen niet in aanmerking, voor hen zijn andere regelingen beschikbaar.

In de oude regeling van de provincie Fryslân kwamen alleen eigenaren van agrarische grond voor vergoeding in aanmerking. De eigenaar van een stuk land is echter niet altijd de gebruiker, er zijn ook veel pachters. In dergelijke gevallen is een waterschap, een gemeente of verzekeringsmaatschappij de eigenaar. De pachter zal als gebruiker van de grond zal, naast de eigenaar, ook toestemming moeten geven voor openstelling. En juist bij de gebruiker kan sprake zijn van inkomstenderving, waardoor een vergoeding aan de pachter meer op zijn plaats is dan aan de eigenaar.

Daarnaast zijn er ook burgers die een stuk grond bezitten waar een wandelpad overheen loopt, of kan lopen. Ook deze kunnen een waardevolle toevoeging zijn op Wandelnetwerk Fryslân, dan wel, hier reeds onderdeel van zijn.

Het verschilt per regio wie er in aanmerking komt voor de regeling. De meeste regio's (Groningen, Gelderland, Zeeland, Noord-Holland) stellen de regeling open voor eigenaren (agrarisch dan wel burgers) en pachters. Alleen in Zuid-Holland geldt de voorwaarde dat er sprake moet zijn van agrarisch gebruik.

Middels onze inventarisatie hebben wij getracht in beeld te brengen welke paden van particuliere eigenaren dan wel pachters zijn, bij zowel paden die al onderdeel zijn van Wandelnetwerk Fryslân als paden die hierop een waardevolle toevoeging zouden vormen. Deze inventarisatie betreft een groslijst welke in fase 2 verder verfijnd zal worden (gesprekken met de betreffende eigenaren/pachters).

In fase 2 wordt concreet gemaakt wie daadwerkelijk in aanmerking komt voor de regeling. Recreatie Noord-Holland en Routebureau Groningen hebben daarvoor een checklist ontwikkeld⁵, die als voorbeeld dienen voor een Friese checklist. Bij het benaderen van de eigenaren en pachters, kan met behulp van de checklist bepaald worden of men voor een vergoeding en/of verzekering in aanmerking komt, of niet.

Behalve de status van het pad als “niet-openbaar” en in *particulier* eigendom of *gepacht*, zijn er ook nog andere voorwaarden die gesteld kunnen worden aan paden, voordat deze in aanmerking komen voor de Landpadenregeling. Deze worden hieronder toegelicht.

Advies:

Landpadenregeling openstellen voor niet-openbare paden van particuliere eigenaren (agrarisch dan wel burger), maar ook pachters, mits voldaan wordt aan de overige gestelde voorwaarden.

4.2.2 Looptijd

De looptijd van de oude regeling in Fryslân was 10 jaar. In de andere provincies varieert dit van 5 tot 7 jaar. Groot nadeel is, zoals we inmiddels hier in onze provincie hebben gezien, dat de continuïteit van de regeling na afloop van de looptijd onzeker is, met alle gevolgen van dien. In Fryslân moest er, doordat de contracten verliepen en er geen alternatief geboden kon worden, voor worden gekozen de betreffende trajecten uit het netwerk te halen. De betreffende paden hebben de afgelopen jaren daarom geen tot weinig onderhoud gehad. Ook aangebrachte voorzieningen zijn waarschijnlijk niet langer onderhouden. De staat hiervan is op dit moment onbekend. De les is dus, dat zonder borging van de continuïteit, er een groot risico is op kapitaalvernietiging. Dit kan voorkomen worden door een nieuwe regeling structureel in te bedden, met een continue financiering.

Advies:

Zorg voor een structurele inbedding van de Landpadenregeling, zonder einddatum, zodat het risico op kapitaalvernietiging na 5 à 10 jaar geminimaliseerd wordt.

4.2.3 Onderdeel van Wandelnetwerk Friesland

Een belangrijk uitgangspunt is dat alle toe te voegen paden onderdeel worden van Wandelnetwerk Fryslân, het provinciedekkende wandelknooppuntnetwerk dat door Marrekrite wordt beheerd. Dit netwerk verbindt de mooiste paden tot één geheel, waardoor er overal in Fryslân talloze wandelmogelijkheden bestaan. Tevens dient het als basis voor de ontwikkeling van thematische routes.

---

⁵ Bijlage 5

Het wandelknooppuntnetwerk gaat nu met name over openbare paden, maar juist de toevoeging van niet-openbare paden maakt het netwerk een stuk aantrekkelijker. Dit, omdat het netwerk met name in agrarische gebieden zo verder wordt verfijnd (waardoor afstanden minder groot worden), maar ook omdat wandelaars juist extra waarde hechten aan deze solitaire en onverharde wandelpaden, die niet gedeeld hoeven worden met andere gebruikers. Des te minder over asfalt, des te beter.

Door de regeling te koppelen aan Wandelnetwerk Fryslân is de (digitale) ontsluiting van het pad gewaarborgd, maar ook de plaatsing en het onderhoud van markeringen.

Advies:

Nieuwe landpaden onderdeel maken van Wandelnetwerk Fryslân.

4.2.4 Voorwaarden vergoeding

De regelingen in andere provincies kennen verschillende vergoedingsbedragen. De vergoeding wordt altijd betaald als bedrag per strekkende meter per jaar. Er kan gekozen worden voor één vast vergoedingsbedrag, dan wel voor verschillende tarieven voor bijvoorbeeld verschillende typen paden. Onderscheid maken kan bijvoorbeeld op basis van de volgende gronden:

- Verhard/onverhard: In de oude Friese regeling werd onderscheid gemaakt tussen verharde en onverharde paden. De vergoeding voor verharde paden was € 0,25. Voor onverharde paden gold € 0,50 aangezien deze voor de begaanbaarheid meer onderhoud nodig vragen.
- Agrariërs/pachters/burgers: Er kan ook gedifferentieerd worden in de hoogte van de vergoeding. Burgers bijvoorbeeld een lagere vergoeding dan agrariërs, omdat er bij hen minder sprake is van inkomstenderving. Bij een agrariër geldt vaak dat door de aanwezigheid van een wandelpad niet het volledige perceel benut kan worden voor agrarische doeleinden. Overigens is dit onderscheid soms lastig te maken.

Het komt ook voor dat er geen vergoeding wordt gegeven, maar dat er wel een schadeovereenkomst wordt afgesloten (hoofdstuk 5). Dit wordt bijvoorbeeld in Noord-Holland gedaan. Dit komt voor als er een pachtcontract is, waarin recreatief medegebruik reeds geregeld is.

In Groningen en in Noord- en Zuid-Holland wordt geen onderscheid gemaakt in de vergoeding aan agrariërs, burgers en pachters. Iedereen ontvangt dezelfde openstellingsvergoeding.

In Noord-Holland is vastgelegd dat wanneer een pad als “openbaar toegankelijk” in de wegenlegger staat, er geen openstellingsvergoeding mogelijk is, ook als in het pachtcontract recreatief medegebruik als voorwaarde is opgenomen. De hoogte van de pacht is namelijk al aangepast aan de voorwaarde om recreatief medegebruik toe te staan en wordt dus impliciet al vergoed. In die gevallen kan men nog wel een schadeovereenkomst afsluiten.

De hoogte van de vergoeding varieert wel per provincie. Noord-Holland geeft de hoogste vergoeding, namelijk € 1,- per meter per jaar, welke ook geïndexeerd wordt. Groningen en Zuid-Holland geven beide een vergoeding van € 0,45 per meter per jaar.

In Noord-Holland wordt daarnaast soms nog een aparte onderhoudsvergoeding gegeven, als de eigenaar/pachter het klein onderhoud aan de voorzieningen en markeringen zelf doet. Meestal doet Recreatie Noord-Holland het onderhoud zelf, maar in een aantal gevallen zijn hierover aanvullende afspraken gemaakt met de eigenaren/pachters. De andere provincies zien dit als onderdeel van de openstellingsvergoeding, daarbij wordt al als voorwaarde opgenomen dat het pad toegankelijk moet blijven en dat (klein) onderhoud gevraagd wordt als tegenprestatie. Noord-Holland is daarmee erg riant met vergoedingen, die op praktische wijze worden vastgesteld aan de hand van een transparante en goede checklist.

Het onderhoud aan de markeringen op de fiets- en wandelnetwerken is in Friesland is belegd bij Recreatieschap Marrekrite. Het klein onderhoud aan voorzieningen kan worden geregeld door de openstellingsvergoeding aan de eigenaren. Dat betekent dat deze domeinen naar verwachting niet tot problemen zullen leiden.

Een zeer belangrijk uitgangspunt is de voorzieningen zodanig te construeren (rekening houdend met slimme materiaalkeuzes, zoals de toepassing van gerecycled kunststof) dat van volledige vervanging van voorzieningen de eerste 40 jaar geen sprake is. Marrekrite heeft hier veel ervaring mee bij de bouw en het onderhoud van de vele aanlegvoorzieningen in de provincie. In dat licht is het goed de voorwaarden rondom de POP3-regeling nader te bestuderen. In welke mate kan hierop nog een beroep worden gedaan en door welke partijen dan? Is het bijvoorbeeld mogelijk dat Marrekrite namens de eigenaren de voorzieningen realiseert? Dat vereenvoudigt dit proces ook naar de verstrekker van de subsidie in sterke mate.

In hoofdstuk 7 gaan we bij de structurele kosten nader in op de hoogte van de openstellingsvergoeding. Uitgangspunt is om de regeling zo eenvoudig en generiek mogelijk te houden, dat wil zeggen, met zo weinig mogelijk uitzonderingen. We adviseren daarom om iedereen die in aanmerking komt, dezelfde vergoeding te bieden.

Advies:

Bij de openstellingsvergoeding één bedrag per strekkende meter vaststellen en hierbij geen onderscheid maken tussen type pad of type eigenaar. Geen openstellingsvergoeding bieden als recreatief medegebruik in het pachtcontract is opgenomen.

Wij adviseren om daarnaast geen aparte beheersvergoeding aan te bieden, omdat de kosten van het beheer en (klein) onderhoud al geborgd zijn via onder meer de openstellingsvergoeding.

Wij adviseren echter wel om de openstellingsvergoeding jaarlijks te indexeren.

4.2.5 Voorwaarden Gebruiksovereenkomst

In de gebruiksovereenkomst worden de afspraken rondom de openstelling vastgelegd. Naast de looptijd, opname van het pad in Wandelnetwerk Fryslân en de hoogte van de vergoeding, gaat het daarbij ook om specifiekere voorwaarden om de openstelling te waarborgen, zoals:

- Openstelling dagelijks en jaarrond, van zonsopgang tot zonsondergang.
- Waarborging van toegankelijkheid van het pad, door middel van:
  - minimale breedte van 50 á 75 cm,
  - verlenen van vrije, ongestoorde doorgang,
  - 2x per jaar maaien, dan wel vrijhouden van gewas,
  - afscheiding aanbrengen bij vee,
  - geen stieren/paarden/agressieve honden op het pad,
  - afsluiting mogelijk van 15 maart-15 juli (broedseizoen).
- Mogelijkheid tot afsluiting van 1 dag per jaar (meestal 1 januari) om te voorkomen dat het pad een blijvende, wettelijke, openbare status krijgt.
- Klein onderhoud aan aangebrachte voorzieningen.
- Eigen WA-verzekering in verband met schade door bijv. vee aan de wandelaars.
- Opname in Wandelnetwerk Friesland.
- Toestemming aan onderhoudspartij voor het betreden van het pad voor onderhoud aan de markeringen van Wandelnetwerk Friesland.

Aan weerszijden van het pad worden borden geplaatst met de gedragsregels.

In bijlage 3 zijn voorbeelden opgenomen van gebruiksovereenkomsten van andere provincies.

4.2.6 Beheer en onderhoud

We maken hier onderscheid in het beheer en onderhoud van:

- het pad,
- de voorzieningen (overstapjes, bruggetjes, klaphekjes, et cetera), en
- de markeringen van Wandelnetwerk Fryslân.

Pad

De verantwoordelijkheid voor het beheer en onderhoud van het pad (begaanbaar houden, maaien, afscheiden) ligt bij de eigenaar, dan wel pachter. In de gebruiksovereenkomst worden afspraken gemaakt over de toegankelijkheid. Voor deze activiteiten ontvangt de eigenaar de openstellingsvergoeding.

Voorzieningen

Het klein onderhoud aan de aangebrachte voorzieningen is ook voor de eigenaar, dan wel pachter. De openstellingsvergoeding is mede hiervoor bedoeld. Voor onderhoud aan voorzieningen die met POP3-subsidie worden gebouwd, is het onderhoud tijdens de verplichte instandhoudingstermijn gegarandeerd.

Zoals bovenstaand geschetst, voorziet Marrekrite op het vlak van groot onderhoud (vervangingen) de eerste decennia geen problemen, mits er aan de voorkant slim wordt gewerkt (juist constructie en materialen zoals gerecycled kunststof). Omdat we over tientallen jaren spreken, lijkt het raadzaam hier niet op vooruit te lopen en te zijner tijd te bekijken hoe met vervanging of herbouw dient te worden omgegaan. Vrijwel al het onderhoud kan via kleine reparaties worden gedaan en dat is belegd in de vergoeding voor de openstelling. Overigens zijn er ook nog bestaande voorzieningen op trajecten die al eerder zijn aangebracht, waarvoor geldt dat het onderhoud niet (goed) is geregeld.

Markeringen

Het onderhoud aan de routemarkeringen van Wandelnetwerk Fryslân is de verantwoordelijkheid van Recreatieschap Marrekrite. Het schap onderhoudt namens haar deelnemers (Provincie Fryslân en gemeenten) het wandelknooppuntnetwerk. Hiermee is beheer en onderhoud voor een lange periode gewaarborgd. In de praktijk wordt het dagelijks onderhoud uitbesteed aan een aannemer, die via de gebruiksovereenkomst toestemming moet krijgen om de paden te betreden.

recreatieschap marrekrite

Relatie POP3-regeling

Via de POP3-regeling die in het najaar van 2021 is opengesteld, kon een aanvraag worden ingediend voor onder meer het herstel van (boeren)landpaden. Er kon subsidie worden aangevraagd voor het toegankelijk maken van paden, inclusief de benodigde voorzieningen. Het ging daarbij om:

Het herstel en de aanleg van historische paden (verdwenen paden aangegeven op, en overeenkomstig, de kaartlaag 'Oude paden Nieuwe wegen' van de Cultuurhistorische Kaart) betreft de fysieke inrichting t.b.v. de geformuleerde doelstelling.

De geformuleerde doelstelling is een combinatie van landschappelijke en cultuurhistorische doelstellingen, gecombineerd met de eis dat de herstelde paden een waardevolle toevoeging dienen te zijn voor, en onderdeel worden van, Wandelnetwerk Fryslân (het wandelknooppuntennetwerk).

Dit betekent ook dat het recreatieschap bij deze investering toestemming heeft om langs het pad markeringen te plaatsen en deze te onderhouden. Er mag afgeweken worden van de kaartlaag 'Oude paden Nieuwe wegen' als dat een waardevolle toevoeging op het wandelknooppuntennetwerk oplevert.

Aanleg en herstel ten behoeve van toegankelijk maken door middel van voorzieningen als hekjes, veeroosters, bruggetjes en beperkte en incidentele (semi-)verhardingen. Voor de duur van minimaal de termijn van de instandhoudingsplicht is het herstelde pad opengesteld voor wandelaars.

Deze regeling was wel beperkt tot paden over agrarische gronden en stond open voor agrarische collectieven en samenwerkingsverbanden tussen agrarische collectieven en/of natuur- en landschapsorganisaties. Tussen 4 oktober en 8 november 2021 kon subsidie worden aangevraagd.

Het is nog niet bekend hoeveel aanvragen voor herstel van landpaden zijn ingediend en of deze worden gehonoreerd.

4.2.7 Uitgangspunten verzekering

Voor veel particuliere eigenaren en pachters is het erg belangrijk dat ze weinig risico lopen wanneer ze hun terrein openstellen voor wandelaars. Vooral het overbrengen van ziektes aan vee en het achterlaten van afval worden als mogelijke problemen gezien. Veel van dergelijke problemen zijn te ondervangen met het communiceren van duidelijke regels voor de gebruikers. Mochten er desondanks toch problemen voordoen, is het cruciaal dat de grondeigenaar/pachter kan vertrouwen op een schadeverzekering. In de voormalige Friese regeling werd daarom de mogelijkheid geboden om een schadeovereenkomst via de provincie af te sluiten. Deze verzekering dekte de schade van wandelaars aan eigendommen, vee en gewassen van de grondeigenaar/pachter.

In alle provincies waar nu een (boeren)landpadenregeling geldt, kent men deze optie om via de provincie een schadeverzekering af te sluiten. Overigens worden er het algemeen weinig claims ingediend.

Meestal wordt er geen maximaal schadebedrag benoemd. In Noord-Holland geldt dat als uitzondering wel, daar geldt een maximum van € 10.000 per gebeurtenis.

De schadeverzekering van de provincie dekt alleen schade van wandelaars aan de eigendommen van de grondeigenaar/pachter. De eigenaar/pachter is verplicht om zelf een WA-verzekering te hebben voor schade aan wandelaars, bijvoorbeeld als gevolg van agressief gedrag van loslopend vee.

In alle provincies wordt tevens als verplichting gesteld dat er een gebruiksovereenkomst wordt afgesloten, al dan niet met openstellingsvergoeding. In de bijlage 4 bij dit advies zijn voorbeelden opgenomen van schadeovereenkomsten die in gebruik zijn in Groningen en Noord-Holland. Deze lijken erg op de schadeovereenkomst van de eerdere Friese regeling, die tevens is opgenomen in de bijlage.

Advies:

Via provincie Fryslân een schadeverzekering aanbieden aan de betreffende grondeigenaren/pachters en hiervoor schadeovereenkomsten afsluiten. Daarbij als voorwaarde stellen dat er ook een gebruiksovereenkomst (al dan niet met openstellingsvergoeding) wordt afgesloten.

Bij verdere uitwerking van de schadeverzekering/overeenkomst (door een jurist) aansluiten bij de oude regeling en de regelingen van andere regio's.

5. Organisatie

Alvorens over te gaan tot een besluit over het wel dan niet invoeren van een nieuwe regeling, is het zaak om te bekijken hoe een nieuwe regeling organisatorisch kan worden ingebed. Welke organisatie neemt welke verantwoordelijkheid op zich en welke partijen gaan welke onderdelen financieren?

Wij geven hierbij een voorzet hoe een Landpadenregeling organisatorisch vorm zou kunnen krijgen. In een volgende fase moet worden bekeken of alle partijen akkoord kunnen gaan met deze werkwijze.

5.1 Regie

Recreatieschap Marrekrite heeft sinds vele jaren de verantwoordelijkheid voor het beheer en onderhoud aan Wandelnetwerk Fryslân (markeringen). Het schap heeft daarmee een spilfunctie in de provinciale wandelinfrastructuur en onderhoudt in deze rol nauwe contacten met de grondeigenaren van het bestaande wandelknooppuntnetwerk. Aangezien bij nieuw te ontwikkelen landpaden als voorwaarde wordt gesteld dat deze een waardevolle bijdrage aan het wandelknooppuntnetwerk moeten leveren en hierop qua markeringen tevens moeten worden aangesloten, ligt het voor de hand dat het schap tevens de regie van een nieuwe regeling op zich neemt. In de praktijk betekent dit een forse uitbreiding van het aantal particuliere eigenaren en pachters waarmee wordt gewerkt. Recreatieschap Marrekrite kan het toestemmingstraject (zie werkzaamheden fase 2) verzorgen en de gebruiksovereenkomsten afsluiten. Ook het uitbetalen van de openstellingsvergoeding en het verzorgen van het relatiebeheer (contacten grondeigenaren) kan door het schap worden geregisseerd.

Tot nu toe bestaat het overgrote deel van de contacten waar Marrekrite als grondeigenaar mee te maken heeft uit de provincie Fryslân, gemeenten, TBO's en Wetterskip Fryslân. Slechts een zeer klein deel (ca. 107 km/3%) van het huidige, in totaal 3.740 kilometer lange, Friese wandelnetwerk is in eigendom van particuliere eigenaren. Als Marrekrite verantwoordelijk zou worden voor de uitvoering van een nieuwe Landpadenregeling, betekent dat dus een forse uitbreiding van het huidige takenpakket. Het contact leggen en onderhouden met particuliere eigenaren is een stuk intensiever dan met bijvoorbeeld provincie of gemeenten, waar het over openbare paden gaat en de toegankelijkheid dus reeds gewaarborgd is. Bovendien betreft dit slechts enkele partijen, terwijl het bij particuliere eigenaren in een nieuwe regeling om een veelvoud daarvan gaat, die allemaal met maatwerk moeten te worden bediend.

Ook het voorafgaande toestemmingstraject is een fase die veel tijd kost. Om tot goede afspraken te komen is het belangrijk dat men persoonlijk met elkaar om tafel zit. Schriftelijk of telefonisch afhandelen zal in veel gevallen niet afdoende zijn. Mogelijk kunnen de vrijwilligers van Stichting Wandelnet hier een bijdrage aan leveren, zeker waar het gaat om trajecten die ook onderdeel zijn van LAW- of Streekpaden.

Of Recreatieschap Marrekrite deze taken op zich kan en wil nemen, is een besluit dat door het *algemeen bestuur* van Marrekrite moet worden genomen. In voorbereiding hierop, hebben we alvast afgetast hoe hier binnen *dagelijks bestuur* van Marrekrite over wordt gedacht. Hier blijken de seinen op groen te staan.

In de vergadering van 17 februari 2022 heeft het dagelijks bestuur bepaald dat zij het algemeen bestuur positief zal adviseren, mocht het verzoek vanuit Provinciale Staten komen om tot een nieuwe Friese Landpadenregeling te komen. Daarbij gaat het om de structurele coördinatie en uitvoering van een nieuwe regeling door ons schap, dit overigens nog onder strikt voorbehoud van de financiële dekking. Eerder was deze financiële paragraaf nog niet beschikbaar. Met de presentatie van het voorliggende stuk is dat wel het geval. Er is nagedacht over de financiering van de eenmalige en van de structurele kosten. Wij kunnen inmiddels goed schatten wat het één en ander betekent voor de uitbreiding van ons takenpakket. Helder is dat er sowieso een formatie-uitbreiding nodig is. Marrekrite zit überhaupt al krap in haar bemanning en werkt momenteel aan uitbreiding hiervan, zodat er tijdiger opvolging kan worden gegeven aan alle vragen van de provincie en de gemeenten. Ook de presentatie van het voorliggende stuk heeft lang op zich laten wachten, iets wat regelrecht het gevolg is van een te kleine bemanning. Om een indicatie te geven, in Noord-Holland heeft men voor de structurele taken ca. 0,25fte beschikbaar. Dat is een dekking voor coördinatie, relatiebeheer en uitbetalen vergoedingen voor de landpaden, waarvan Noord-Holland circa 100km heeft liggen. In Friesland gaat het op basis van onze eerste inventarisaties waarschijnlijk om het dubbele of driedubbele aantal kilometers- in het meest optimistische scenario - waardoor het benodigd aantal uren voor deze werkzaamheden hoger zal zijn dan in Noord-Holland.

5.2 Schadeverzekering

De bij de gebruiksovereenkomst behorende schadeovereenkomst zal tussen de eigenaar/pachter en de provincie moeten worden afgesloten. De provincie Fryslân kan hiervoor haar WA-verzekering uitbreiden, waardoor eigenaren/pachters van Landpaden hier in voorkomende gevallen een beroep op kunnen doen. Wij stellen daarom voor om de juridische uitwerking van de schadeverzekering en -overeenkomst door de provincie Fryslân uit te laten voeren.

5.3 Voorzieningen

Het toegankelijk houden van de paden die onderdeel zijn van Wandelnetwerk Fryslân is altijd een taak van de grondeigenaar. Het onderhouden van benodigde voorzieningen hoort daar ook bij, net als bij openbare paden. Recreatieschap Marrekrite heeft geen taak in het onderhoud van voorzieningen en paden. Het schap is alleen verantwoordelijk voor de bewegwijzering van het wandelknooppuntnetwerk.

6. Fase 2: werkzaamheden en kosten

6.1 Incidentele werkzaamheden

Na een positief besluit van het algemeen bestuur van Marrekrite zal er nog een aantal werkzaamheden uitgevoerd moeten worden, alvorens de regeling echt uitgevoerd kan worden. Dat varieert van een onderzoek naar de Wegenlegger, het uitwerken van de regeling/gebruiksovereenkomst en de schadeverzekering, het toestemmingentraject, maar ook het inventariseren van voorzieningen en markeringen. Als alle werkzaamheden een positieve uitkomst hebben, kan worden overgegaan tot realisatie van de landpaden.

6.1.1. Wegenlegger

In de Wegenlegger staan alle openbare wegen en paden binnen een gemeente vermeld. Staat een pad in de Wegenlegger, dan is de eigenaar automatisch verplicht om het toegankelijk te houden. Voordat de eigenaren benaderd worden, is het daarom zaak om van de beoogde landpaden na te gaan of ze in de Wegenlegger staan. In dat geval zijn een gebruiksovereenkomst en openstellingsvergoeding niet nodig. Voor deze controleslag is de medewerking van de gemeente nodig, als beheerder van de Wegenlegger.

6.1.2 Uitwerken landpadenregeling

Uitwerken schadeverzekering

De provincie Fryslân zal haar eigen WA-verzekering uit moeten breiden met de mogelijkheid om schades door wandelaars aan eigendommen van de grondeigenaren/pachters te dekken. Verdere uitwerking hiervan en de voorwaarden in de schadeovereenkomst is de verantwoordelijkheid van de provincie.

Uitwerken gebruiksovereenkomst en openstellingsvergoeding

Aan de hand van de vroegere gebruiksovereenkomst - en voorbeelden van andere provincies - kan een definitieve overeenkomst opgesteld worden, waarin de afspraken met de grondeigenaren/pachters vastgelegd kunnen worden. In de op te stellen gebruiksovereenkomst worden, naast zaken als de openstellingsvergoeding, ook de voorwaarden voor deze vergoeding opgenomen.

6.1.3 Toestemmingentraject

Het toestemmingentraject start met het verzamelen van de adresgegevens van de eigenaren/pachters. Voor een groot deel van de bestaande trajecten zijn de gegevens van de eigenaren bekend. Voor nieuwe trajecten geldt dat niet. Hiervoor kunnen kadastragegevens gebruikt worden, maar dat levert alleen NAW-gegevens op. In deze fase is het echter juist van belang om de betrokkenen persoonlijk te spreken, waardoor telefoonnummers nodig zijn. De juiste gegevens verkrijgen, is een arbeidsintensief proces.

Aan de hand van een checklist wordt vervolgens, tijdens het contact met de eigenaren/pachters, onder andere afgewogen of het pad meerwaarde biedt voor Wandelnetwerk Fryslân, of men mee wil werken en toestemming wil geven, of er aanvullende voorzieningen nodig zijn om het pad toegankelijk te maken en of men in aanmerking komt voor een openstellingsvergoeding. In bijlage 5 is als voorbeeld een concept-checklist weergegeven, die als ondersteuning bij dergelijke gesprekken kan dienen.

6.1.4 Realiseren landpaden

Realiseren voorzieningen

Zodra alle seinen voor een pad op groen staan, worden de overeenkomsten afgesloten, eventuele voorzieningen gerealiseerd en de markeringen van Wandelnetwerk Fryslân aangebracht.

Het realiseren van eventuele voorzieningen (bruggetjes, overstappen, et cetera) om het pad begaanbaar te maken, is iets waarvan Marrekrite denkt dat het wijs is dit centraal te organiseren. Hiermee kan gestuurd worden op constructie en materiaalgebruik, wat een enorme invloed op de levensduur heeft. Onderzocht moeten worden of Marrekrite in dat geval, namens alle grondeigenaren/pachters, hiervoor gebruik kan maken van regelingen zoals POP3. Pas in het toestemmingentraject wordt duidelijk om welk soort voorzieningen en om welke aantallen het gaat. Een definitief besluit over de financiering hiervan volgt dan ook op een later moment.

Inpassen in Wandelnetwerk Fryslân

Voorwaarde bij een nieuwe Landpadenregeling is dat de paden onderdeel worden van Wandelnetwerk Fryslân, het provinciale knooppuntnetwerk, dat in opdracht van de Friese gemeenten en de provincie Fryslân wordt onderhouden en beheerd door Recreatieschap Marrekrite. Het ligt daarom voor de hand dat Marrekrite ook de inpassing van de landpaden in het netwerk verzorgt en vervolgens het beheer en onderhoud van de markeringen op zich neemt, waarmee dit langjarig is gewaarborgd. Ook worden de paden daarmee opgenomen in de digitale database, welke door diverse marketingorganisaties wordt gebruikt om het wandelnetwerk te promoten en om thematische routes te ontwikkelen.

Marrekrite heeft in de bestaande opdracht zelf geen budget om dit te realiseren. Deze *initiële* investering zou wellicht door de provincie Fryslân kunnen worden gedaan, zoals de provincie in het recente verleden belangrijke bijdragen heeft gedaan om het huidige netwerk gerealiseerd te krijgen.

Het *structurele* beheer en onderhoud van het wandelnetwerk wordt voor het grootste deel opgebracht door de Friese gemeenten. Door het opnemen van nieuwe landpaden in het netwerk, wordt ook het onderhoud van de bijbehorende nieuwe markeringen meteen in de bestaande systematiek geborgd.

Het betekent wel dat de jaarlijkse onderhoudskosten aan het wandelnetwerk zullen toenemen. Het bestuur van Recreatieschap Marrekrite zal akkoord moeten geven op deze toename van de kosten en de deelnemers zullen hiervoor extra middelen beschikbaar moeten stellen.

Ooststellingwerf

Voor Ooststellingwerf geldt een andere situatie. Hoewel Ooststellingwerf een Friese gemeente is, onderhoudt niet Marrekrite, maar Recreatieschap Drenthe hier het wandelnetwerk. Er is nog nader overleg nodig over wie welke werkzaamheden in deze gemeente uit kan voeren. Als het voorwerk door Marrekrite wordt gedaan, betekent dat dat er een extra bijdrage van Ooststellingwerf nodig is. Vanuit het oogpunt van beheer en onderhoud is waarschijnlijk de meest efficiënte werkwijze dat de betreffende gebruiksovereenkomsten door Recreatieschap Drenthe worden afgesloten. Het aanbrenge van de markeringen in Ooststellingwerf wordt ook door Recreatieschap Drenthe uitgevoerd.

6.2 Raming incidentele werkzaamheden

Bij de raming van de kosten voor de introductie van een landpadenregeling rekenen we 3 jaar om het geheel op poten te zetten. Vanaf jaar 4 komen we in de stabilisatiefase terecht en gaat het om het repeterende meerjarig onderhoud, het in stand houden van het netwerk.

Samenvattend voorzien wij de volgende fases in de opstart:

- Jaar 1: uitwerken regeling (*voorbereiding*) ; bestaande paden in het wandelnetwerk (*fase 2a*) en de voormalige landpaden weer opnemen (*fase 2b*);
- Jaar 2: 50% van de toe te voegen (nieuwe) landpaden (*fase 2c*), en
- Jaar 3: overige 50% toe te voegen landpaden (*fase 2c*).

In het najaar van 2022 zal Marrekrite, vooruitlopend op de eventuele implementatie van een regeling, een eenmalige bijdrage van € 75.000 aanvragen uit het Gastvrij Fryslân budget. Mocht de regeling er komen, dan kunnen we vlot starten en het grootste deel van de geraamde kosten (€ 88.000) dekken.

6.3 Structurele werkzaamheden

Na het opstartjaar - waarin veel kosten een incidenteel karakter hebben - krijgt de regeling vanaf het tweede jaar een structureler karakter, wat zich ook vertaalt in de kosten. Er zijn middelen nodig voor het beheer van het actieve netwerk, eventuele schadeclaims dienen te worden afgehandeld en onderhoud aan voorzieningen en markering dient te worden verricht.

6.3.1 Coördinatie en uitvoering regeling

Bovenstaand is reeds uitvoerig beschreven wat het beheer van een netwerk met zich meebrengt. Aangezien Ooststellingwerf geen deelnemer is in de GR Marrekrite moeten voor deze gemeente aparte afspraken gemaakt moeten worden tussen gemeente, Recreatieschap Drenthe en Recreatieschap Marrekrite. Als de uitvoering van de regeling bij Marrekrite zou worden ondergebracht, is de meest efficiënte en gewenste weg deze taak ook meteen voor Ooststellingwerf te organiseren. Anderzijds is het voor Recreatieschap Drenthe als uitvoerende onderhoudspartij in Ooststellingwerf van belang een goed relatiebeheer te voeren met de grondeigenaren/pachters. Dit punt vraagt nog om nadere uitwerking.

6.3.2 Afhandelen schadeclaims

Eventuele schadeclaims worden afgehandeld door de provincie Fryslân. Aangezien Marrekrite het eerste aanspreekpunt voor de contractanten wordt, zal het schap hen doorverwijzen naar de provincie. Voor de provincie zijn hier jaarlijks structureel enkele extra uren voor nodig, al is eerder al opgemerkt dat het aantal claims zeer beperkt is.

6.3.3 Onderhoud voorzieningen

Het onderhoud aan voorzieningen op de paden is de verantwoordelijkheid van de grondeigenaar/pachter. Hiervoor ontvangt men een openstellingsvergoeding. Marrekrite stelt voor om, naar analogie van de werkwijze op het domein Water, te komen tot een serie standaard voorzieningen, zoals bruggetjes en overstapjes. Het ligt voor de hand hiervoor, net als bij onze beproefde steigers, gerecycled kunststof te gebruiken. Eenmaal gerealiseerd, is het onderhoud - net als bij onze steigers - voor tientallen jaren geen zorg meer. De voorzieningen worden niet glad en rotten niet weg. Mocht er toch enige schade ontstaan, dan kunnen de betreffende onderdelen simpelweg vervangen worden. Bij gebruik van kunststof is "groot onderhoud" daarom pas op lange termijn weer een issue. We spreken over termijnen van 40 tot 50 jaar.

Voor de landpaden die reeds in het netwerk zitten, moet vooral geïnventariseerd worden of er overstapjes of klaphekjes nodig zijn. Bij de realisatie is destijds niet geïnvesteerd in voorzieningen als deze, terwijl dat wel wenselijk zou zijn om de kwaliteit van het netwerk te verhogen. Nu moeten wandelaars vaak over hekken klimmen, wat niet echt gebruiksvriendelijk is.

Bij de paden die eerder onder de oude Boerenlandpadenregeling vielen, maar daarna uit het netwerk zijn gehaald, zijn destijds wel voorzieningen aangebracht. Het is echter niet bekend wat de staat van deze voorzieningen is. Er zal geïnventariseerd moeten worden in hoeverre deze aan vervanging toe zijn. Van de paden die kansrijk zijn om toe te voegen, moet na instemming van de eigenaar, geïnventariseerd worden welke voorzieningen er nodig zijn om het pad begaanbaar te maken. Dat kan variëren van een overstapje tot een eenvoudig bruggetje over een sloot.

Omdat vooraf niet in te schatten is wat er nodig is aan voorzieningen, is dit als stelpost in de begroting opgenomen. Voor de financiering zetten we zoveel mogelijk in op subsidies en fondsen, zoals POP3, IMF, Waddenfonds en medefinanciering door Wetterskip Fryslân waar het hun kades betreft. Voor de realisatie willen we zo mogelijk de wintercapaciteit van onze eigen buitendienst benutten.

6.3.4 Onderhoud markeringen wandelnetwerk

Het onderhoud aan markeringen van het wandelnetwerk is een taak van Marrekrite (in Ooststellingwerf: Recreatieschap Drenthe). Aangezien deze kosten sinds 2021 niet meer op nacalculatie worden berekend, maar vooraf via een geschatte vergoeding in de bijdrage, zal uitbreiding van het aantal markeringen leiden tot een verhoging van de jaarlijkse deelnemersbijdrage.

6.4 Raming structurele werkzaamheden

Vanaf jaar 2 hebben we te maken met structurele kosten voortkomend uit hetgeen in eerdere jaren is gerealiseerd. Een mogelijkheid om deze middelen op tafel te krijgen is via de bijdrageregeling van de GR Marrekrite. Daarmee zou de regeling meteen ook voor langere tijd zijn geborgd.

Jaarlijkse kosten	Eenmalig	Structureel	Totaal
jaar 1	€ 87.560	€ 0	€ 87.560
jaar 2	€ 127.428	€ 147.431	€ 274.859
jaar 3	€ 127.428	€ 258.325	€ 385.754
jaar 4 en verder	€ 0	€ 369.220	€ 369.220

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de jaarlijkse kosten van een landpadenregeling – met een netwerk in de meest uitgebreide vorm – een jaarlijkse last van € 369.220 met zich meebrengt. In het beheer zijn er terugkerende werkzaamheden die moeten worden uitgevoerd om de regeling op het gewenste niveau te continueren. Het betreft de coördinatie en uitvoering van de regeling, zoals de uitbetaling van vergoedingen, maar ook het afhandelen van eventuele schadeclaims, alsmede het onderhoud aan voorzieningen en markeringen. Dit vraagt op jaarbasis 1 fte (schaal 9), wat neerkomt op € 63.000 per jaar. Deze kostenpost is als onderdeel van de totale raming (€ 369.220) opgenomen.

Mocht Marrekrite gevraagd worden de regeling uit te voeren en te beheren, zou dat leiden tot een structurele verhoging van de bijdrage van de deelnemers, hetgeen om een akkoord van het algemeen bestuur vraagt. In de praktijk zal dit betekenen dat de provincie vervolgens jaarlijks 40% van de kosten draagt (ca. € 150.000 vanaf jaar 4) en de 13 bij Marrekrite aangesloten gemeenten de overige 60%. Wat dit voor elke gemeente apart betekent, is op dit moment nog niet nader gespecificeerd, maar het is helder dat de vele schouders de zaak lichter maken (zie bijlage 7 voor de gespecificeerde ramingen).

BIJLAGE 1 – Achtergrond wandelpaden op particulier terrein

Achtergrond wandelpaden:

- Wandelpaden kunnen openbaar toegankelijk zijn (meestal opgenomen in de wegenlegger) of niet openbaar zijn.
- Openbare paden zijn vaak eigendom van overheden (provincie/gemeente), terreinbeherende organisaties en (landgoed)stichtingen.
- Niet-openbare paden zijn vaak in eigendom van particulieren. Het gaat daarbij niet alleen om paden over agrarische grond (eigendom agrariër), maar ook paden die eigendom zijn van burgers. Daarnaast zijn veel van de paden van terreinbeherende organisaties en (landgoed)stichtingen niet-openbaar. Tot slot zijn er nog de schouwpaden van het waterschap. Die zijn ook vaak niet openbaar toegankelijk.
- Om in Nederland te mogen wandelen, moet de grondeigenaar (en de eventuele pachter) expliciet toestemming geven. Voor openbare paden is dit geregeld, maar voor de niet-openbare paden moet de grondeigenaar expliciet toestemming geven om over het pad te mogen wandelen.
- Een niet-openbaar pad waarvoor toestemming is verkregen om te wandelen, is niet altijd onderdeel van Wandelnetwerk Fryslân.
- Om een pad op te kunnen nemen in Wandelnetwerk Fryslân, moet de grondeigenaar ook toestemming geven voor het plaatsen én onderhouden van de benodigde markeringen.
- Soms zijn er voorzieningen nodig als overstapjes, bruggetjes of batingen. Over financiering, plaatsing en onderhoud daarvan moeten ook afspraken gemaakt worden.
- Of er toestemming verkregen wordt om te wandelen op een niet-openbaar pad (en deze zo mogelijk op te nemen in Wandelnetwerk Fryslân), hangt sterk af van de mogelijkheden voor grondeigenaren om een vergoeding te krijgen voor het openstellen en onderhouden. Ook speelt mee of men risico's ziet voor schade aan vee/gewassen, dan wel schade door vee aan de wandelaars.
- Momenteel zijn er in Friesland geen mogelijkheden om particuliere grondeigenaren (agrariër of burger) een vergoeding te geven. Tot 2013 was er een landelijke Boerenlandpadregeling (zie volgende paragraaf).
- Voor schade aan vee/gewassen kon de agrariër tot die tijd een beroep doen op een provinciale WA-verzekering. Op dit moment zijn er in Friesland geen mogelijkheden om dergelijke schades te verzekeren.
- Daardoor (maar ook omdat onderhoud en toegankelijkheid beter gewaarborgd zijn bij openbare paden) ligt Wandelnetwerk Fryslân voor het overgrote deel op bestaande openbare (en daarmee vaak verharde) paden, waar overheden of TBO's eigenaar zijn. Slechts in beperkte mate lopen de (vaak onverharde) paden over particulier grondgebied. Dit terwijl wandelaars juist sterk waarde hechten aan wandelingen over onverharde paden, die bovendien exclusief voor wandelaars zijn.

Historie Boerenlandpadregeling:

- 2005/2006: Meerjarenprogramma Vitaal Platteland werd van kracht. De Tweede Kamer had eind 2005 besloten tot de realisatie van 1.000 km extra 'wandelen over boerenland'. Het rijk nam het initiatief om hier samen met de provincies invulling aan te geven. De provincies vervulden hierbij een regierol en namen deze taak op in de Provinciale Meerjarenprogramma's 2007-2013. Hiermee ontstond de Boerenlandpadregeling: een beheervergoeding waarbij de boer € 0,45 per strekkende meter per jaar ontving voor het openstellen en onderhouden van een wandelpad over zijn land.
- 2011: Tot 2011 werd landelijk 350 km aan boerenlandpad gerealiseerd/opengesteld via deze regeling. In Friesland ging het om een aantal paden binnen het project Historische Wandelpaden Noordoost-Fryslân. Landschapsbeheer Friesland was hierbij de uitvoerende partij.
- Er zijn in die periode (tussen 2005 en 2007) in Friesland 15 Boerenlandpadovereenkomsten met agrariërs afgesloten (looptijd van 10 jaar). In 2017 zijn dus de laatste overeenkomsten vervallen.
  - Tussen provincie Fryslân en de agrariër werd een overeenkomst afgesloten waarin de toestemming om te wandelen werd vastgelegd en de mogelijkheden om aanspraak te maken op de provinciale WA-verzekering bij schade aan eigendommen van de agrariër.
  - Tussen Landschapsbeheer Friesland en de agrariër werd een gebruiksrecht gevestigd. In deze overeenkomst werd het volgende geregeld: toestemming om het pad op te nemen in het wandelnetwerk, onderhoud van het pad (door agrariër), realisatie en onderhoud van/aan voorzieningen als overstapjes/bruggen/battingen en bewegwijzering (door LBF) en de vergoeding die de agrariër hiervoor kreeg (de Boerenlandpadregeling).
- Staatssecretaris Bleker schortte rond 2012/2013 de afspraken tussen provincies en rijk op. Er was niet langer rijksgeld voor de Boerenlandpadregeling. Het geheel was ingewikkeld geworden omdat de aanvragen over veel schijven ging (boer, agrarische natuurvereniging, Wandelnet, provincie), elke provincie maatwerk eiste en het daardoor inefficiënt en te duur was geworden. Elke provincie besloot daarna zelf of ze het provinciale budget nog beschikbaar wilde stellen voor boerenlandpaden. De provincie Fryslân besloot hier niet langer op in te zetten, waarmee er een eind kwam aan de Boerenlandpadregeling in Friesland.
- Dit was ten tijde van de ontwikkeling van het deelproject Waddenwandelen. Daarin waren reeds vergaande afspraken met boeren voor opname van een aantal paden in het wandelnetwerk, maar na het stopzetten van de Boerenlandpadenregeling, haakten deze boeren af en zijn de trajecten over hun land op het laatste moment uit het wandelnetwerk gehaald.

BIJLAGE 2 – Artikel Trouw d.d. 30-01-2021

Opinie Recreatie

Recreatie kan ook buiten de natuurgebieden

Er liggen nog honderden kilometers voor wandelen, fietsen en varen ongebruikt in de landelijke buitengebieden. Maak die toegankelijk voor recreatie, zodat we de te drukke natuurgebieden kunnen ontlasten, stelt Paul Makken, manager public affairs van ANWB voor recreatie en toerisme, voor.

Paul Makken 30 januari 2021, 13:28

Met de lockdown en de avondklok krijgen mensen twee verschillende boodschappen. De overheid zegt ‘blijf thuis’ om besmettingen te voorkomen en werkgevers willen dat hun mensen eropuit gaan om fysiek en mentaal fit te blijven.

Het eerste doen we omdat het moet, het tweede omdat we het graag willen. Met als gevolg dat op mooie dagen parkeerterreinen bij natuurgebieden worden gesloten omdat het te druk is. Beetje simpel gedacht volgt hieruit dat we dus meer ruimte voor parkeren rondom dat soort locaties moeten maken.

recreatieschap marrekrite

Mijn collega's binnen de ANWB die zich inzetten om zo veel mogelijk mensen mobiel te houden, willen aantonen dat er meer geïnvesteerd moet worden in infrastructuur en openbaar vervoer om, als alles weer normaal is, files te voorkomen. Maar als het gaat om recreatie en toerisme verkeren we nu al in een situatie van congestie. We zien al vele jaren een sterke groei van recreatie en toerisme in eigen land. We constateren ook al jaren dat vraag en aanbod van recreatieve ruimte niet in evenwicht zijn. De vergelijking met infrastructuur van (snel)wegen gaat mank, maar dit recreatieve congestieprobleem kunnen we tegen veel minder kosten oplossen dan bijvoorbeeld het fileprobleem. Terwijl het maatschappelijke belang minstens zo groot is.

Natuurorganisaties moeten uiteraard voorrang geven aan hun primaire taak: het beschermen van kwetsbare natuur. Dat de recreatieve toegankelijkheid daarom beperkt moet blijven, is begrijpelijk. De oplossing voor de mismatch moeten we dan ook voornamelijk buiten de beschermde gebieden zoeken. Recreanten zijn namelijk niet altijd en per se op zoek naar 'echte natuur', ze willen gewoon in een mooi landschap wandelen, fietsen of varen; zie het succes van de NS-wandelroutes.

Dijken en schouwpaden

Er liggen nog honderden kilometers voor wandelen, fietsen en varen - ongebruikt in de landelijke 'buitengebieden'. Veel meer dijken en schouwpaden van waterschappen kunnen bijvoorbeeld toegankelijk worden gemaakt. De stikstofcrisis heeft het denken over vloeiende overgangen tussen landbouw en natuur, in plaats van de harde scheiding die er nu veelal is, een impuls gegeven. Die overgangsgebieden kunnen helpen de recreatieve druk op natuurgebieden te verminderen.

recreatieschap marrekrite

Ook subsidieregelingen voor een recht van overpad langs akkerranden, sloten en beken kunnen uit de mottenballen worden gehaald en (financieel) aantrekkelijk worden gemaakt voor boeren. En laten we intussen niet vergeten dat het Nederlands Natuur Netwerk lang niet af is. Ooit een voorbeeld voor Europees natuurbeleid, verdwijnt het vertrouwen dat het er nog van komt. Reden te meer voor een nieuwe impuls.

Deze ideeën zijn niet nieuw of origineel. Ze circuleren al jaren in de polders van bestuurders, landeigenaren en belangenorganisaties. Dat het niet tot echte doorbraken komt, is omdat het Rijk dit volstrekt onbelangrijk vindt.

Topbestemming

Dit kabinet heeft wel – een beetje gratis en surfend op de snelle autonome groei van toerisme vóór corona – gezegd dat Nederland een topbestemming moet worden voor recreanten en toeristen, maar heeft er vervolgens geen werk van gemaakt; dat wil zeggen: geen plan, geen regie en dus ook geen geld. Toch is dat nodig, want zonder druk geen proces. En het is urgent nu de

recreatieschap marrekrite

inrichting van ons land steeds meer wordt beïnvloed door de markt, zie de ontwikkelingen rond woningbouw, zonneparken en windmolens.

Corona laat zien dat natuur én mensen meer ruimte nodig hebben. Ook als we een nieuw normaal hebben bereikt na corona. Aan het Binnenhof is vrijwel iedereen het erover eens dat er weer een minister voor Ruimtelijke Ordening moet komen. Laten we die minister dan ook verantwoordelijk maken voor een aantrekkelijk en een recreatief goed toegankelijk Nederland.

BIJLAGE 3 – Voorbeelden Gebruiksovereenkomsten

3a. Provincie Noord-Holland

MEDEGEBRUIKSOVEREENKOMST
BOERENLANDPADREGELING PROVINCIE NOORD-HOLLAND 2017-2021

Model : Recreatie Noord-Holland NV
Versie : 6.0
Datum : januari 2021
Contractnr:

De ondergetekenden:

Recreatie Noord-Holland NV, hierna te noemen "**Recreatie Noord-Holland**", gevestigd te Haarlem, te dezer zake rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer A. Th. Rohof, senior projectleider Routebureau van Recreatie Noord-Holland NV,

en

Firmanaam	
Gevestigd te	
KvK inschrijving nummer	
Te (plaats KvK)	
BTW nummer	
Bankrekeningnummer – IBAN	
Te dezer zake rechtsgeldig vertegenwoordigd door	
Telefoonnummer vast	
Telefoonnummer mobiel	
E-mailadres	

hierna te noemen: "**wederpartij**";

gezamenlijk te noemen: "**partijen**";

in aanmerking nemende dat:

- het provinciaal beleid, zoals neergelegd in de Agenda Groen 2013-2016, er ondermeer op is gericht recreatief medegebruik door wandelaars te bevorderen door bestaande boerenlandpaden te continueren en het aantal boerenlandpaden te laten toenemen;
- het Provinciaal Meerjarenprogramma Groen 2017-2021 wordt jaarlijks geactualiseerd;
- de provincie Noord-Holland daarvoor een gelimiteerde subsidie ter beschikking stelt en voorts bereid is garanties te verstrekken ten aanzien van risico's die particulieren c.q. agrariërs lopen ten gevolge van het in medegebruik geven van een gedeelte van hun terrein als wandelroute;

recreatieschap marrekrite

- de wederpartij zich jegens een routeaanlegger c.q. wandelroutebeheerder heeft verbonden dat op zijn perceel of percelen een gemarkeerd tracé van een wandelroute (het boerenlandpad) zal worden uitgezet en in stand gehouden;
- de wederpartij zich jegens een wandelrouteaanlegger c.q. wandelroutebeheerder heeft verbonden om te gedogen dat er ten behoeve van de toegankelijkheid van het tracé eenvoudige voorzieningen worden aangelegd en onderhouden.

komen het volgende overeen.

Artikel 1 Doel van de overeenkomst

Met deze overeenkomst wordt door Recreatie Noord-Holland beoogd het provinciale beleid om land van boeren open te stellen voor wandelaars, zoals beschreven in de Agenda Groen 2013-2016 en het Provinciaal Meerjarenprogramma Groen 2017-2021, te realiseren.

Artikel 2 Locatieaanduiding

1. Wederpartij stelt het hierna aangeduide perceelsgedeelte of gedeelten daarvan beschikbaar voor recreatief medegebruik als boerenlandpad door wandelaars tussen zonsopgang en zonsondergang gedurende het hele jaar / alleen gedurende de periode van ..... t/m ..... (buiten broedseizoen b.v.)*.
2. Het in het eerste lid vermelde boerenlandpad op een deel van het perceel (of percelen) is aangegeven op een kaart die als bijlage bij deze overeenkomst is gevoegd.

Kadastergem.	Sectie	Nummer	Lengte tracé	Jur. status	Bijz.

Artikel 3 Verplichtingen van de wederpartij

1. De wederpartij is bevoegd deze overeenkomst aan te gaan.
2. De wederpartij biedt wandelaars gedurende de looptijd van deze overeenkomst vrije toegang op het uitgezette boerenlandpad zoals in artikel 2 aangegeven.
3. De wederpartij zal gebreken aan het tracé of de daarop aanwezige voorzieningen z.s.m. melden aan Recreatie Noord-Holland.
4. De wederpartij zal de toegankelijkheid voor wandelaars niet aantasten of onmogelijk maken, b.v. door het weiden van een stier op het pad.
5. De wederpartij zal het pad begaanbaar en vrij van obstakels houden.
6. De wederpartij zal er voor zorgen dat een rechtsopvolger van het perceel van de wederpartij waarop deze overeenkomst rust op de hoogte wordt gesteld van het bestaan van deze overeenkomst.

Artikel 4 Verplichtingen van Recreatie Noord-Holland

1. Recreatie Noord-Holland is over de lengte van het tracé een jaarlijkse vergoeding van € 1,- per strekkende meter (prijsspeil 2021) aan de wederpartij verschuldigd voor openstelling van het tracé. Dit komt neer op een totaal bedrag van € ..... p.p. 2020.

*doorhalen wat niet van toepassing is

recreatieschap marrekrite

2. Recreatie Noord-Holland zal de vergoeding zoals genoemd in het voorgaande lid jaarlijks voldoen op of omstreeks 1 november van het betreffende jaar op een door de wederpartij schriftelijk opgegeven bankrekening.
3. In de jaren dat de overeenkomst aanvangt c.q. eindigt wordt de vergoeding bepaald aan de hand van het aantal maanden dat de overeenkomst in werking is geweest.
4. Met ingang van 2015 wordt elk jaar, telkens op 1 januari, de vergoeding geïndexeerd op basis van de CBS consumentenprijsindex, reeks alle huishoudens.

Artikel 5 Looptijd

1. Deze overeenkomst heeft een duur van 5 jaar, te rekenen vanaf de dag dat deze is gesloten en wordt niet stilzwijgend verlengd.
2. Deze overeenkomst treedt in werking op de eerste dag van de maand, volgend op de maand waarin het tracé, inclusief de bijbehorende voorzieningen, op het perceel van de wederpartij is uitgezet.
3. Ieder der partijen kan in geval van een dringende reden deze overeenkomst tussentijds opzeggen met inachtneming van een opzegtermijn van een maand. De opzegging vindt plaats bij aangetekend schrijven waarin de dringende reden wordt gemotiveerd. Deze beëindiging kan niet leiden tot schadeplichtigheid van de opzeggende partij tenzij bij rechtelijke toetsing blijkt dat er geen dringende reden aanwezig was.

Artikel 6 Tussentijdse ontbinding door Recreatie Noord-Holland

1. Recreatie Noord-Holland is bevoegd tot tussentijdse ontbinding van deze overeenkomst over te gaan indien de wederpartij zich niet houdt aan een in artikel drie van deze overeenkomst genoemde verplichting. Recreatie Noord-Holland is verplicht dit vooraf schriftelijk aan de wederpartij kenbaar te maken en de wederpartij in de gelegenheid te stellen alsnog de overeengekomen verplichting binnen vier kalenderweken na te komen. Is binnen deze termijn van vier kalenderweken het gebrek niet hersteld dan kan direct tot ontbinding van deze overeenkomst worden overgegaan.
2. Recreatie Noord-Holland is bevoegd deze overeenkomst met inachtneming van een opzegtermijn van een maand tussentijds te ontbinden wanneer een overeenkomst van de wederpartij met een routemaker of beheerder van het boerenlandwandelpad, om welke reden dan ook, is beëindigd.
3. Recreatie Noord-Holland is bevoegd deze overeenkomst met inachtneming van een opzegtermijn van een maand tussentijds te ontbinden wanneer een overeenkomst van een andere wederpartij, gelegen aan hetzelfde boerenlandpad, met een routemaker, beheerder van het wandelpad of Recreatie Noord-Holland, om welke reden dan ook, is beëindigd.
4. Recreatie Noord-Holland is geen vergoeding, van wat voor aard dan ook, aan de wederpartij verschuldigd bij ontbinding van de overeenkomst op grond van het in dit artikel bepaalde.

Artikel 7 Overdracht door Recreatie Noord-Holland aan een derde partij

1. Deze overeenkomst kan door Recreatie Noord-Holland aan een derde partij worden overgedragen zonder voorafgaande toestemming van de wederpartij.
2. Recreatie Noord-Holland stelt de wederpartij tijdig schriftelijk op de hoogte van een in het eerste lid van dit artikel bedoelde overdracht.

recreatieschap marrekrite

Artikel 8 Overige bepalingen

1. Aan deze overeenkomst toegevoegde bijlagen worden geacht daarvan een onverbreekelijk en integraal onderdeel uit te maken.
2. Deze overeenkomst kan eerst worden gesloten nadat de wederpartij een overeenkomst heeft gesloten met een derde partij of partijen over de situering van het tracé c.q. het gebruik ervan door wandelaars op het perceel van de wederpartij. Een dergelijke overeenkomst kan ook mondeling zijn aangegaan.
3. Deze overeenkomst kan eerst worden gesloten nadat de wederpartij een overeenkomst met de provincie Noord-Holland heeft gesloten waarin vrijwaring, schadevergoeding en aansprakelijkheid m.b.t. het gebruik van het tracé door wandelaars is geregeld.

Artikel 9 Uitsluiting aansprakelijkheid Recreatie Noord-Holland

Recreatie Noord-Holland sluit, behoudens opzet of grove schuld, iedere aansprakelijkheid verband houdend met deze overeenkomst uit waarbij in geval van opzet of grove schuld aan de zijde van Recreatie Noord-Holland de hoogte van de schadevergoeding beperkt blijft tot hetgeen wordt vergoed door de aansprakelijkheidsverzekeraar van Recreatie Noord-Holland.

Artikel 10 Geschillen

1. Verschillen van mening tussen partijen over de uitleg en uitvoering van deze overeenkomst zullen zoveel mogelijk langs minnelijke weg worden opgelost.
2. Indien een verschil van mening niet langs minnelijke weg is opgelost, wordt geacht een geschil te bestaan.
3. Een geschil wordt in eerste instantie behandeld volgens het Minitrage Reglement van het Nederlands Arbitrage Instituut.
4. Indien het geschil in arbitrage niet tot een oplossing leidt, zijn partijen gerechtigd het geschil voor te leggen aan de bevoegde burgerlijke rechter.

Aldus in tweevoud opgemaakt en getekend te ..... op.....

Recreatie Noord-Holland NV

De wederpartij

A.Th. Rohof BSc. MBA
senior projectleider Routebureau

Naam: .....

BIJLAGE: Kaart met daarop aangegeven het boerenlandpad

3b. Provincie Groningen

In Groningen zijn verschillende varianten van de gebruikersovereenkomst: a. voor trajecten zonder openstellingsvergoeding; b. voor trajecten met vergoeding; c. voor trajecten met pachters.

In deze bijlage nemen we alleen de variant mét openstellingsvergoeding op.

Overeenkomst vergoeding Wandelen over Boerenland

Gegevens grondeigenaar/ grondgebruiker (1)

Naam, voorletter(s) _____
Straat en huisnummer _____
Postcode en woonplaats _____
Provincie _____
Telefoonnummer _____
E-mail _____
IBAN _____
en

Gegevens collectieve partij (2)

Secretariaatsadres Stichting Routebureau Groningen
Straat en huisnummer: Roderwolderdijk 60
Postcode en woonplaats: 9744 TH Groningen
Vertegenwoordigd door
Naam, voorletter(s): Dhr. T. Berends
Functie: voorzitter

De ondergetekenden

1. **De heer/mevrouw, gevestigd te,** gedurende de duur van deze overeenkomst van in artikel 1 genoemde perce(e)(en) of zijn vertegenwoordiger, hierna te noemen "de rechthebbende",
en
2. Routebureau Groningen, gevestigd te Groningen, in deze vertegenwoordigd door de voorzitter, dhr. T. Berends, hierna te noemen "de uitvoerder",

in aanmerking nemende dat:

- a. de provincie Groningen het recreatief medegebruik van gebieden met een andere hoofdfunctie dan recreatie, wil bevorderen en projecten die leiden tot meer en betere wandelmogelijkheden in het buitengebied wil ondersteunen;
- b. wandelpaden binnen door de provincie gewaardeerde dan wel financieel ondersteunde projecten over het terrein van de rechthebbende lopen;

- c. de rechthebbende bereid is wandelaars tussen zonsopgang en zonsondergang op een gedeelte van het terrein vrije doorgang te verlenen,

zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1 Openstelling en ligging van het pad en contractperiode

- 1.1 De rechthebbende stelt een gedeelte van het perceel/de percelen voor de wandelaar open, te weten meter, lopend over het perceel kadastraal bekend als: gemeente, sectie nrs. zoals aangegeven op bijgevoegde kaart in bijlage 1, hierna te noemen "het pad", gedurende de periode 1 januari t/m 30 december, tussen zonsopgang en zonsondergang, voor wandelaars die zich op het pad wensen te begeven. Indien van toepassing; met uitzondering van het broedseizoen.
- 1.2 De rechthebbende verklaart dat hij/zij bevoegd is hetgeen in het eerste lid staat te doen en stelt de uitvoerder onverwijld schriftelijk in kennis van rechtsopvolging en meldt het bestaan van deze overeenkomst aan de rechtsopvolger.
- 1.3 De overeenkomst wordt aangegaan voor de periode van zeven jaar en vangt aan op ..... In het laatste jaar van deze periode zal bekeken worden of, en in welke vorm en onder welke voorwaarden het recreatief medegebruik ten behoeve van wandelen kan worden gecontinueerd.
- 1.4 De rechthebbende kan deze overeenkomst opzeggen door middel van een aangetekend schrijven met inachtneming van een opzegtermijn van een half jaar, waarna deze overeenkomst eindigt.
- 1.5 Gedurende de periode van de overeenkomst kan in overleg met de uitvoerder in geval van buitengewone omstandigheden (zoals uitbraak van plant /dierziekten) worden besloten tot afsluiting van de onder lid 1 genoemde terreinen.

Artikel 2 Gebruik, kwaliteit en herkenbaarheid van het pad

- 2.1 De rechthebbende behoudt het volle genot en gebruik van het pad, met dien verstande dat de toegankelijkheid voor wandelaars niet aangetast of onmogelijk gemaakt wordt.
- 2.2 De rechthebbende is verplicht het pad begaanbaar en vrij van obstakels te houden. Hij draagt zorg voor de aangelegde voorzieningen (bijv. overstapjes, gedragsbordjes, markeringen, vlonders) die de toegankelijkheid door, en veiligheid van wandelaars gedurende de periode van de overeenkomst waarborgt. De rechthebbende verricht reparaties en klein onderhoud. Groot onderhoud en vervanging wordt door de uitvoerder verzorgd. De toegankelijkheid en kwaliteit van het pad zal geregeld door het Routebureau worden gecontroleerd.
- 2.3 Het pad voldoet aan de criteria zoals genoemd in bijlage 2 van deze overeenkomst.

- 2.4 De organisatie die het project uitvoert of de uitvoerder zal gedurende de periode dat de regeling van kracht is, op plaatsen waar het pad de openbare weg raakt, borden plaatsen met gedragsregels en met de teksten 'opengesteld voor wandelaars' en 'betreden op eigen risico'.

Artikel 3 Vergoeding en betaling

- 3.1 De uitvoerder betaalt de rechthebbende een vergoeding van € 0,45 per strekkende meter per jaar.
- 3.2 Het totale bedrag zijnde € X zal in één keer voor de gehele contractperiode worden uitgekeerd, na ondertekening van deze overeenkomst. Uitbetaling gebeurt onder voorbehoud van goedkeuring door de uitvoerder. Het bedrag wordt uitbetaald op het in deze overeenkomst aangegeven bankrekeningnummer binnen een periode van 3 maanden na ondertekening.
- 3.3 Bij het niet openstellen van het pad, het moedwillig in gebreke blijven door de rechthebbende of bij het verrichten van schadelijke handelingen, die leiden tot aantasting van het karakter en structuur van het pad, kan de uitvoerder (een deel van) de reeds uitbetaalde vergoeding terugvorderen.
- 3.4 Indien de rechthebbende de overeenkomst wil ontbinden (met in achtneming van de opzegtermijn), zal hij na afloop van de opzegtermijn een evenredig bedrag van de uitgekeerde vergoeding terugbetalen aan de uitvoerder.

Artikel 4 Conflict met wet- en regelgeving

- 4.1 De uitvoerder houdt zich het recht voor om deze overeenkomst te ontbinden, mocht deze overeenkomst in strijd zijn met gemeentelijke, provinciale, nationale of Europese wet- en regelgeving. In deze gevallen wordt gezocht naar een minnelijke oplossing.

Artikel 5 Geschillen

- 5.1 Geschillen tussen partijen zullen zoveel mogelijk door middel van goed overleg tot een oplossing worden gebracht.
- 5.2 Indien partijen niet tot een oplossing komen, zullen de geschillen worden beslecht door de bevoegde rechter van de rechtbank in het betreffende arrondissement.

Artikel 6 Overdracht overeenkomst

- 6.1 Bij beëindiging van het eigendom of overdracht van de pacht gaat deze medegebruiksovereenkomst automatisch over naar de volgende rechthebbende. In deze zin is de overeenkomst gelijk aan een zgn. 'kwalitatieve verplichting met kettingbeding', ditmaal ten behoeve van een pad, conform art. 6:252 BW. Het eventuele restbedrag van de vergoeding (zie art. 3) zal dan door de oude rechthebbende aan de nieuwe direct rechthebbende overgemaakt worden.

Artikel 7 Bijzondere bepalingen

7.1 Wijziging van deze overeenkomst is slechts van toepassing voor zover deze schriftelijk tussen partijen is overeengekomen. Deze schriftelijk overeengekomen wijziging(en) zullen als bijlage(n) aan deze overeenkomst worden gehecht.

7.2 De bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst.

Aldus in tweevoud opgemaakt en ondertekend

te _____

te _____

datum _____

datum _____

Rechthebbende,

Namens de uitvoerder,

Dhr. T. Berends

_____

_____

Bijlage 1 Kaart met daarop aangegeven de boerenlandpad(en)

Bijlage 2 Criteria Wandelen over Boerenland

zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1.

1. De rechthebbende stelt een gedeelte van de percelen, te weten sectie xxxxxxxxx nr xxxxxxxx en xxxxxxxx lopende van xxxxxxxxxxxxxxxx naar de xxxxxxxx (zie bijgevoegde situatieschets die onderdeel uitmaakt van deze overeenkomst) gedurende de periode van 1 januari tot en met 31 december tussen zonsopgang en zonsondergang om niet toegankelijk voor wandelaars die zich op het betreffende gedeelte van het terrein wensen te begeven, verder te noemen recreanten.
2. De rechthebbende verklaart dat hij bevoegd is hetgeen in het eerste lid staat te doen en stelt de Provincie onverwijld schriftelijk in kennis van rechtsopvolging.
3. De overeenkomst wordt aangegaan voor de periode van 10 jaar. Na verloop van deze periode zal bekeken worden of en onder welke voorwaarden het recreatief medegebruik kan worden gecontinueerd.
4. Gedurende de periode van toegankelijkstelling kan in overleg met de Provincie in geval van buitengewone omstandigheden (denk aan besmettelijke veeziektes) worden besloten tot afsluiting van de onder lid 1 genoemde terreinen/ watergangen.

Artikel 2.

De rechthebbende behoudt het volle genot en gebruik van het betrokken gedeelte van het terrein, met dien verstande dat de toegankelijkheid voor recreanten niet aangetast of onmogelijk gemaakt wordt.

Artikel 3.

1. Schade die rechthebbende lijdt ten gevolge van het recreatief medegebruik van het in artikel 1 genoemde gedeelte van het perceel door recreanten, zal door de Provincie worden vergoed. Het voorgaande geldt slechts op voorwaarde, dat rechthebbende aan de provincie cedeert alle rechten welke rechthebbende uit hoofde van onrechtmatige daad eventueel jegens de schadeveroorzaker tot gelding kan brengen.

2. Schade als bovenbedoeld die de rechthebbende lijdt aan gewassen en vee buiten het toegankelijk gestelde gedeelte van het perceel, doch in hetzelfde perceel, komt alleen ten laste van de provincie indien de schade aan het recreatief medegebruik ter plaatse kan worden toegeschreven. Indien en voor zover de provincie uit hoofde van het bepaalde bij dit lid tot enigerlei schadevergoeding overgaat is het bepaalde bij de laatste volzin van het vorige lid van overeenkomstige toepassing.
3. Tot schadevergoeding uit hoofde van de leden 1 en 2 van dit artikel zal worden overgegaan, na voldoende aannemelijk maken van de aard en de omvang van de schade door de schadelijgende partij. De kosten die gemaakt worden voor het vaststellen van de schade komen ten laste van Provincie, tenzij de kosten onredelijk hoog zijn. Ter vaststelling van de omvang van de schade kan inschakeling plaats hebben van een ter zake kundig adviseur.

Artikel 4.

De organisatie die het project uitvoert zal op de wandelroute borden doen plaatsen en onderhouden met daarop de mededelingen die de recreanten er onder meer op moeten wijzen dat betreden op eigen risico geschiedt, dat zij zich als gast moeten gedragen, dat dieren met rust moeten worden gelaten en niet mogen worden gevoederd, dat geen rommel mag worden achtergelaten, dat de aangegeven route moet worden gevolgd en dat honden niet zijn toegestaan. De rechthebbende zal het aanbrengen, de aanwezigheid en het onderhoud van de hier bedoelde borden toestaan, voor zover die op zijn perceel worden geplaatst. Hieronder is tevens begrepen het toelaten van personen en bedrijven die in opdracht van de organisatie die het project uitvoert, de betreffende borden plaatsen en/of onderhouden. De kosten van plaatsing en onderhoud zijn voor rekening van de organisatie die het project uitvoert.

Artikel 5.

Partijen zullen trachten eventuele geschillen in der minne te regelen, spoedeisende gevallen uitgezonderd alvorens naar de rechter te stappen.

Artikel 6.

Overige bepalingen:

geen

4b. Schadeovereenkomst Noord-Holland

SCHADEVERGOEDINGSOVEREENKOMST

De ondergetekenden:

1. Naam, gevestigd te plaats, adres en postcode ten deze rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer/mevrouw ..... hierna te noemen: "de rechthebbende"

en
2. De provincie Noord-Holland, de publiekrechtelijke rechtspersoon zetelende te (2012 HR) Haarlem aan de Dreef 3, te dezen krachtens het Besluit ondermandaat, volmacht en machtiging directie Beleid Noord-Holland 2016 rechtsgeldig vertegenwoordigd door de sectormanager van de sector Groen, de heer mr. drs. G.M. Biermann, handelende ter uitvoering van het besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland d.d. 13 december 2005, hierna te noemen "de Provincie".

in aanmerking nemende dat:

- de rechthebbende eigenaar/ pachter is van perceel kadastraal bekend als Gemeente ..... Sectie ..... nr ..... of zijn vertegenwoordiger;
- er op ..... een medegebruiksovereenkomst is gesloten tussen Recreatie Noord-Holland N.V. en de rechthebbende waarin is bepaald dat aan de rechthebbende een vergoeding wordt verstrekt voor het toelaten van wandelaars op het genoemde perceel;
- de provincie het recreatief medegebruik van gebieden met een andere hoofdfunctie dan recreatie wil bevorderen;
- de rechthebbende bereid is wandelaars op een gedeelte van het terrein/de terreinen toe te laten;
- partijen dienaangaande hun rechten en verplichtingen over en weer in het hiernavolgende wensen vast te leggen:

Artikel 1

1. Schade die de rechthebbende lijdt en die redelijkerwijs kan worden toegeschreven aan het recreatief medegebruik van de in artikel 1 genoemde gedeelten van percelen door recreanten, zal door de provincie worden vergoed tot een maximum van € 10.000 per gebeurtenis. Het voorgaande geldt slechts op voorwaarde, dat de rechthebbende aan de provincie alle rechten cedeert die de rechthebbende uit hoofde van enige wettelijke aansprakelijkheid eventueel jegens de schadeveroorzaker tot gelding kan brengen.

2. Schade als bovenbedoeld die de rechthebbende lijdt aan gewassen en vee buiten het betreffende gedeelte van de percelen / watergangen, doch in hetzelfde perceel, komt alleen ten laste van de provincie indien de schade aan het recreatief medegebruik ter plaatse kan worden toegeschreven en niet als bedrijfsrisico kan worden beschouwd. Indien en voor zover de provincie uit hoofde van het bepaalde bij dit lid tot enigerlei schadevergoeding overgaat, is het bepaalde bij de laatste volzin van het vorige lid van overeenkomstige toepassing.

recreatieschap marrekrite

3. Tot schadevergoeding uit hoofde van de leden 1 en 2 van dit artikel zal worden overgegaan na voldoende aannemelijk maken van de aard en omvang van de schade door de schadelijgende partij. De kosten die gemaakt worden voor het vaststellen van de schade komen ten laste van de provincie Noord-Holland, tenzij de kosten onredelijk hoog zijn. Ter vaststelling van de omvang van de schade kan inschakeling plaatshebben van een ter zake kundige adviseur.

4. Bij schade kunt u informatie inwinnen bij:
Provincie Noord-Holland
Sector Concern Service Centrum
Mevrouw M. Essakkili
Telefoon: 023-5143395

Artikel 2

De provincie vrijwaart de rechthebbende voor aanspraken van derden voortvloeiend uit het gebruik van het in artikel 1 bedoelde gedeelte van het terrein, voor zover deze aanspraken niet voortvloeien uit de opzet of grove nalatigheid van de rechthebbende.

Artikel 3

1. Geschillen tussen partijen zullen zoveel mogelijk door middel van goed overleg tot een oplossing worden gebracht.

2. Indien partijen niet tot een oplossing komen, zullen de geschillen worden beslecht door de bevoegde rechter in het arrondissement van de rechtbank te Haarlem.

Aldus in tweevoud opgemaakt en getekend,

te ....., datum .....

te ....., datum .....

De rechthebbende,

namens de provincie,

.....

.....

G.M. Biermann

recreatieschap marrekrite

4c. Schadeovereenkomst Groningen

OVEREENKOMST VERZEKERD WANDELEN

De ondergetekenden:

1. «aanhef» «voorletters» «voorvoegsel» «naam», wonende te «woonplaats», «adres»,
«postcode»

gebruiker van de percelen kadastraal bekend als:

Gemeente	sectie	nummer
«gemeente1»	«sectie1»	«nummer1»
«gemeente2»	«sectie2»	«nummer2»
«gemeente3»	«sectie3»	«nummer3»

hierna te noemen: 'de rechthebbende',

2. De provincie Groningen, handelend ter uitvoering van het besluit van Gedeputeerde Staten van Groningen d.d. 24 april 2012, in deze vertegenwoordigd door het hoofd van de afdeling ECP, daartoe gevolmachtigd door de Commissaris van de Koning, hierna te noemen: 'de Provincie';

in aanmerking nemende dat:

- de Provincie het recreatief medegebruik van gebieden met een andere hoofdfunctie dan recreatie wil bevorderen en projecten die leiden tot meer en betere wandelmogelijkheden in het buitengebied wil ondersteunen;
- er wandelpaden binnen door de Provincie gewaardeerde dan wel financieel ondersteunde projecten over het terrein van de rechthebbende lopen;
- de rechthebbende bereid is wandelaars tussen zonsopgang en zonsondergang op een gedeelte van het terrein vrije doorgang te verlenen;

zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1.

1. De rechthebbende stelt een gedeelte van het perceel/de percelen, te weten ... meter, lopend over het perceel kadastraal bekend als gemeente..... sectie ... nrs. .... gemeente ..... sectie ... nrs. en ..... en gemeente ..... sectie ... nrs. .... en ..... zoals aangegeven op bijgevoegde kaart in bijlage 1, hierna te noemen 'het pad', om niet toegankelijk voor wandelaars die zich op het betreffende gedeelte van het terrein wensen te begeven, verder te noemen 'recreanten', met indien van toepassing daarbij de volgende bepalingen (conform bijgesloten Overeenkomst (vergoeding) Wandelen over Boerenland), o.a.:
  - de periode 1 januari t/m 30 december, tussen zonsopgang en zonsondergang
  - indien van toepassing; m.u.v. het broedseizoen
2. De rechthebbende verklaart dat hij bevoegd is hetgeen in het eerste lid staat te doen en stelt de Provincie onverwijld schriftelijk in kennis van rechtsopvolging.
3. De overeenkomst wordt aangegaan aansluitend aan de resterende duur van bestaande gebruikersovereenkomst of de afgesproken looptijd van de nieuwe gebruikersovereenkomst. Na verloop van deze periode zal bekeken worden of en onder welke voorwaarden het recreatief medegebruik kan worden gecontinueerd.
4. Gedurende de periode van toegankelijkstelling kan in overleg met de Provincie in geval van buitengewone omstandigheden (denk aan besmettelijke veeziektes) worden besloten tot afsluiting van de onder lid 1 genoemde terreinen.

paraaf rechthebbende:

paraaf Provincie Groningen:

1

recreatieschap marrekrite

OVEREENKOMST VERZEKERD WANDELEN

Artikel 2.

De rechthebbende behoudt het volle genot en gebruik van het betrokken gedeelte van het terrein, met dien verstande dat de toegankelijkheid voor recreanten niet aangetast of onmogelijk gemaakt wordt.

Artikel 3.

1. Schade die de rechthebbende lijdt ten gevolge van het recreatief medegebruik van het in artikel 1 genoemde gedeelte van het perceel door recreanten, zal door de Provincie worden vergoed. Het voorgaande geldt slechts op voorwaarde, dat de rechthebbende aan de Provincie cedeert alle rechten welke de rechthebbende uit hoofde van onrechtmatige daad eventueel jegens de schadeveroorzaker tot gelding kan brengen.
2. Schade als bovenbedoeld die de rechthebbende lijdt aan gewassen en vee buiten het toegankelijk gestelde gedeelte van het perceel, doch in hetzelfde perceel, komt alleen ten laste van de provincie indien de schade aan het recreatief medegebruik ter plaatse kan worden toegeschreven. Indien en voor zover de provincie uit hoofde van het bepaalde bij dit lid tot enigerlei schadevergoeding overgaat is het bepaalde bij de laatste volzin van het vorige lid van overeenkomstige toepassing.
3. Tot schadevergoeding uit hoofde van de leden 1 en 2 van dit artikel zal worden overgegaan, na voldoende aannemelijk maken van de aard en de omvang van de schade door de schadelijdende partij. De kosten die gemaakt worden voor het vaststellen van de schade komen ten laste van Provincie, tenzij de kosten onredelijk hoog zijn. Ter vaststelling van de omvang van de schade kan inschakeling plaats hebben van een ter zake kundig adviseur.
4. Bij schade kunt u zich wenden tot de Provincie Groningen, afdeling Bestuur, Juridische Zaken en Communicatie, telefoon: 050 -3164112.

Artikel 4.

Aan het begin van het van het in artikel 1 genoemde gedeelte van het perceel wordt door de rechthebbende of de organisatie die het wandelproject uitvoert een bord geplaatst en onderhouden met daarop de mededelingen die de recreanten er onder meer op moeten wijzen dat betreden op eigen risico geschiedt, dat zij zich als gast moeten gedragen, dat dieren met rust moeten worden gelaten en niet mogen worden gevoederd, dat geen rommel mag worden achtergelaten, dat de aangegeven route moet worden gevolgd en dat honden niet zijn toegestaan. De rechthebbende zal het aanbrengen, de aanwezigheid en het onderhoud van de hier bedoelde borden toestaan, voor zover die op zijn perceel worden geplaatst. Hieronder is tevens begrepen het toelaten van personen en bedrijven die in opdracht van de organisatie die het project uitvoert, de betreffende borden plaatsen en/of onderhouden. De kosten van plaatsing en onderhoud zijn voor rekening van de rechthebbende of de organisatie die het project uitvoert.

Artikel 5.

Partijen zullen trachten eventuele geschillen in der minne te regelen, spoedeisende gevallen uitgezonderd, alvorens naar de rechter te stappen.

Aldus in tweevoud opgemaakt en getekend
te «**woonplaats**», d.d. _____

te Groningen, d.d. _____

De rechthebbende,
«voorletters» «voorletters» «naam»

namens de provincie Groningen,
dhr. J. Hermse, afdelingshoofd ECP
(gemachtigd)

.....

.....

_____

paraaf rechthebbende:

_____

paraaf Provincie Groningen:

2

BIJLAGE 5 – Checklisten

5a. Checklist Noord-Holland

Nr.	Afwegingsaspecten
1	Waar ligt het boerenlandpad? Op kaart de exacte locatie aangeven.
	Is het een onverharde pad (of een kavelpad) dat door een agrarisch- of natuurgebied loopt?
	Heeft het openstellen van het boerenlandpad een meerwaarde voor de wandelaars om opgenomen te worden in het wandelnetwerk? Biedt het pad een mooie variatie voor de wandelaars (afwisseling in verharde en onverharde paden) als het opgenomen wordt in een wandelroute?
2	Hoe lang is het boerenlandpad?
3	Ligt het boerenlandpad in de nabije omgeving van bewegwijzerde wandelroutes? Het boerenlandpad moet wel opgenomen kunnen worden in het wandelnetwerk en daarvan een onderdeel uitmaken (dus geen lijnwandeling van A naar B). Zie de routelijnen van het wandelnetwerk: https://www.wandelnetwerknoordholland.nl/routeplanner .
5	Is de aanvrager eigenaar of pachter van het perceel of percelen? Indien de aanvrager pachter of huurder is, moet ook de grondeigenaar (bv. een hoogheemraadschap of SBB of LNH of een particulier) ook <u>instemmen</u> met het openstellen van het boerenlandpad.
	Is er een andere wederpartij, die betrokken is bij hetzelfde boerenlandpad? Een boerenlandpad loopt soms door meerdere percelen van diverse grondeigenaren of pachters. Is deze wederpartij akkoord met het openstellen van het boerenlandpad?
	Maar een wederpartij kunnen ook <u>de burens</u> zijn, wier perceel of percelen onderdeel uitmaken van de wandelroute of <u>langs</u> het boerenlandpad ligt. Is het openstellen van het boerenlandpad voorgelegd aan de burens (dit om juridische kwesties te voorkomen)?
	Indien de aanvrager pachter of huurder is, wordt een kopie van de pacht- of huurovereenkomst ter inzage beschikbaar gesteld.

8	Als het pad al openbaar toegankelijk is gesteld op basis van de wegenlegger (bv. een kerkerpad) dan komt de aanvrager niet in aanmerking voor een boerenlandpad vergoeding.
	Als de aanvrager een pachter is, en in de pachtovereenkomst het artikel over 'recreatief medegebruik' opgenomen is, komt de aanvrager niet in aanmerking voor een boerenlandpad vergoeding.
9	Wil de aanvrager het pad jaarlijks tijdelijk afsluiten? Zo ja, welke periode? Op basis van welk(e) argument(en)? Gaat het om (natuur, volksgezondheid, diergezondheid, anders namelijk...)?
17	Als het boerenlandpad nog ingericht moet worden (routemerkaring, overstapje of klaphek): zijn er financiële middelen voor het inrichten van het pad?
18	Zijn de middelen voor het onderhoud van eventueel noodzakelijke routevoorzieningen (overstappen, brug, pontje) voor 5 jaar gegarandeerd?
19	Kan het pad opengesteld zijn voor december 2021? (de regeling wordt waarschijnlijk verlengd tot december 2022)
21	Wie zorgt voor het weghalen van voorzieningen (bv routebord, overstapje) als het contract eindigt?

5b Checklist Groningen

Criteria voor deelname/verlenging Wandelen over Boerenland

1. De aanvrager

- a. De grondeigenaar / pachter / particulier moet, gedurende de periode waarvoor hij/zij de verplichting aangaat, het gebruiksrecht hebben van die percelen waarover het wandelpad komt te liggen.
- b. Als particulier (niet-agrariër) dient de eigenaar de percelen in eigendom te hebben.

2. Het Boerenlandpad

- a. Het pad moet in zijn geheel gesitueerd zijn in de provincie Groningen.
- b. Het pad moet begaanbaar zijn in alle seizoenen (bijzondere bepalingen als broedseizoen uitgezonderd) tussen zonsopkomst en zonsondergang. Dus zonder belemmering door bijvoorbeeld agressieve honden of stieren.
- c. Het pad dient exclusief voor wandelaars toegankelijk te zijn (behoudens uiteraard agrarisch gebruik) zodat er geen hinder ontstaat met fietsers en gemotoriseerd verkeer.
- d. Het pad is op elk punt waar het betreden kan worden vanaf de openbare weg duidelijk gemarkeerd met een bordje 'opengesteld voor wandelaars'. Indien gewenst, kunnen op dat bord extra gedragsregels worden vermeld.
- e. De aanvrager vermeldt in/op alle publicaties de volgende zinsnede: "Dit (wandel)pad is mede mogelijk gemaakt door de provincie Groningen. Hetzij in woord of door middel van de toepasselijke logo's.
- f. De aanvrager is verplicht om benodigde voorzieningen aan te (laten) leggen om te kunnen wandelen op het traject (zoals overstapjes, gedragsbordjes, markeringen, bruggetjes, vlonders).
- g. Het boerenlandpad moet veilig zijn wat betreft het oversteken van waterlopen, verkeerswegen en spoorlijnen. Deze barrières mogen geen grote afbreuk doen aan de belevingswaarde van de wandeling.

3. Wandelnetwerk

Het Boerenlandpad moet onderdeel zijn van het provinciale wandelnetwerk (op basis van knooppunten). Het moet daarnaast een wezenlijke bijdrage leveren aan de wandelbeleving in Groningen.

BIJLAGE 6 – Overzichtskaarten Landpaden

6a. Landpaden in Wandelnetwerk Fryslân – Stap 1

Figuur 1: Landpaden in Wandelentwerk Fryslân Stap 1

De volledige kaart in hoge resolutie, is (vanwege de grootte van dit bestand) als separate bijlage meegestuurd.

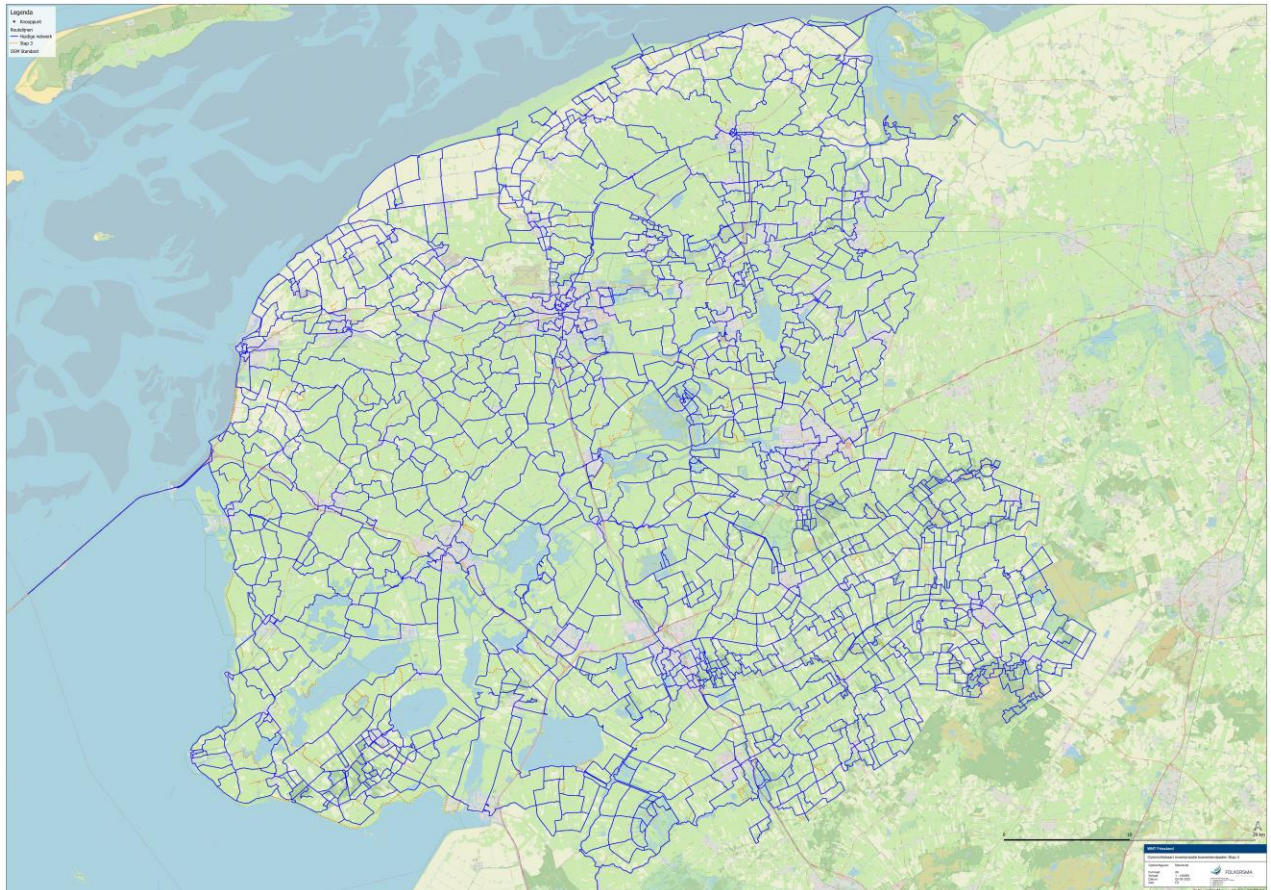
6b. Landpaden uit Wandelnetwerk Fryslân – Stap 2

Figuur 2: Landpaden uit Wandelnetwerk Fryslân Stap 2

De volledige kaart in hoge resolutie, is (vanwege de grootte van dit bestand) als separate bijlage meegestuurd.

6c. Kansrijke nieuw landpaden – Stap 3

Figuur 3: Kaart Kansrijke nieuwe landpaden Stap 3

De volledige kaart in hoge resolutie, is (vanwege de grootte van dit bestand) als separate bijlage meegestuurd.

BIJLAGE 7 - Raming

7a. Realisatiekosten (eenmalige kosten)

Fase 2	kosten (ex BTW)
Voorbereiding	€ 16.632
<i>Uitwerken landpadenregeling</i>	
- uitwerken schadeverzekering	€ 2.880
- uitwerken gebruiksovereenkomst	€ 2.880
- uitwerken openstellingsvergoeding	€ 1.920
- uitwerken checklist	€ 1.280
Onderzoek wegenlegger	€ 4.480
Projectleiding voorbereiding	€ 1.680
Subtotaal	€ 15.120
Onvoorzien	€ 1.512
Fase 2a (paden in bestaand netwerk):	€ 53.235
<i>Toestemming/vergunningetraject</i>	
- contractbesprekingen bestaande landpaden, incl. beoordeling pad ahv checklist	€ 37.317
- check op voorzieningen	€ 583
- inventariseren markeringen en verwerken in GIS	€ 5.831
- afsluiten nieuwe gebruikersovereenkomst	-
- afsluiten schadeovereenkomst	-
Realisatie	
- evt. aanbrengen voorzieningen	PM
Projectleiding fase 2a	€ 4.665
Subtotaal	€ 48.396
Onvoorzien	€ 4.840

recreatieschap
marrekrite

Fase 2b (voormalige landpaden):	€ 17.692
Toestemming/vergunningetraject	
- contractbesprekingen voormalige landpaden; incl. beoordeling pad ahv checklist	€ 8.105
- check op voorzieningen	€ 127
- inventariseren markeringen en verwerken in GIS	€ 1.266
- afsluiten nieuwe gebruikersovereenkomst	-
- afsluiten schadeovereenkomst	-
Realisatie	
- weer toegankelijk maken pad en evt. aanbrengen voorzieningen	PM
- inpassen paden in Wandelnetwerk Fryslân (markeringen/GIS-verwerking)	€ 5.572
Projectleiding fase 2b	€ 1.013
Subtotaal	€ 16.084
Onvoorzien	€ 1.608
Fase 2c (toe te voegen paden):	€ 254.856
Toestemming/vergunningetraject	
- overzicht eigenaren maken (kadasterdata)	€ 17.083
- toestemmingetraject toe te voegen landpaden; incl. beoordeling pad ahv checklist	€ 136.664
- inventariseren voorzieningen	€ 1.068
- inventariseren markeringen en verwerken in GIS	€ 10.677
- afsluiten gebruiksovereenkomst	-
- afsluiten schadeovereenkomst	-
Realisatie	
- toegankelijk maken pad en realiseren voorzieningen	PM
- inpassen paden in Wandelnetwerk Fryslân (markeringen/GIS-verwerking)	€ 46.978
Projectleiding fase 2c	€ 19.218
Subtotaal	€ 231.688
Onvoorzien	€ 23.169
Totaal eenmalige kosten	€ 342.416

7b. Coördinatie en onderhoud (structurele kosten)

Coördinatie/Beheer en onderhoud	jaarlijkse kosten (ex BTW)
- coördinatie en uitvoering Landpadenregeling, incl. relatiebeheer	€ 63.000
- openstellingsvergoeding	€ 266.612
- verzekeringspremie**	PF
- afhandelen schadeclaims**	PF
- toegankelijk houden pad	boer
- onderhoud voorzieningen	boer
- onderhoud markeringen Wandelnetwerk Fryslân	€ 6.043
subtotaal	€ 335.655
- onvoorzien (10%)	€ 33.565
Totaal	€ 369.220

** schadeclaims komen tlv provincie/verzekering

Vergadering van het Algemeen Bestuur

Datum: Donderdag 28 november 2024
Tijd: 09.00 – 11.00 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis Harlingen, Voorstraat 35 Harlingen

10. Tussenrapportage 2024 en Begrotingswijziging 2024.01

Inleiding

Voor u ligt onze tussenrapportage, zie bijlagen 10.1, 10.2 en 10.3. Hierin ziet u dat de verschillen groter dan € 25.000 per programma zijn toegelicht.

Het geprognosticeerde rekeningresultaat 2024 na bestemming verslechtert met € 46.000 tot ca. € 35.000 negatief. (Begrotingswijziging 2024.01). Als het bestuur akkoord gaat met het bestemmingsvoorstel van een bijzondere donatie neemt onze reservepositie per saldo toe met € 50.000.

In het kort de verschillen:

1. Extra kosten in verband met wisselingen personeel: - € 79.000
2. Rentebaten en -lasten: € 25.000
3. Verkoop grond: € 50.000
4. Onderhoud vaartuigen: - € 46.000
5. Onderhoud fiets- en wandelknooppunten: - € 5.000 (saldo)
6. Bijzondere donatie: € 50.000
7. Dotatie reserve BIOR: - € 50.000
8. Overige verschillen < € 25.000: € 9.000
9. Wijziging investeringskredieten: € 100.000

Toelichting op de verschillen

Voor een toelichting van de verschillen verwijzen we u naar de bijlagen bij dit agendapunt.

Extra informatie:

Het bestuur heeft in de bestuursvergadering van 27 juni jl. het resultaat van 2023 gereserveerd voor onvoorziene uitgaven, zoals de aangekondigde personele wisselen en de rentelasten. We hebben toegezegd om u middels de tussenrapportage over deze onvoorziene uitgaven te informeren. Zoals u uit het saldo kunt afleiden, zijn we in staat een groot deel van de onvoorziene uitgaven te dekken, met name als gevolg van een verwachte inkomsten uit de verkoop van percelen. Dat betekent dat we u voorstellen om het in de Turap vermelde tekort niet uit te keren aan de deelnemers en te verrekenen met dit tekort, zodat het verwachte rekeningresultaat op 0 uitkomt.

Daarnaast hebben we een bijzondere situatie. We ontvangen wel vaker giften en donaties, maar nog nooit hebben we een gift ontvangen ter grootte van € 50.000, zoals recentelijk is gebeurd. Uiteraard hebben we geprobeerd contact op te nemen met de schenker, maar vooralsnog lijkt deze anoniem te willen blijven.

We stellen deze zeer royale gift natuurlijk enorm op prijs. We vragen het bestuur om te mogen nadenken over een bijzondere bestemming, liefst zodanig dat het voor de schenker ook zichtbaar wordt wat er met de gift is gebeurd. Te denken valt aan het bouwen van een aanlegvoorziening met daarbij een dankbord waarop wordt uitgelegd hoe deze tot stand is gekomen. Dit doen wij jaarlijks ook bij de herbouw van onze reguliere voorzieningen. Daarvan selecteren wij 1 of 2 projecten waar een bordje bij wordt geplaatst, dat deze zijn gebouwd uit de opbrengst van verkoop van wimpels aan de watersport. Zo zien de watersporters concreet wat er met hun bijdragen gebeurt.

De in deze rapportage gemelde extra kosten zijn incidenteel van aard, met uitzondering van de kapitaallasten voortvloeiend uit de hogere investeringen in het jaar 2023, zoals destijds ook al gemeld in de Turap.

Voorstel

Het dagelijks bestuur stelt het algemeen bestuur voor:

1. De Begrotingswijziging 2024.01 als gevolg van de Turap vast te stellen, incl. dotatie aan de reserve BIOR.
2. De financiële effecten in de Begroting 2024 te verwerken.
3. Het rekeningresultaat 2023 (€ 90.000) dat was gereserveerd, deels in te zetten om het ontstane tekort van circa € 35.000 te dekken.
4. Het resterende rekeningresultaat 2023 (circa € 55.000) niet uit te betalen aan de deelnemers en incidenteel te benutten als dekking voor het voorstel basisorganisatie.
5. In te stemmen met het doorschuiven van € 100.000 investeringskrediet naar 2025, waardoor het totale investeringsplafond 2024 daalt tot € 1,5 miljoen.

Bijlagen

10.1: Toelichting Turap

10.2: Financiële samenvatting Turap en MJB

10.3: Turap Begrotingswijziging

recreatieschap marrekrite

Marrekrite 2024

begrotingswijziging BW24.01

Extra lasten in verband met in- en uitdiensttredingen personeel

We hebben vanwege in- en uitdiensttredingen incidenteel extra kosten. Voor 2024 betreft het de periode januari - december.

	baten	lasten
Programma	Bedrijfsvoering	
Effect	€	-79.000,00

Rentebaten en -lasten

We hebben vanwege schatkistbankieren en de hogere rentestand meer renteinkomsten. Daartegenover staat een extra rentelast vanwege het aantrekken van een kasgeldlenning per 30 augustus jl. vooruitlopend op het aantrekken van een langlopende lening wat we op deze manier kunnen uitstellen naar 2025.

	baten	lasten
Programma	Bedrijfsvoering	
Effect	€ 37.000	€ -12.000,00

Verkoop grond Eagehoek aan It Fryske Gea

We zullen nog voor het einde van dit jaar grond verkopen aan It Fryske Gea bij Eagehoek.

	baten	lasten
Programma	Bedrijfsvoering	
Effect	€ 50.000	

Onderhoud aan vaartuigen

Zowel de MK2 als de MK3 hebben groot onderhoud nodig gehad. De MK2 moest gestabiliseerd worden met pontons, vooruitlopend op een noodzakelijke investering in het voorschip (2025). De MK3 had groot onderhoud buitenom nodig (verfbeurt).

	baten	lasten
Programma	Waterrecreatie	
Effect		€ -46.000

Fiets- en wandelknooppunten

Wij ontvangen extra inkomsten voor incidenteel onderhoud aan fiets- en wandelknooppunten. Daarnaast zijn in de 1e helft van 2024 zijn de kosten voor het beheer en onderhoud aan het wandel- en fietsnetwerk hoger dan in de jaren hiervoor. De verwachting is dat de totaalkosten voor 2024 zullen zorgen voor een overschrijding van de begrotingspost van maximaal €25000,-. Deze hogere kosten zijn enerzijds te wijten aan een 'landelijke trend' van meer meldingen en schades, en anderzijds aan de hogere materiaalkosten.

	baten	lasten
Programma	Landrecreatie	
Effect	€ 30.000,00	€ -35.000,00

Donaties

We hebben van een anonieme donateur een forse donatie ontvangen. We willen het Dagelijks Bestuur in overweging geven hier een bijzondere bestemming aan te geven zodat hier iets zichtbaars voor de donateur voor kan worden gerealiseerd. Omdat dit in 2024 niet gerealiseerd zal worden, stellen we voor het voorlopig in de reserve BIOR te storten totdat een definitief voorstel over de bestemming is afgerond.

	baten	lasten
Programma	Wimpels, donateurs e.d.	
Effect	€ 50.000,00	€ -50.000

Investeringskredieten 2024

In de begroting 2024 hebben we een investeringskrediet opgenomen van € 1,6 miljoen. Alle investeringen lopen op schema en blijven binnen deze raming. Zoals het nu lijkt houden we middelen over. We vragen het bestuur in verband met begrotingsrechtmatigheid het krediet voor 2024 af te ramen naar € 1,5 miljoen. Omdat we in 2025 een forse investering moeten doen in een van de vaartuigen, stellen we het bestuur voor dit resterende investeringskrediet mee te mogen nemen naar 2025.

	baten	lasten
Programma	Waterrecreatie	
Effect		

	baten	lasten
SALDO BEGROTINGSWIJZIGING 24.01	€ 167.000	€ -222.000
saldo vastgestelde -gewijzigde- begroting 2024	BATIG	€ 9.579
overige verschillen <25.000 (saldo)	BATIG	€ 9.000
NIEUW saldo na wijziging begroting 2024	NADELIG	€ -36.421

recreatieschap marrekrte

2024.01

	Saldo	BW24.01	Nieuw saldo
Bedrijfsvoering	1.064.308	-21.000	1.043.308
Waterrecreatie	-870.709	-55.000	-925.709
Landrecreatie	-343.000	-5.000	-348.000
Baggeren	-250.000	15.000	-235.000
Ontwikkelingen	-20.000	20.000	-
Wimpels, donateurs en vrijwilligers	178.980	-	178.980

Resultaat voor bestemming	-240.421	-46.000	-286.421
---------------------------	----------	---------	----------

	2024.01 Begin	BW24.01	Garantie resultaat	2024.01 Eind
AR	3.773.720		-250.000	3.523.720
BB	300.000		-	300.000
BIOR	164.138	50.000	-	214.138

Mutatie reserves	4.237.858	50.000	-250.000	4.037.858
------------------	-----------	--------	----------	-----------

Prognose resultaat na bestemming			-36.421	
----------------------------------	--	--	---------	--

recreatieschap marrekrite

Begrotingswijziging 2024.01	Begrotingsjaar 2024 primitieve begroting			Begrotingsjaar 2024 n.a.v. wijziging 2024.01			Mutatie
Programma	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Verschil
Bedrijfsvoering	2.086.898	-1.022.590	1.064.308	2.173.898	-1.130.590	1.043.308	-21.000
Waterrecreatie	16.158	-886.867	-870.709	16.158	-941.867	-925.709	-55.000
Landrecreatie	-	-343.000	-343.000	30.000	-378.000	-348.000	-5.000
Baggeren	-	-250.000	-250.000	-	-235.000	-235.000	15.000
Ontwikkelingen	-	-20.000	-20.000	-	-	-	20.000
Wimpels, donaties & vrijwilligers	200.000	-21.020	178.980	250.000	-71.020	178.980	-
Resultaat vóór bestemming 2024	2.303.056	-2.543.477	-240.421	2.470.056	-2.756.477	-286.421	-46.000
	Begrotingsjaar 2024						Mutatie
Reserves	Saldo	resultaat	Saldo	Saldo	Mutatie	Saldo	Verschil
Toevoeging/onttrekking	per 1-1-2024*	bestemming	na wijziging	per 1-1-2024	incl Turap	na wijziging	
Algemene reserve	3.773.720	-250.000	3.523.720	3.773.720	-250.000	3.523.720	-
BB**	300.000	-	300.000	300.000	-	300.000	-
BIOR	164.138	-	164.138	164.138	50.000	214.138	50.000
Subtotaal	4.237.858	-250.000	3.987.858	4.237.858	-200.000	4.037.858	50.000
Resultaat ná bestemming	9.579						-36.421

* beginstand 2024 is gebaseerd op jaarstukken 2023

Vergadering van het Algemeen Bestuur

Datum: Donderdag 28 november 2024
Tijd: 09.00 – 11.00 uur
Locatie: Raadzaal gemeentehuis Harlingen, Voorstraat 35 Harlingen

11. Uitgangspunten weerstandsvermogen

Inleiding

In de AB-vergadering van 27 juni jl. hebben we toegezegd om in eind 2025 een nota Weerstandsvermogen aan het bestuur voor te leggen. Wij hebben gemeend geen enorm uitgebreide nota te moeten opstellen, maar ons vooral op de uitgangspunten voor het bepalen van ons weerstandsvermogen en een minimaal eigen vermogen te richten. Deze kunnen vervolgens per begroting 2026 onderdeel worden van de paragraaf Weerstandsvermogen.

Marrekrite heeft in 2026 een weerstandscapaciteit van € 3,4 miljoen. Tot nu toe hebben we als norm voor het bepalen van de minimale hoogte van de weerstandscapaciteit gehanteerd: 50% van de personeelskosten. Dat komt neer op € 350.000. Met de deelnemers is regelmatig gediscussieerd over de hoogte van de algemene reserve in relatie tot deze weerstandscapaciteit en de ratio weerstandsvermogen die daaruit voortvloeit. Daarnaast hanteren we als uitgangspunt dat de bestemmingsreserve Baggeren niet meetelt voor de weerstandscapaciteit en de ratio weerstandsvermogen. We beschouwen deze reserve als ware het een voorziening, om onvoorziene (extra) kosten uit te dekken. We hebben de hoogte van deze bestemmingsreserve ook niet bepaald.

De ratio van het weerstandsvermogen is voldoende als deze tussen de 100-140% ligt. Met de huidige berekening ligt de ratio op 1125% (Jaarstukken 2023). Dat geeft aanleiding tot nuancering van de uitgangspunten van het bepalen van de ratio van het weerstandsvermogen. In deze nuancering hebben wij regelmatig uiteen gezet dat, vanwege onze investeringen in materiële activa, een robuuste algemene reserve van belang is, niet alleen uit oogpunt van risico's die Marrekrite loopt. Daarom lijkt het ons verstandig om een extra uitgangspunt te benoemen voor het benodigde weerstandsvermogen, te weten de solvabiliteitsratio.

De solvabiliteitsratio geeft de verhouding weer tussen eigen vermogen en totaal vermogen en geeft daarmee inzicht in de financiële gezondheid van een organisatie. Een hogere solvabiliteit betekent dat een organisatie beter in staat is om op lange termijn aan haar financiële verplichtingen te voldoen. In het algemeen wordt een ratio van < 20% als *ongezond* beschouwd.

Naast het eigen vermogen - de reserves en het onverdeelde resultaat - heeft Marrekrite lang vreemd vermogen aangetrokken om de investeringen in steigers en damwanden te financieren. Recent hebben we, als voorloper voor een nieuwe langlopende lening, een kasgeldlening aangetrokken om in de liquiditeitsbehoefte op korte termijn te voorzien. We wachten nog op een definitieve wijziging van de GR om een nieuwe langlopende lening te kunnen aantrekken. Dit zal in de loop van volgend jaar zijn effect krijgen. Indertijd hebben we aangegeven dat in totaal circa € 8 miljoen zou moeten worden aangetrokken.

recreatieschap marrekrite

In de geprognosticeerde balans die bij de Begroting 2025 is gepresenteerd kunt u zien dat – vanwege afspraken over uitbetaling van een deel van de Algemene Reserve tot en met 2026 - Marrekrite een solvabiliteitsratio heeft van iets boven 30%. Dat is een gezonde ratio. In deze berekening is de bestemmingsreserve Baggeren betrokken. Zouden we die uitzonderen dan is de ratio in het meerjarenperspectief tenminste 29%.

Als we ervan uitgaan dat de ratio in ieder geval boven 20% moet blijven – want dan is sprake van een gezonde solvabiliteit - kunnen we stellen dat het minimale eigen vermogen (inclusief bestemmingsreserve Baggeren) op grond van de Begroting 2025 in totaal € 2,6 miljoen moet zijn.

Zoals hierboven aangegeven zijn de activa van Marrekrite voornamelijk vast. Marrekrite heeft dus niet veel vlottende activa (= liquiditeit, zoals banktegoeden). Dat betekent dat een verdere afbouw van het eigen vermogen tot € 2,6 miljoen - een afname van effectief € 1,0 miljoen - leidt tot het aantrekken van meer vreemd vermogen, wat leidt tot een wijziging van de solvabiliteitsratio.

Rekenvoorbeeld

Als we een verdere afbouw van € 1,0 miljoen zouden effectueren na 2026, dan zou het hiervoor benodigde extra geld, aangetrokken moeten worden als vreemd vermogen, dat daarmee dus € 1,0 miljoen toeneemt. Dit leidt enerzijds tot extra rentelasten (en dus per saldo een hogere bijdrage van de deelnemers) en anderzijds tot een afname van de solvabiliteitsratio naar 19%. Volgens ons uitgangspunt (20%) is dat niet wenselijk, dus de verdere afbouw zal maximaal rond de € 0,9 miljoen kunnen bedragen. Dit leidt in de Begroting 2025 tot een minimaal eigen vermogen (inclusief bestemmingsreserve Baggeren) van € 2,7 miljoen.

De minimaal benodigde weerstandscapaciteit zou daarmee op € 2,7 miljoen uitkomen. Bij een gelijkblijvende weerstandscapaciteit (basis begrotingsjaar 2026) van € 3,4 miljoen komt de ratio van het weerstandsvermogen dan uit op 126%. Dan scoort Marrekrite, volgens de algemeen gehanteerde norm, op deze ratio “voldoende”.

Daarmee hebben we een nieuwe, objectieve definitie bepaald van het minimaal benodigde eigen vermogen (inclusief en exclusief bestemmingsreserve Baggeren), gerelateerd aan de solvabiliteitsratio en hebben we het verband gelegd met de ratio van het weerstandsvermogen.

Het DB kan daarmee het AB voorstellen een bepaald percentage als standaard aan te houden en de financiële effecten daarvan verwerken in de eerstvolgend vast te stellen begroting.

Voorstel

Het dagelijks bestuur stelt het algemeen bestuur voor om:

1. Het weerstandsvermogen te relateren aan de solvabiliteitsratio en dit te verwerken in de paragraaf Weerstandsvermogen.
2. Bij de concept Begroting 2026 te besluiten over de hoogte van het eigen vermogen, gerelateerd aan een “gezonde” solvabiliteitsratio en een “voldoende” ratio van het weerstandsvermogen.

Bijlagen: Geen